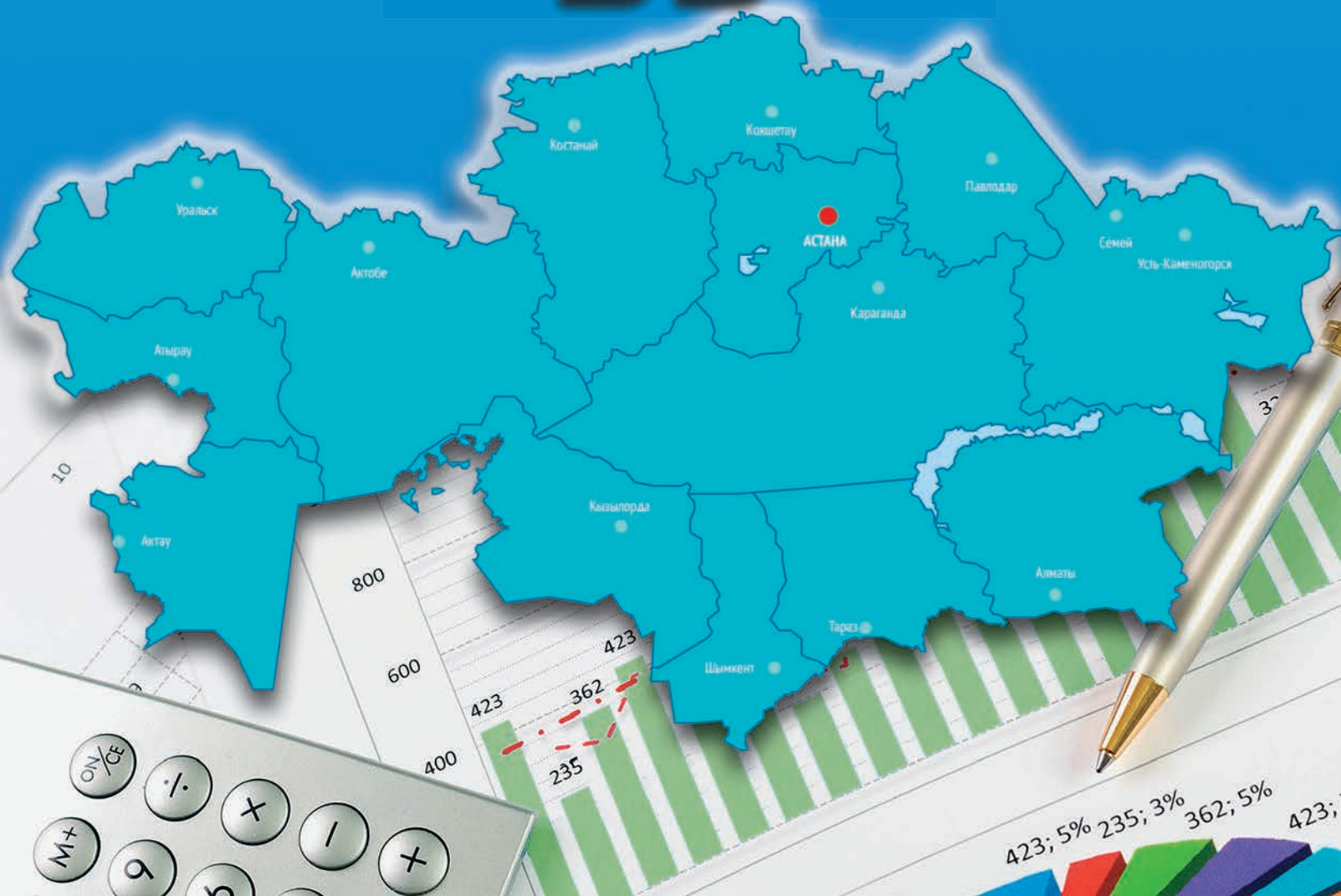

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТІК
АУДИТ

Нөмір тақырыбы:

➤ **МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫНЫҢ ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ – АҒЫМДАҒЫ БЮДЖЕТТІК САЯСАТТЫҢ БАСЫМ БАҒЫТЫ**

Тема номера:

➤ **ДОЛГОСРОЧНАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ – ПРИОРИТЕТ ТЕКУЩЕЙ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ**

Cover story:

➤ **THE PUBLIC FINANCES' LONG-TERM STABILITY IS A PRIORITY OF A CURRENT BUDGETARY POLICY**

ЖАҢАЛЫҚТАР

ЕСЕП КОМИТЕТІ

С. Құлмағанбетов
Жоғары білім беру саласындағы бюджет қаражатын нысаналы және тиімді пайдалану мәселелері

ЗЕРТТЕУ

К. Плотников, Ж. Байжанов
Мемлекеттік аудит саласындағы тәуекелдерді басқару жүйесін қолдану туралы

Ғ. Құлмұрзинова
Қазақстан Республикасындағы мемлекеттік қаржылық аудитті енгізудің өзекті мәселелері

ҚАРЖЫНЫ БАСҚАРУ

А.Б. Зейнелғабдин
Республикада бюджеттік жүйенің жұмыс істеу проблемалары

НӨМІР ТАҚЫРЫБЫ

И. Рубашина
Мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы – ағымдағы бюджеттік саясаттың басым бағыты

COVER STORY

I. Rubashina
The public finances' long-term stability is a priority of a current budgetary policy

4 НОВОСТИ

4

13 СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ

С. Кулмаганбетов
Вопросы целевого и эффективного использования бюджетных средств в сфере высшего образования

15

19 ИССЛЕДОВАНИЯ

К. Плотников, Ж. Байжанов
О применении системы управления рисками в сфере государственного аудита

23

27 Г. Кулмурзинова
Актуальные вопросы внедрения государственного аудита финансовой отчетности в Республике Казахстан

30

33 УПРАВЛЕНИЕ ФИНАНСАМИ

А.Б. Зейнелгабдин
Проблемы функционирования бюджетной системы в республике

36

40 ТЕМА НОМЕРА

И. Рубашина
Долгосрочная устойчивость государственных финансов – приоритет текущей бюджетной политики

45

51

МАГИСТРАНТ

С. Мусабаева
Анализ основных показателей деятельности счетного комитета и организация контроля эффективности в Республике Казахстан за 2010-2014 годы

56

В ПОМОЩЬ АУДИТОРУ-КОНТРОЛЕРУ

39

59

Бюджеттік тәуекелдерді басқару және мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы туралы есептерді әзірлеу сияқты тетіктерді бюджеттік басқару жүйесіне енгізу үшін, әзірленетін бюджеттік болжамдар сапалы әрі сенімді болуы керек.

Қате бюджеттік болжамдар оларды кейінгі бюджеттік циклдарда пайдалануға мүмкіндік бермейді, сондай-ақ Үкімет мүшелерінің, бақылау органдарының және жұртшылықтың тарапынан оларға деген сенімнің деңгейін айтарлықтай төмендетеді.

Для внедрения в бюджетное управление Казахстана таких механизмов как управление бюджетными рисками и разработка отчетов о долгосрочной устойчивости государственных финансов необходимо, чтобы разрабатываемые бюджетные прогнозы были качественными и надежными.

Неточные бюджетные прогнозы не позволяют использовать их в последующих бюджетных циклах, а также значительно снижают уровень доверия к ним со стороны членов Парламента, контрольных органов и общественности.

For introduction of such mechanisms as management of budgetary risks into budgetary management and elaboration of reports on long-term stability of public finances it is necessary to have a qualitative and reliable budgetary forecasts.

Inexact budgetary forecasts do not allow to use it in the subsequent budgetary cycles and also reduce the members of Parliament, control bodies and the general public's trust level regarding it considerably.

МӘЖІЛІСТЕ ҮКІМЕТТІҢ 2014 ЖЫЛҒЫ РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТІНІҢ АТҚАРЫЛУЫ ТУРАЛЫ ЕСЕБІ ТАНЫСТЫРЫЛДЫ

Бүгін Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің Қаржы және бюджет комитетінің төрайымы Гүлжан Қарақұсованың жетекшілігінде Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2014 жылғы республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есебі таныстырылды. Құжат бойынша Қаржы министрі Бақыт Сұлтанов баяндама жасады.

Республикалық бюджетке 2014 жылда 5 988,5 млрд. теңге, яғни жоспарға 99,4% түскен. Негізгі бөлік немесе түсімдердің жалпы көлемінде 98,7% кірістерге тура келді, ол 5 908,8 млрд. теңгені құрады (жоспарға 99,3%), оның ішінде салықтық түсімдер 3 666,1 млрд. теңге немесе 98,2%, салықтық емес түсімдер – 131,7 млрд. теңге немесе 110,4%, негізгі капиталды сатудан түсетін түсімдер – 7,7 млрд. теңге немесе 99,1% және трансферттер 2 103,3 млрд. теңге немесе 100,5% түсті.

Қазақстан Республикасы Ұлттық қорының активтері 2014 жылы 5 459,6 млрд. теңгеге толықтырылды және 2015 жылғы 1 қаңтарда 16 522,1 млрд. теңгені құрады, оның ішінде инвестициялық кіріс 1 955,0 млрд. теңге сомасында болды. Негізгі үлесті (63,5 %) мұнай секторынан түсетін тікелей салықтар құрады. 2014 жылғы республикалық бюджеттің шығыстары 99,3%-ға немесе 7 069,7 млрд. теңге сомада атқарылды. 2013 жылмен салыстырғанда шығыстар 1 079,2 млрд. теңгеге өскен.

Шығыстар саласында бюджет саясатының ба-сымдығы әлеуметтік міндеттемелерді бірінші кезекте қаржыландыру болды. 2014 жылға арналған республикалық бюджетте көзделген зейнетақыларды, әлеуметтік жәрдемақылар мен бюджеттік сала қызметкерлеріне жалақы төлеу уақтылы және толық көлемде қаржыландырылды.

Әлеуметтік салаға арналған шығыстар 2 680,2 млрд. теңгені құрады. 2014 жылы олардың көлемі жалпы ішкі өнімге 6,9%-ға жетті, ол тұрақты әлеуметтік климаттың сақталуына ықпал етеді. Бұл ретте 2014 жылы білім беруге 466,3 млрд. теңге, денсаулық сақтауға – 645,3 млрд. теңге, әлеуметтік көмекке – 1 462,3 млрд. теңге, мәдениетке, спортқа, туризм мен ақпараттық кеңістікке – 106,3 млрд. теңге жұмсалды.

Әлеуметтік шығыстармен қатар бюджет шығындарының жоғары деңгейі инфрақұрылымдық және индустриялық жобаларға, ауыл шаруашылығын дамытуға тура келеді. Мәселен, тұрғын үй-коммуналдық шаруашылыққа 316,5 млрд. теңге, отын-энергетика кешеніне және жер қойнауын пайдалануға – 95,0 млрд. теңге, ауыл, су, орман, балық шаруашылығына және қоршаған ортаны қорғауға – 233,8 млрд. теңге, өнеркәсіп, сәулет, қала құрылысы және құрылыс қызметіне – 22,3 млрд. теңге, көлік және коммуникацияға – 493,6 млрд. теңге жұмсалды.

Республикалық бюджет тапшылығы 1 081,2 млрд. теңгені құрады.

Республикалық бюджеттің атқарылуы бойынша депутаттарға Есеп комитетінің мүшесі Жансейіт Сәрсенқұлов республикалық бюджетті атқарудың 2014 жылы қалыптасқан макроэкономикалық жағдайларына, елдің әлеуметтік-экономикалық ахуалына, сон-

дай-ақ «2014-2016 жылдарға арналған республикалық бюджет туралы» Қазақстан Республикасының Заңы баптарының орындалуына жасалған талдау ұсынды.

Есеп комитетінің бағалауына, жалпы алғанда, Үкімет республикалық бюджет түсімдерінің нақтыланған параметрлерін, сондай-ақ шығыстар бойынша алынған міндеттемелерді іске асырған. Сонымен бірге 2014 жылғы республикалық бюджеттің қалыптастырылуы мен атқарылуы мәселелерінде бірқатар проблемалар мен кемшіліктер анықталды.

Республикалық бюджеттің параметрлері бірнеше мәрте нақтыланып, түзетілгеніне қарамастан, бюджеттік бағдарламалар әкімшілері республикалық бюджет қаражатын жеткілікті дәрежеде тиімді пайдаланбаған.

Бюджет жүйесінің нәтижелілік принципі орындалмаған қаражат сомасы 378,5 млрд. теңгені құрады. Республикалық бюджеттің атқарылуын талдау салықтық және кедендік әкімшілік етудің жеткілікті дәрежеде тиімді емес екендігін, салық тәртібінің төмендегенін және республикалық бюджетке түсетін түсімдер шығынының орын алғанын көрсетеді.

Екі мемлекеттік және он бес салалық бағдарламаның іске асырылуын бағалау олардың тиісінше орындалуы қамтамасыз етілмегенін көрсетті, орталық және жергілікті деңгейлердегі орындаушылар өзара тиімді іс-қимыл жасамаған.

Бағдарламаларды іске асыру кезінде жол берілген бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтарының жалпы сомасы 127,7 млрд. теңгені құрады, 56 млрд. теңге тиімсіз пайдаланылған. Жергілікті бюджеттерге түсетін кірістердің негізгі көзі, бұрынғысынша, трансферттер болып отырғаны байқалады.

2014 жылы нысаналы трансферттерді қалыптастыру және пайдалану кезінде жол берілген, анықталған қаржылық бұзушылықтардың сомасы 2013 жылмен салыстырғанда 40%-ға ұлғайып, 243,1 млрд. теңгені құрады.

Инвестициялық жобалар оларды уақтылы қаржыландырмау, конкурстық рәсімдерді өткізу мерзімдерінің созылуы, жобалау-сметалық құжаттаманы және техникалық-экономикалық негіздемені сапасыз әзірлеу жағдайында іске асырылды.

Бұл жобалардың қымбаттауына, оларды іске асырудың тоқтатылуына, объектілердің пайдалануға уақтылы берілмеуіне алып келді.

Орталық мемлекеттік органдар инвестициялық жобаларды іске асырған кезде жалпы сомасы 34,3 млрд. теңгенің, соның ішінде 2014 жылғы республикалық бюджет қаражатын пайдалану кезінде – 8,6 млрд. теңгенің бұзушылықтарына жол беріп, 8,1 млрд. теңгені игермеген. Жергілікті атқарушы органдар жол берген бұзушылықтардың жалпы сомасы 174,1 млрд. теңгені құрады, 2,2 млрд. теңгені игермеген.

Есепте Есеп комитетінің бюджет және өзге де заңнама талаптарын жетілдіруге, қаржы тәртібін күшейтуге, сондай-ақ республикалық бюджетті атқару және мемлекет активтерін пайдалану кезінде бұзушылықтардың алдын алуға және оларға жол бермеуге бағытталған

ұсынымдары берілді. Бюджет кодексінің 141-бабына сәйкес, Есеп комитеті Қазақстан Республикасының Парламентіне ағымдағы жылдың 15 мамырынан кешіктірмей, өзінің мазмұны бойынша Қазақстан Республикасы Үкіметінің тиісті есебіне қорытынды болып табылатын, есепті қаржы жылындағы республикалық бюджеттің атқарылуы туралы есебін ұсынды.

Баяндамашыларға Мәжіліс депутаттары Н.Сабильянов, З.Балиева, Е.Никитинская, Р.Халмұрадов, Ш.Мыр-

захметов, Г.Исимбаева, С.Романовская және Ә.Би-мендина сұрақ қойды. Заң жобасы бойынша жұмыс тобаның жетекшісі Құттықожа Ыдырысов отырысты қорытып, алда болатын жұмыс тобы отырысының уақытын хабарлады.

ҚР Парламенті Мәжілісі Аппаратының
Баспасөз қызметі

МАЖИЛИС - БЮДЖЕТ-2014: ОТЧЕТЫ ПРАВИТЕЛЬСТВА И СЧЕТНОГО КОМИТЕТА

Сегодня в Мажилисе Правительство и Счетный комитет презентовали парламентариям отчеты об исполнении республиканского бюджета за 2014 год. Отчеты по главному финансовому документу страны представлены в рамках Комитета Мажилиса по финансам и бюджету, заседание которого провела председатель этого Комитета Гульжана Карагусова. С парламентской трибуны с докладами выступили министр финансов Бахыт Султанов и член Счетного комитета Жансеит Сарсенкулов. Затем докладчики ответили на вопросы ряда депутатов Мажилиса. Дальнейшее обсуждение отчетов продолжится в рабочей группе, которую возглавил депутат Мажилиса Куттықожа Идирисов.

ОТЧЕТ ПРАВИТЕЛЬСТВА:

За 2014 год в республиканский бюджет поступило 5 988,5 млрд.тенге, или 99,4 % к плану. Основная часть, или 98,7%, в общем объеме поступлений пришлась на доходы, которые составили 5 908,8 млрд.тенге, из них налогов – 3 666,1 млрд.тенге, неналоговых – 131,7 млрд.тенге, поступлений от продажи основного капитала – 7,7 млрд.тенге и трансфертов поступило 2 103,3 млрд.тенге. Активы Национального фонда Республики Казахстан за 2014 год пополнены на 5 459,6 млрд.тенге и на 1 января 2015 года составили 16 522,1 млрд.тенге, в том числе инвестиционный доход в сумме 1 955,0 млрд.тенге. Основную долю (63,5%) составили прямые налоги от нефтяного сектора. Расходы республиканского бюджета за 2014 год составили 7 069,7 млрд.тенге

или 99,4% к плану. По сравнению с 2013 годом расходы выросли на 1 079,2 млрд.тенге. Приоритетом бюджетной политики в области расходов было первоочередное финансирование социальных обязательств. Выплаты пенсий, социальных пособий и заработной платы работникам бюджетной сферы, предусмотренных в республиканском бюджете на 2014 год, финансировались своевременно и в полном объеме. Расходы на социальные нужды составили 2 680,2 млрд.тенге. В 2014 году их объем достиг значения 6,9% к ВВП, что способствует сохранению стабильного социального климата. Наряду с социальными расходами, высокий уровень затрат бюджета приходится также на инфраструктурные и индустриальные проекты, развитие сельского хозяйства. Дефицит республиканского бюджета составил 1 081,2 млрд.тенге.

ОТЧЕТ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА:

По оценке Счетного комитета, Правительством уточненные параметры поступлений республиканского бюджета, а также взятые обязательства по расходам в целом реализованы.

Вместе с тем, несмотря на неоднократные уточнения и корректировки параметров республиканского бюджета, администраторами бюджетных программ средства использованы недостаточно эффективно.

Сумма средств, по которым не исполнен принцип результативности бюджетной системы, составила 378,5 млрд. тенге. Анализ исполнения республиканского

бюджета свидетельствует о недостаточно эффективном налоговом и таможенном администрировании, снижении налоговой дисциплины и потерях поступлений в республиканский бюджет.

Оценка реализации двух государственных и пятнадцати отраслевых программ показала, что надлежащее их исполнение не обеспечено. В 2014 году по сравнению с 2013 годом сумма выявленных финансовых нарушений, допущенных при формировании и использовании целевых трансфертов, увеличилась на 40% и составила 243,1 млрд. тенге.

Реализация инвестиционных проектов осуществлялась в условиях несвоевременного их финансирования, затягивания сроков проведения конкурсных процедур,

некачественной разработки проектно-сметной документации и технико-экономического обоснования. Это приводило к удорожанию проектов, приостановке их реализации, несвоевременной сдаче объектов в эксплуатацию.

В Отчете представлены рекомендации Счетного комитета, направленные на совершенствование бюджетного и иного законодательства, усиление финансовой дисциплины, а также предупреждение и недопущение нарушений при исполнении республиканского бюджета и использовании активов государства.

Пресс-служба Аппарата Мажилиса Парламента РК

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАҒАСЫ ҚОЗЫКӨРПЕШ ЖАҒЫРШИН СЫРТҚЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ ЖҮЙЕСІНІҢ МАМАНДАРЫНА СЕРТИФИКАТ ТАБЫС ЕТТІ

Сертификаттар «Квазимемлекеттік секторда ISSAI стандарттарына сәйкес қаржылық есептілікті бақылау (аудит)» атты біліктілікті арттыру курсына табысты аяқтаған Есеп комитетінің және Ақтөбе, Алматы, Қызылорда облыстары, Астана қаласы бойынша тексеру комиссияларының бірқатар қызметкерлеріне табыс етілді.

Оқу кәсіби дайындалған мемлекеттік аудиторлар пулын қалыптастыру шеңберінде ұйымдастырылды. Курс барысында мемлекеттік қаржылық бақылау органдарында көпжылдық практикалық тәжірибесі бар мамандар дәріс берді.

Қозыкөрпеш Жаңбыршин атап өткендей, ревизорлардың кәсіби деңгейін арттыру, мемлекеттік ауди-

торларды сертификаттаудың бірыңғай жүйесін енгізу – алда тұрған мемлекеттік аудитке көшу талаптарының бірі.

«Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау» туралы заң жобасында мемлекеттік аудиторларға қойылатын біліктілік талаптарын арттыру көзделген. Осыған орай, мемлекеттік қаржылық бақылау мамандарын оқыту мазмұнына және нысанына қойылатын принциптер мен тәсілдерді түпкілікті өзгерту, сондай-ақ оларды қайта даярлаудың және біліктілігін арттырудың үздіксіз жүйесін құру қажет», - деп қорытындылады Есеп комитетінің Төрағасы.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА КОЗЫ-КОРПЕШ ДЖАНБУРЧИН ВРУЧИЛ СЕРТИФИКАТЫ СПЕЦИАЛИСТАМ СИСТЕМЫ ВНЕШНЕГО ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ

Сертификаты вручены ряду работников Счетного комитета и ревизионных комиссий по Актюбинской, Алматинской, Кызылординской областям и г.Астане, успешно завершившим курс повышения квалификации «Контроль (аудит) финансовой отчетности в квазигосударственном секторе в соответствии со стандартами ISSAI».

Обучение организовано в рамках формирования пула профессионально подготовленных государственных

аудиторов. В качестве лекторов выступили специалисты, имеющие многолетний практический опыт работы в органах государственного финансового контроля.

Как отметил К.Джанбурчин, повышение профессионального уровня ревизоров, внедрение единой системы сертификации государственных аудиторов – одно из условий предстоящего перехода на государственный аудит.

Законопроектом «О государственном аудите и финансовом контроле» предусмотрено повышение квалификационных требований к государственным аудиторам. В этой связи, необходимо кардинальное изменение принципов и подходов к содержанию и форме обучения специалистов государственного финансового контроля, создание непрерывной системы их переподготовки и повышения квалификации», – заключил Председатель Счетного комитета.

Пресс-служба Счетного комитета

ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАҒАСЫ ҚОЗЫКӨРПЕШ ЖАҒЫРШИН ХІХ ПЕТЕРБУРГ ХАЛЫҚАРАЛЫҚ ЭКОНОМИКАЛЫҚ ФОРУМЫНЫҢ «БЮДЖЕТ ШЫҒЫСТАРЫНЫҢ ЭКОНОМИКАҒА МУЛЬТИПЛИКАТИВТІ ӘСЕРІ. БАСЫМДЫҚТАР, ІШКІ РЕЗЕРВТЕР ЖӘНЕ БАҚЫЛАУ» АТТЫ АРНАЙЫ АУДИТОРЛЫҚ ПАНЕЛЬДІ СЕССИЯ ЖҰМЫСЫНА ҚАТЫСТЫ

Сессия жұмысына Беларусь, Иран, Қазақстан, Қытай, Ресей елдерінің жоғары қаржы бақылау органдарының өкілдері қатысты.

Қатысушылар мемлекеттік қаржылық бақылау және аудит органдарының шығыстардың басымды бағыттарын таңдауға тигізетін ықпалы және мемлекеттің ішкі резервтерін анықтау, мемлекеттік басқару органдарының бюджеттік ресурстарды пайдалануы және жоспарланған мақсаттар мен нәтижелерге қол жеткізуі үшін жауаптылығын арттыру мәселелерін талқылады.

Есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршин «Мемлекеттік қаржыны басқару тиімділігін арттырудағы мемлекеттік қаржылық бақылаудың рөлі» деген тақырыпта баяндама жасады.

Қазақстанның жоғары қаржы бақылау органының басшысы өзінің баяндамасында бюджеттің жоспарланған және нақты қол жеткізген көрсеткіштерін салыстыруға, сондай-ақ мемлекеттік жоспарлау құжаттарында бекітілген ұзақ мерзімді мақсаттарға елдің

әлеуметтік-экономикалық даму бағыттарының сәйкестігін айқындауға мүмкіндік беретін бюджет қаражатының пайдаланылуына тиімді бағалау жүргізудің маңыздылығын атап өтті.

Қозыкөрпеш Жаңбыршиннің айтуынша, мұндай бағалау іске асыру кезінде ұзақ мерзімді стратегиялық мақсаттарға қол жеткізілуі қамтамасыз етілмейтін экономика салаларының немесе мемлекеттік басқару аяларының әлеуметтік-экономикалық даму бағыттарын анықтауға мүмкіндік береді.

«Мұндай бағалау қорытындысы бойынша әзірленетін ұсынымдар Үкіметке әлеуметтік-экономикалық саясатты іске асыру бойынша процестерді алдын ала түзетуге, қызмет тиімділігін арттыру резервтерін анықтауға және мемлекеттік бюджет кірістерінің өсуін қамтамасыз етуге мүмкіндік береді», - деп баса атап өтті Қозыкөрпеш Жаңбыршин.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА КОЗЫ-КОРПЕШ ДЖАНБУРЧИН ПРИНЯЛ УЧАСТИЕ В РАБОТЕ СПЕЦИАЛЬНОЙ АУДИТОРСКОЙ ПАНЕЛЬНОЙ СЕССИИ «МУЛЬТИПЛИКАТИВНЫЙ ЭФФЕКТ БЮДЖЕТНЫХ РАСХОДОВ НА ЭКОНОМИКУ. ПРИОРИТЕТЫ, ВНУТРЕННИЕ РЕЗЕРВЫ И КОНТРОЛЬ» ХІХ ПЕТЕРБУРГСКОГО МЕЖДУНАРОДНОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО ФОРУМА

В работе сессии приняли участие представители высших органов финансового контроля Беларуси, Ирана, Казахстана, Китая, России.

Участники обсудили вопросы влияния органов государственного финансового контроля и аудита на выбор приоритетных направлений расходов и выявление внутренних резервов государства, повышения ответственности органов государственного управления за использование бюджетных ресурсов и достижение запланированных целей и результатов.

Председатель Счетного комитета Козы-Корпеш Джанбурчин выступил с докладом на тему «Роль государственного финансового контроля в повышении эффективности управления государственными финансами».

В своем выступлении руководитель высшего органа финансового контроля Казахстана подчеркнул важность проведения эффективной оценки использования бюджетных средств, позволяющей сопоставить запланированные и реально достигнутые показатели бюджета, а также определить соответствие направлений социально-экономического развития страны долгосрочным целям, закрепленным в документах государственного планирования.

По словам Козы-Корпеша Джанбурчина, такая оценка позволяет выявить направления социально-экономического развития, отраслей экономики или

сфер государственного управления, при реализации которых не обеспечивается достижение долгосрочных стратегических целей.

«Разрабатываемые по итогам такой оценки рекомендации позволяют Правительству заблаговременно корректировать процессы по реализации социально-экономической политики, выявлять резервы повышения эффективности деятельности и обеспечивать рост доходов государственного бюджета», - подчеркнул Козы-Корпеш Джанбурчин.

Пресс-служба Счетного комитета

**CHAIRMAN OF ACCOUNTS COMMITTEE KOZY-KORPESH JANBURCHIN TOOK PART
IN THE WORK OF SPECIAL AUDIT PANEL SESSION OF SAINT PETERSBURG INTERNATIONAL
ECONOMIC FORUM ON «MULTIPLICATIVE EFFECT OF BUDGET EXPENDITURES ON ECONOMY PRIORITIES,
INTERNAL FUNDS AND CONTROL»**

Representatives of Supreme Audit Institutions of Belarus, Iran, Kazakhstan, China and Russia attended the work of session.

Participants discussed issues of influence of public financial control and audit bodies on selection of priority expenditure areas and exposure of internal public funds, increase of responsibility of public management bodies for use of budget resources and achievement of planned goals and results.

Chairman of Accounts committee Kozy-Korpesh Janburchin made a report on «Role of public financial control in increasing efficiency of public finances management».

In his speech head of Supreme Audit Institution of Kazakhstan emphasized the importance of effective estimation of using budget funds, which let to match planned and actually achieved budget figures as well as to determine relevance between directions of social-economic development of country with long term goals, embodied in public planning documents.

According to Kozy-Korpesh Janburchin such estimation allows to reveal those directions of social-economic development, branches of economy or areas of public management where long-term strategic goals are not achieved.

«Recommendations elaborated as a result of such estimation let the government to adjust beforehand processes on implementation social-economic policy, exposure funds to increase work efficiency and provide growth of public budget revenues», - emphasized Kozy-Korpesh Janburchin.

Press-service of Accounts committee

**ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ ТӨРАҒАСЫ ҚОЗЫКӨРПЕШ ЖАҒЫРШИН РЕСЕЙ ФЕДЕРАЦИЯСЫ
ЕСЕП ПАЛАТАСЫНЫҢ ТӨРАЙЫМЫ ТАТЬЯНА ГОЛИКОВАМЕН КЕЗДЕСТІ**

Петербург халықаралық экономикалық форумының шеңберінде Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің Төрағасы Қозыкөрпеш Жаңбыршиннің Ресей Федерациясы Есеп палатасының төрайымы Татьяна Голиковамен екіжақты кездесу болды.

Кездесуге қатысушылар Ресей мен Қазақстанның жоғары қаржы бақылау органдары (ЖҚБО) ынтымақтастығының екіжақты негізде де, халықаралық ұйымдар бағыты бойынша да жоғары деңгейде екенін атап өтті. Бұл ретте тараптар қазіргі кезде екі елдің бақылау ведомстволарының өзара іс-қимылы көбінесе еуразиялық кеңістікте интеграциялық процестердің даму серпінімен айқындалатынына ерекше тоқталды.

Кездесу барысында Татьяна Голикова: «Бүгінгі таңда біз Еуразиялық экономикалық одақтың құрылуына және еуразиялық экономикалық интеграцияны дамытудың барынша жоғары деңгейіне өтуге байланысты аса маңызды, тарихи сәтті өткерудеміз. Біздің мемлекеттеріміз қазір мүлдем жаңа шарттарда өзара іс-қимыл жасап жатыр. Ол экономикалық өсудің кең перспективасын және тұрақты, теңгерімді дамуға мүмкіндіктер ашатын болады», - деп мәлімдеді.

Беларусь Республикасы, Қазақстан Республикасы және Ресей Федерациясы уәкілетті органдарының Кеден одағында кедендік әкелу баждарын есепке алудың және бөлудің тәртібін белгілеу мен қолдану туралы келісімді сақтауын бақылау атты Ресей, Қазақстан және Белоруссия ЖҚБО-ларының бірлескен үшжақты бақылау іс-шарасының кезекті кезеңін өткізуге байланысты мәселелер кездесудің жеке тақырыбына айналды.

Тараптардың талқылауы барысында атап өтілгендей, аталған бірлескен аудит Еуразиялық экономикалық одақ форматында жұмыс істеуге көшу кезеңіндегі соңғы аудит болып табылады. Бұдан кейін кедендік әкелу баждары сомаларын есепке алудың және бөлудің тәртібін сақтау мәселелері бойынша тексерулер басқа құқықтық шеңберде және Еуразиялық экономикалық одақтың жаңа мүшелері – Арменияның, сосын Қырғыз Республикасының қатысуымен жүргізілетін болады.

Татьяна Голикова: «Аталған бақылау іс-шарасын үш тарапты форматта өткізу бойынша жинақтаған тәжірибеміз аудитке қатысушы барлық тараптар үшін пайдалы болатынына және алға қарай кеңейтілген құрамдағы бірлескен жұмысымызды жолға қойған кезде пайдаланатынымызға сенімдімін.» - деп атап өтті.

Kazinform

ПРЕДСЕДАТЕЛЬ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА КОЗЫ-КОРПЕШ ДЖАНБУРЧИН ВСТРЕТИЛСЯ С ПРЕДСЕДАТЕЛЕМ СЧЕТНОЙ ПАЛАТЫ РОССИЙСКОЙ ФЕДЕРАЦИИ ТАТЬЯНОЙ ГОЛИКОВОЙ

В рамках Петербургского международного экономического форума состоялась двусторонняя встреча Председателя Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета Республики Казахстан Козы-Корпеша Джанбурчина с Председателем Счетной палаты Российской Федерации Татьяной Голиковой.

Участники встречи отметили высокий уровень сотрудничества высших органов финансового контроля (ВОФК) России и Казахстана, как на двусторонней основе, так и по линии международных организаций. При этом стороны особо подчеркнули, что в настоящее время взаимодействие контрольных ведомств двух стран во многом определяется динамикой развития интеграционных процессов на евразийском пространстве.

«Сегодня мы переживаем очень важный, исторический момент, связанный с образованием Евразийского экономического союза и выходом на более высокую ступень развития евразийской экономической интеграции. Наши государства теперь взаимодействуют в принципиально новых условиях, открывающих широкие перспективы экономического роста и возможности для устойчивого, сбалансированного развития», - заявила в ходе встречи Татьяна Голикова.

Отдельной темой беседы стали вопросы, связанные с проведением очередного этапа совместного трехстороннего контрольного мероприятия ВОФК России, Казахстана и Белоруссии – проверки соблюдения уполномоченными органами Республики Беларусь, Республики Казахстан и Российской Федерации Соглашения об установлении и применении в

Таможенном союзе порядка зачисления и распределения ввозных таможенных пошлин.

Как было отмечено в ходе обсуждения сторон, данный совместный аудит является завершающим на этапе перехода к работе в формате Евразийского экономического союза. В дальнейшем проверки по вопросам соблюдения порядка зачисления и распределения сумм ввозных таможенных пошлин будут проводиться в других правовых рамках и с участием ВОФК новых членов Евразийского экономического союза - Армении, а затем и Кыргызстана.

«Уверена, что нарабатанный нами опыт проведения данного контрольного мероприятия в трехстороннем формате будет полезен для всех участвующих в аудите сторон и может быть использован при будущем выстраивании нашей совместной работы в расширенном составе», - отметила Татьяна Голикова.

Источник: Казинформ

CHAIRMAN OF ACCOUNTS COMMITTEE KOZY-KORPESH JANBURCHIN MET WITH CHAIRMAN OF ACCOUNTS CHAMBER OF THE RUSSIAN FEDERATION TATYANA GOLIKOVA

Bilateral meeting between Chairman of Accounts committee for control over execution of the republican budget Kozy-Korpesh Janburchin and Chairman of Accounts Chamber of the Russian Federation Tatyana Golikova took place during Saint Petersburg international economic forum.

Participants emphasized high level of cooperation of SAIs Kazakhstan and Russia either on bilateral basis or within international organizations. Along with parties specified that current interaction between control institutions of countries is considerably defined by dynamic of integration processes' development on Eurasian region.

«Today we are going through very important historical moment, connected with establishment of Eurasian Economic Union and higher development of Eurasian economic integration. Our countries now are collaborating on principally new conditions, which open wide perspectives of economic growth and opportunities for stable balanced development», - during the meeting said Tatyana Golikova.

Separate theme of conversation became issues of next joint control activity of SAIs Russia, Kazakhstan and Belarus - compliance control by authorized bodies of the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan and the Russian Federation with the Agreement on establishment and application of the order of import duties transfer and distribution in the Customs union.

As was mentioned during the meeting this joint audit is final on the stage of transition to the work within Eurasian Economic Union. In future compliance controls on application of the order of import duties transfer and distribution will be conducted in other legal framework and with participation of SAIs of new Eurasian Economic Union members— Armenia and further Kyrgyzstan.

«I am confident that gained experience of conducting such control activity in three-sided format will be useful for all participating parties and maybe used in future forming of our joint work in expanded membership», - mentioned Tatyana Golikova.

Kazinform

**ЕСЕП КОМИТЕТІНІҢ МҮШЕСІ КОНСТАНТИН ПЛОТНИКОВ БАСТАҒАН ДЕЛЕГАЦИЯ
2015 ЖЫЛҒЫ 11-12 МАУСЫМДА КИШИНЕВ ҚАЛАСЫНДА (МОЛДОВА РЕСПУБЛИКАСЫ) ӨТКЕН,
ТӘУЕЛСІЗ МЕМЛЕКЕТТЕР ДОСТАСТЫҒЫНА ҚАТЫСУШЫ МЕМЛЕКЕТТЕРДІҢ ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ
БАҚЫЛАУ ОРГАНДАРЫНЫҢ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ БАҚЫЛАУ СТАНДАРТТАРЫН
ӘЗІРЛЕУ ЖӨНІНДЕГІ ЖҰМЫС ТОБЫНЫҢ VI ОТЫРЫСЫНА ҚАТЫСТЫ**

Отырысқа Әзербайжан, Армения, Беларусь, Қазақстан, Қырғызстан, Молдова және Ресей елдерінің жоғары қаржы бақылау органдарының өкілдері қатысты.

Қазақстанның Есеп комитеті әзірлеген жоғары қаржы бақылау органдарының қызметіне сыртқы бағалауды ұйымдастыру мен жүргізудің негізгі принциптері мен рәсімдерін белгілейтін «ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау (аудит) органдарының қызметін сыртқы бағалау» стандартының жобасы қаралды және мақұлданды.

Қатысушылар «Тәуелсіз Мемлекеттер Достастығына қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау органдарының бірлескен және қосарлас сараптамалық-талдамалық іс-шараларды ұйымдастыруы мен өткізуі» стандартының жобасын талқылауға ерекше назар аударды. Отырыс қатысушыларының берген ескертулері мен ұсыныстарын ескере отырып, стандарт жобасын пысықтау жөнінде шешім қабылдады.

Жұмыс тобы қызметінің перспективалары талқыланды. ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау органдарының бірлескен қызметінде қолданылатын, әдіснамалық базаның жай-күйіне талдау жасау қажеттілігі атап өтілді.

Жұмыс тобының келесі VII отырысын 2015 жылдың қыркүйек айында Мәскеу қаласында (Ресей Федерациясы) өткізу жөнінде шешім қабылданды.

ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау (аудит) органдарының мемлекеттік қаржылық бақылау стандарттарын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобы 2010 жылғы қыркүйекте Ереван қаласында (Армения Республикасы) өткен ТМД-ға қатысушы мемлекеттердің жоғары қаржы бақылау органдары басшылары кеңесінің X сессиясының шешімі бойынша құрылды.

Есеп комитеті Жұмыс тобы құрылған күннен бастап оған төрағалық етуде.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

**ДЕЛЕГАЦИЯ ВО ГЛАВЕ С ЧЛЕНОМ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА КОНСТАНТИНОМ ПЛОТНИКОВЫМ
ПРИНЯЛА УЧАСТИЕ В VI ЗАСЕДАНИИ РАБОЧЕЙ ГРУППЫ ПО РАЗРАБОТКЕ СТАНДАРТОВ
ГОСУДАРСТВЕННОГО ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ВЫСШИХ ОРГАНОВ ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ
ГОСУДАРСТВ-УЧАСТНИКОВ СОДРУЖЕСТВА НЕЗАВИСИМЫХ ГОСУДАРСТВ,
Г. КИШИНЕВ (РЕСПУБЛИКА МОЛДОВА)**

В заседании приняли участие представители высших органов финансового контроля Азербайджана, Армении, Беларуси, Казахстана, Кыргызстана, Молдовы, России.

Рассмотрен и одобрен разработанный Счетным комитетом Казахстана проект стандарта «Внешняя оценка деятельности высших органов финансового контроля (аудита) государств-участников СНГ», устанавливающего основные принципы и процедуры организации и проведения внешней оценки деятельности высших органов финансового контроля.

Основное внимание участников уделено обсуждению проекта стандарта «Организация и проведение совместных и параллельных экспертно-аналитических мероприятий высшими органами финансового контроля государств-участников Содружества Независимых Государств». Принято решение доработать проект стандарта с учетом высказанных участниками заседания замечаний и предложений.

Обсуждены перспективы деятельности Рабочей группы. Отмечена необходимость анализа состояния методологической базы, применяемой в совместной деятельности высших органов финансового контроля государств-участников СНГ.

Следующее VII заседание Рабочей группы решено провести в сентябре 2015 года в г. Москве (Российская Федерация).

Рабочая группа по разработке стандартов государственного финансового контроля (аудита) высших органов финансового контроля государств-участников СНГ образована по решению X сессии Совета руководителей высших органов финансового контроля государств-участников СНГ, прошедшей в сентябре 2010 года в г. Ереване (Республика Армения).

Счетный комитет Республики Казахстан председательствует в Рабочей группе со дня ее образования.

Пресс-служба Счетного комитета

ЕСЕП КОМИТЕТІНДЕ ИНДОНЕЗИЯНЫҢ ЖОҒАРЫ ҚАРЖЫ БАҚЫЛАУ ОРГАНЫНЫҢ ДЕЛЕГАЦИЯСЫ БОЛДЫ

Кездесу барысында Қазақстан мен Индонезияның жоғары қаржы бақылау органдарының арасындағы байланысты нығайтуға мүдделі екендіктерін білдіріп, келешектегі әріптестік мәселелерін талқылады.

Атап айтқанда, Қазақстанның Есеп комитеті мен Индонезияның Аудит кеңесі арасындағы ынтымақтастық туралы екіжақты келісім дайындау мәселелері қаралды.

Ол мемлекеттік аудит жүргізу саласында тәжірибе алмасуды, кадрларды кәсіби оқыту және олардың біліктілігін арттыру саласында өзара іс-қимыл жасауды, ақпараттық және анықтамалық материалдармен алмасуды көздейді.

Кездесудің соңында тараптар бюджет қаражатын алушылардың қаржы тәртібін және бюджет қаражатын пайдаланудың ашықтығын арттыру мақсатында, өзара мүдделілік танытатын мәселелер бойынша жемісті ынтымақтастыққа сенім білдірді.

Индонезияның Аудит кеңесі – 1947 жылы құрылған жоғары қаржы бақылау органы. Жыл сайын ел Парламентіне бюджеттің атқарылуы туралы есеп беріп тұратын тәуелсіз алқалы орган болып табылады. Аудит кеңесінің Төрағасын, вице-төрағасын және мүшелерін Индонезияның Өкілдер палатасы сайлайды.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

СЧЕТНЫЙ КОМИТЕТ ПОСЕТИЛА ДЕЛЕГАЦИЯ ВЫСШЕГО ОРГАНА ФИНАНСОВОГО КОНТРОЛЯ ИНДОНЕЗИИ

В ходе встречи стороны выразили заинтересованность в укреплении связей между высшими органами финансового контроля Казахстана и Индонезии, обсудили перспективы партнерства.

В частности, рассмотрены вопросы подготовки двустороннего соглашения о сотрудничестве между Счетным комитетом Казахстана и Советом аудита Индонезии, предполагающего обмен опытом в области проведения государственного аудита, взаимодействие в сфере профессионального обучения и повышения квалификации кадров, обмен информационными и справочными материалами.

В завершение встречи стороны выразили надежду на плодотворное сотрудничество по вопросам, представляющим взаимный интерес, в целях повышения финансовой дисциплины бюджетополучателей и прозрачности использования бюджетных средств.

Совет аудита Индонезии – высший орган финансового контроля, образован в 1947 году. Является независимым коллегиальным органом, ежегодно представляющим отчет об исполнении бюджета в Парламент страны. Председатель, вице-председатель и члены Совета аудита избираются Палатой представителей Индонезии.

Пресс-служба Счетного комитета

DELEGATION OF SUPREME AUDIT INSTITUTION OF INDONESIA VISITED THE ACCOUNTS COMMITTEE

During the meeting parties expressed their interest in strengthening of relations between Supreme Audit Institutions of Kazakhstan and Indonesia, discussed future partnership.

Particularly, preparation of bilateral Agreement on cooperation between Accounts committee of Kazakhstan

and Audit Board of Indonesia, assuming sharing of experience in the field of public audit, cooperation on professional education and training, sharing of information and background materials was considered. In the end of the meeting parties expressed their hope on fruitful cooperation in directions of mutual interest in order to increase financial discipline of state funded organizations and transparency of using public funds.

Audit Board of Indonesia is the Supreme Audit Institution formed in 1947. It is an independent collegial body annually reporting about budget implementation to the Parliament. Chairman, Vice-chairman and Audit Board members are chosen by Chamber of representatives of Indonesia.

Press-service of Accounts committee

ЕСЕП КОМИТЕТІ ӘДІСНАМА ЖӘНЕ СЫРТҚЫ БАЙЛАНЫСТАР БӨЛІМІНІҢ МЕҢГЕРУШІСІ МАЙРА ДАҒАРОВА ІШКІ АУДИТОРЛАРДЫҢ МАШЫҚТАНУШЫ ҚОҒАМДАСТЫҒЫНЫҢ (РЕМПАЛ) КЕЗЕКТІ ОТЫРЫСЫНА ҚАТЫСТЫ (БІШКЕК, ҚЫРҒЫЗ РЕСПУБЛИКАСЫ).

Отырысқа Әзербайжан, Армения, Беларусь, Болгария, Қазақстан, Қырғыз Республикасы, Молдова, Нидерланды, Польша, Ресей, Хорватия, Оңтүстік Африка Республикасы және басқа да елдердің жоғары қаржы бақылау органдарының өкілдері қатысты.

Ішкі аудитті ұйымдастыру принциптерін және оның тетіктерін жетілдіру, халықаралық стандарттарды әзір-

леу, сыртқы және ішкі аудит органдары өкілеттіктерінің аражігін ажырату, ішкі аудит қызметі мамандарының біліктілігін арттыру және оларды сертификаттау жүйесін енгізу мәселелері бойынша сындарлы пікірлермен алмасу жүзеге асырылды.

Есеп комитетінің баспасөз қызметі

ЗАВЕДУЮЩАЯ ОТДЕЛОМ МЕТОДОЛОГИИ И ВНЕШНИХ СВЯЗЕЙ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА МАЙРА ДАГАРОВА ПРИНЯЛА УЧАСТИЕ В ОЧЕРЕДНОМ ЗАСЕДАНИИ ПРАКТИКУЮЩЕГО СООБЩЕСТВА ВНУТРЕННИХ АУДИТОРОВ (РЕМПАЛ), Г. БИШКЕК (КЫРГЫЗСКАЯ РЕСПУБЛИКА)

В заседании приняли участие представители высших органов финансового контроля Азербайджана, Армении, Беларуси, Болгарии, Казахстана, Кыргызстана, Молдовы, Нидерландов, Польши, России, Хорватии, ЮАР и других стран.

Состоялся конструктивный обмен мнениями по вопросам совершенствования принципов организации

и механизмов внутреннего аудита, разработки международных стандартов, разграничения полномочий органов внешнего и внутреннего аудита, повышения квалификации специалистов служб внутреннего аудита и внедрения системы их сертификации.

Пресс-служба Счетного комитета

HEAD OF METHODOLOGY AND EXTERNAL RELATIONS DEPARTMENT MAIRA DAGAROVA ATTENDED THE LATEST MEETING OF PEMPAL COMMUNITY OF INTERNAL AUDITORS IN BISHKEK (KYRGYZ REPUBLIC)

Representatives of Supreme Audit Institutions Azerbaijan, Armenia, Belarus, Bulgaria, Kazakhstan, Kyrgyzstan, Moldova, Netherlands, Poland, Russia, Croatia, Republic of South Africa and other countries attended the meeting.

Participants constructively shared experience on topics of internal audit's organization and mechanism

improvement, elaboration of international standards, separation of powers of external and internal audit bodies, training of internal audit divisions' specialists and implementation of their certification system.

Press-service of Accounts committee

С. ҚҰЛМАҒАНБЕТОВ

Есеп комитетінің мүшесі

ЖОҒАРЫ БІЛІМ БЕРУ САЛАСЫНДАҒЫ БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫН НЫСАНАЛЫ ЖӘНЕ ТИІМДІ ПАЙДАЛАНУ МӘСЕЛЕЛЕРІ

Мемлекет басшысы Н. Назарбаев Қазақстан халқына жыл сайынғы Жолдауларында жастардың даму және білім алу, соның ішінде сапалы жоғары білім алу мүмкіндіктерін кеңейту мәселелеріне үнемі ерекше мән беріп отырады. Мысалы, 2011 жылғы 28 қаңтардағы «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты Жолдауында Нұрсұлтан Әбішұлы білім беру саласы туралы айтқан кезде: «сапалы білім беру Қазақстанның индустрияландырылуының және инновациялық дамуының негізіне айналуы тиіс» деген міндет қойған болатын [1]. Ал 2014 жылғы 14 қарашадағы «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Жолдауында Президент: «мен жастар – біздің болашағымыздың тірегі дегенді әркез айтып келемін. Мемлекет жаңа буынның алдында барлық есіктер мен жолдарды ашты! «Нұрлы Жол», міне, біздің креативті ырғақты жастарымыздың күш-жігер жұмсап, құлаш сермейтін тұсы осы!»,- деп, ерекше атап өтті. Сонымен бірге, индустрияландыру бағдарламасы шеңберінде он жоғары оқу орнының материалдық-техникалық базасын қалыптастыру мақсаты қойылып отыр. 2017 жылға дейін осы мақсатқа 10 миллиард теңгеге дейін қаражат бағытталып, аталған оқу орындарының базасында ғылым мен экономика салаларының байланысы және кадрларды даярлау қамтамасыз етілетін болады [2].

Білім беру жүйесіне аса жоғары мән беріліп отыр: жаһандық міндеттер қойылып, тиісті қаражат бөлінуде.

Республикалық бюджеттің атқарылауын бақылау жөніндегі есеп комитеті (бұдан әрі – Есеп комитеті) уәкілетті орган ретінде тек республикалық бюджет пен Ұлттық қор қаражаттарының жұмсалыуына ғана емес, сондай-ақ мемлекет активтерін басқару тиімділігін арттыру, республикалық бюджетке түсетін түсімдердің толықтығы мен уақтылылығын қамтамасыз ету және

қаржы тәртібін нығайту бөлігінде де сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жүзеге асырады.

Есеп комитеті өз қызметі шеңберінде Қазақстан Республикасының білім және ғылым, денсаулық сақтау және әлеуметтік даму, қорғаныс, ішкі істер министрліктерінде, сондай-ақ аталған министрліктердің 14 ведомстволық бағынысты кәсіпорындары мен ұйымдарында жоғары білім беру саласында мемлекет активтерін басқарудың, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді қаржыландыруға бөлінген республикалық бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділігін айқындау бойынша бақылау іс-шарасын жүргізген болатын.

Қазақстан Республикасының Бюджет кодексінде бюджеттік бағдарламаның нәтижелеріне қол жеткізбеуге әкеп соққан бюджет қаражатын игермегені және бюджет қаражаты толық игерілгенімен бюджеттік бағдарламаның нәтижелеріне қол жеткізбегені үшін мемлекеттік мекемелердің бірінші басшыларының жауаптылықтары, сондай-ақ жарғылық капиталдарына мемлекеттің қатысуы арқылы бюджеттік инвестициялардың қаржылық-экономикалық негіздемеде көзделген нәтижелеріне қол жеткізбегені үшін квазимемлекеттік сектор субъектілерінің бірінші басшыларының жауаптылықтары қарастырылған [3].

Есеп комитеті жоғарыда аталған ұйымдарда жүргізілген бақылаудың қорытындысы бойынша жалпы сомасы 4,3 млрд. теңгеге бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтарын, 10,9 млрд. теңге республикалық бюджет қаражаты мен мемлекет активтерінің тиімсіз пайдаланылғанын анықтады. Бұл ретте тексеру барысында республикалық бюджет кірісіне 1,4 млрд. теңге өтеліп, 1,3 млрд. теңге қалпына келтірілді. Үш лауазымды адам тәртіптік жауаптылыққа тартылды [4].

Қазіргі таңда жоғарғы білім саласын жеткілікті дәрежеде қаржыландыру бюджет қаражатының нысаналы және тиімді пайдаланылуын қамтамасыз ету проблемасын шешудің жалғыз критерийі болып табылмайды, себебі саладағы жүйелі проблемалар шешілмей отыр.

Мәселен, мемлекеттік білім беру тапсырысы шеңберінде жоғары оқу орындарының түлектерін жұмысқа орналастыруды қамтамасыз ету нормалары Қазақстан Республикасының заңнамалық деңгейінде жасалмағандықтан, 2014 жылы 8 949 түлек жұмысқа орналастырылмаған. Олардың оқуларына 4,0 млрд. теңге республикалық бюджет қаражаты жұмсалған. Аталған факт бюджет қаражатын пайдаланудың нәтижелілігі және тиімділігі, алға қойылған нәтижелерге қол жеткізу принциптерінің толық сақталмағанын көрсетеді.[4]

«Қазақ ұлттық аграрлық университеті» РМК-нің 30,5 млн. теңгеге ауыл квотасы бойынша оқып жатқан он екі түлегі ауылдық жерде оларға деген қажеттіліктің болмауына байланысты талап етілмей қалған.

Жоғары білімі бар мамандарды даярлауға арналған қаражат бөлу кезінде жоғары оқу орындарының нақты қажеттіліктері ескерілмеген. Нәтижесінде Білім және ғылым министрлігі іс жүзінде көрсетілмеген қызметтерге 1,4 млрд.теңге төлеген.

Атап айтқанда, «Қазақ ұлттық аграрлық университеті» РМК-ге – 142,5 млн. теңге, «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» РМК-ге – 131,7 млн.теңге, «Қ.И. Сәтбаев атындағы Қазақ ұлттық техникалық университеті» РМК-ге – 193,8 млн.теңге артық аударылған.

Сонымен қатар, «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ стипендиаттарды шетелде оқыту бойынша 2010-2014 жылдардағы көрсетілмеген қызмет үшін 1,2 млрд.-тан астам теңгені артық аударған.

«Болашақ» бағдарламасы бойынша 343 маманды оқыту мерзімінен бұрын тоқтатылғандықтан, «Халықаралық бағдарламалар орталығы» АҚ 4,2 млрд. теңге республикалық бюджет қаражатын тиімсіз пайдаланған.

«Қарағанды медициналық университеті» РМК-нің 500 млн. теңге мемлекет активтерін тиімсіз пайдалану фактісі анықталды.

2005 жылдан бері «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» РМК (бұдан әрі – Университет) ғимаратының 1500 м² алаңына М.В. Ломоносов атындағы Мәскеу мемлекеттік университетінің қазақстандық филиалы орналасқан. Ол Қазақстан Республикасы Қаржы министрлігі Мемлекеттік мүлік және жекешелендіру комитетінің келісімінсіз, жалға алу төлемі жүргізілмей, шарт жасалмай жүзеге асырылған. Сонымен бірге 2014 жылы аталған үй-жайды ұстау бойынша көрсетілген коммуналдық қызметтерге Университеттің есебінен 4,8 млн. теңге шығыс жүргізілген.

«Азаматтық авиация академиясы» АҚ 2014 жылы 1,7 млрд.-тан астам теңгенің «Еуропалық стандарттарға сәйкес келетін оқу орталықтарын құру» жобасын іске асырмаған. Академияның 148 түлегінің 58-і (40%-ы) жұмысқа орналастырылмаған. Жұмысқа орналастыру тетігі жасалмағандықтан, олар мамандықтары бойынша жұмыс істемеуде (техникалық қызмет көрсету станциясы қызметкерлері, «Sulprak» дүкенінің сатушылары, менеджерлері және т.б.) [4].

Бақылаудың қорытындысы бойынша Есеп комитеті Үкіметке тиісті ұсынымдар жіберді. Білім және ғылым министрлігіне анықталған кемшіліктерді, оларға ықпал еткен себептер мен жағдайларды жою, қолданыстағы заңнаманың бұзушылықтарына жол берген лауазымды адамдарды жауаптылыққа тарту жөнінде шаралар қабылдау тапсырылып, басқа да бірқатар тапсырмалар берілді.

Осылайша, Есеп комитеті жүргізетін бақылау іс-шаралары тек бюджет қаражатының мақсатсыз және тиімсіз қолданылуына алып келетін бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтарын анықтауға ғана емес, сонымен бірге білім беруді дамытудың мемлекеттік бағдарламасын және мемлекеттік органдардың стратегиялық жоспарларын іске асыру шеңберінде қазіргі қаржылық бұзушылықтарға факторлық талдау жүргізу, мамандарды даярлау және оларды жұмысқа орналастыру жөніндегі кешенді жұмыстарды жүзеге асыруға бағытталғанын атап өткен жөн.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Болашақтың іргесін бірге қалаймыз!» атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., 2011 жылғы 28 қаңтар.
2. Қазақстан Республикасының Президенті Н.Ә. Назарбаевтың «Нұрлы жол – болашаққа бастар жол» атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қ., 2014 жылғы 11 қараша.
3. Қазақстан Республикасының 2008 жылғы желтоқсандағы Бюджет кодексі, өзгерістерімен және толықтыруларымен.
4. «Жоғары білім беру саласында мемлекет активтерін басқарудың, жоғары және жоғары оқу орнынан кейінгі білім беруді қаржыландыруға бөлінген республикалық бюджет қаражатын пайдаланудың тиімділігін бақылау» атты бақылау материалдары.

С. КУЛМАГАНБЕТОВ

Есеп комитетінің мүшесі

ВОПРОСЫ ЦЕЛЕВОГО И ЭФФЕКТИВНОГО ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ В СФЕРЕ ВЫСШЕГО ОБРАЗОВАНИЯ

Глава государства Н. Назарбаев в своих ежегодных Посланиях народу Казахстана всегда акцентирует внимание на вопросах расширения возможностей молодежи для развития и образования, в том числе для получения качественного высшего образования. Например, в Послании от 28 января 2011 г. «Построим будущее вместе!», говоря о сфере образования, Нурсултан Абишевич озвучил задачу: «качественное образование должно стать основой индустриализации и инновационного развития Казахстана» [1]. А в Послании от 11 ноября 2014 г. «Нұрлы Жол - Путь в будущее» Президент акцентировал: «молодежь - опора нашего будущего. Государство открыло перед новым поколением все двери и все пути! «Нұрлы Жол» - вот где можно приложить усилия, развернуться нашей креативной динамичной молодежи!» Кроме этого была поставлена цель в рамках программы индустриализации для десяти вузов, на базе которых будет обеспечиваться связь науки с отраслями экономики и подготовка кадров, сформировать материально-техническую базу этих учебных заведений, направив на эти цели до 10 миллиардов тенге до 2017 года.» [2]

Системе образования уделяется повышенное внимание: поставлены глобальные задачи и выделяется соответствующее финансирование.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее – Счетный комитет), являясь уполномоченным органом, осуществляет внешний государственный финансовый контроль не только за расходованием средств республиканского бюджета и Национального фонда, но и в части повышения эффективности управления государственными активами, обеспечения полноты и своевременности поступлений в республиканский бюджет и укрепления финансовой дисциплины.

Счетным комитетом в рамках своей деятельности были проведены контрольные мероприятия по определению эффективности управления активами государства в сфере высшего образования, использования средств республиканского бюджета, выделенных на финансирование высшего и послевузовского образования в министерствах образования и науки, здравоохранения и социального развития, обороны, внутренних дел Республики Казахстан, а также 14 подведомственных предприятиях и организациях указанных министерств.

Бюджетным кодексом Республики Казахстан предусмотрена ответственность первых руководителей государственных учреждений за неосвоение бюджетных средств, повлекшее недостижение результатов бюджетной программы, а также за недостижение результатов бюджетной программы при полном освоении бюджетных средств, а также ответственность руководителей субъектов квазигосударственного сектора за недостижение результатов бюджетных инвестиций посредством участия государства в их уставном капитале, предусмотренных в финансово-экономическом обосновании, в том числе при полном освоении выделенных бюджетных средств. [3]

Счетным комитетом по итогам проведенного контроля в вышеуказанных организациях выявлены нарушения бюджетного и иного законодательства на общую сумму 4,3 млрд. тенге, неэффективное использование средств республиканского бюджета и активов государства на сумму 10,9 млрд. тенге, при этом в ходе проверки в доход республиканского бюджета возмещено 1,4 млрд. тенге, восстановлено 1,3 млрд. тенге. К дисциплинарной ответственности привлечены три должностных лица. [4]

В настоящее время достаточное финансирование сферы высшего образования не является единственным критерием решения проблем обеспечения целевого и эффективного использования бюджетных средств, поскольку остаются нерешенными системные проблемы в отрасли.

Так, из-за отсутствия на законодательном уровне Республики Казахстан норм обеспечения трудоустройства выпускников высших учебных заведений в рамках государственного образовательного заказа 8 949 выпускников 2014 года не трудоустроены. На их обучение затрачены средства республиканского бюджета на сумму 4,0 млрд. тенге. Данный факт свидетельствует о неполном соблюдении принципов результативности и эффективности использования бюджетных средств, достижения заданных результатов. [4]

Двенадцать выпускников РГП «Казахский национальный аграрный университет», обучавшиеся по

сельской квоте на сумму 30,5 млн. тенге, остались не востребованными по причине отсутствия потребности в них в сельской местности.

При выделении средств на подготовку специалистов с высшим образованием реальная потребность высших учебных заведений не учитывалась. В результате Министерством образования и науки произведена оплата фактически неоказанных услуг на сумму 1,4 млрд.тенге.

В частности, РГП «Казахский национальный аграрный университет» излишне перечислено 142,5 млн. тенге, РГП «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» – 131,7 млн.тенге, РГП «Казахский национальный технический университет им. К.И. Сатпаева» – 193,8 млн.тенге.

Кроме того, за неоказанные услуги по обучению стипендиатов за рубежом АО «Центр международных программ» за 2010-2014 годы излишне перечислено более 1,2 млрд. тенге.

АО «Центр международных программ» из-за досрочного прекращения обучения 343 специалистов по программе «Болашак» неэффективно использованы средства республиканского бюджета на сумму 4,2 млрд.тенге.

Выявлен факт неэффективного использования РГП «Карагандинский медицинский университет» активов государства на сумму 500 млн. тенге.

С 2005 года в здании РГП «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» (далее - Университет) расположен казахстанский филиал Московского государственного университета им. М.В. Ломоносова, занимающий площадь 1500 м². Размещение филиала осуществлено без согласования с Комитетом государственного имущества и приватизации Министерства

финансов Республики Казахстан, взимания арендных платежей и при отсутствии договора. Более того, в 2014 году расходы в сумме 4,8 млн. тенге за предоставленные коммунальные услуги по содержанию данного помещения возмещены за счет Университета.

АО «Академия гражданской авиации» в 2014 году не реализован проект «Создание учебных центров, соответствующих европейским стандартам» на сумму более 1,7 млрд. тенге. Из 148 выпускников Академии не трудоустроено 58 (40%), которые из-за отсутствия механизма трудоустройства работают не по специальности (работниками станций технического обслуживания, продавцами, менеджерами магазина «Sulprak» и т.д.). [4]

По итогам контроля Счетным комитетом даны соответствующие рекомендации Правительству. Министерству образования и науки поручено принять меры по устранению выявленных недостатков, причин и условий, способствующих им, привлечению к ответственности должностных лиц, допустивших нарушения действующего законодательства, а также дан ряд других поручений.

Таким образом, необходимо отметить, что проводимые Счетным комитетом контрольные мероприятия, направлены не только на выявление нарушений бюджетного и иного законодательства, влекущих нецелевое и неэффективное использование бюджетных средств, но и на осуществление комплексной работы по проведению факторного анализа имеющихся мест финансовых нарушений, разработке рекомендаций и предложений по подготовке специалистов и их трудоустройству в рамках реализации государственной программы образования и стратегических планов государственных органов.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана, «Построим будущее вместе!», г. Астана, 28 января 2011 г.
2. Послание Президента Республики Казахстан Н.А.Назарбаева народу Казахстана, «Нұрлы Жол – Путь в будущее», г. Астана, 11 ноября 2014 г.
3. Бюджетный Кодекс Республики Казахстан от декабря 2008 год с изменениями и дополнениями.
4. Материалы контроля «Контроль эффективности управления активами государства в сфере высшего образования, использования средств республиканского бюджета, выделенных на финансирование высшего и послевузовского образования» за 2014 год.

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫ ЭНЕРГЕТИКА МИНИСТРЛІГІНЕ ЖЕКЕЛЕГЕН БЮДЖЕТТІК БАҒДАРЛАМАЛАРДЫ ІСКЕ АСЫРУҒА БӨЛІНГЕН БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫНЫҢ ПАЙДАЛАНЫЛУ ТИІМДІЛІГІН БАҚЫЛАУДЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ

ОБ ИТОГАХ КОНТРОЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ БЮДЖЕТНЫХ СРЕДСТВ, ВЫДЕЛЕННЫХ МИНИСТЕРСТВУ ЭНЕРГЕТИКИ РЕСПУБЛИКИ КАЗАХСТАН НА РЕАЛИЗАЦИЮ ОТДЕЛЬНЫХ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГРАММ

Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті Қазақстан Республикасы Энергетика министрлігіне (бұдан әрі – Энергетика министрлігі) жекелеген бюджеттік бағдарламаларды іске асыруға бөлінген бюджет қаражатының пайдаланылу тиімділігін бақылаудың қорытындысын қарап, жалпы сомасы **1 438,5 млн. теңгеге** бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтары, **899,4 млн. теңгеге бюджет қаражатын тиімсіз пайдалану фактілерін атап өтеді.**

Бақылаумен қамтылған республикалық бюджеттік бағдарламаларды іске асырудың **19 тікелей және 15 түпкілікті нәтижелер көрсеткішінің ішінде 4 көрсеткішке толық көлемде қол жеткізілмеген.**

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля эффективности использования бюджетных средств, выделенных Министерству энергетики Республики Казахстан (далее – Министерство энергетики) на реализацию отдельных бюджетных программ, отмечает факты нарушений бюджетного и иного законодательства на общую сумму **1 438,5 млн. тенге, неэффективного использования бюджетных средств на сумму 899,4 млн. тенге.**

Из охваченных контролем **19 прямых и 15 конечных показателей** результатов реализации республиканских бюджетных программ в полной мере **не достигнуты 4 показателя.**

Энергетика министрлігі Мұнай-газ кешеніндегі экологиялық реттеу, бақылау және мемлекеттік инспекция комитетінің жұмыс тиімділігінің төмен деңгейде екендігі байқалды. Экологиялық залалды өтеу бойынша жалпы сомасы **803,7 млрд.теңге** мөлшерінде салынған әкімшілік айыппұлдар мен талап-арыздар бойынша сот шешімдерімен **620,3 млрд.теңге** сомасындағы айыппұлдар мен талап-арыздардың немесе олардың **77,2 пайызының күші жойылған.**

Отмечен низкий уровень эффективности работы Комитета экологического регулирования, контроля и государственной инспекции в нефтегазовом комплексе Министерства энергетики. Из вынесенных административных штрафов и претензий по возмещению экологического ущерба на общую сумму **803,7 млрд. тенге** решениями судов отменены штрафы и претензии **на сумму 620,3 млрд. тенге, или 77,2 процента.**

Тиісті құрылымдық бөлімшесінің болғанына қарамастан, Энергетика министрлігі жыл сайын бөгде ұйымдармен мұнай-газ саласындағы мемлекеттік функциялар мен міндеттерді орындау бойынша консультациялық қызметтерді көрсетуге шарттар жасап отырған, тексерілген жеңе ішінде оларға жұмсалған шығыстар **674,0 млн. теңгені құрады.**

Несмотря на наличие соответствующего структурного подразделения, Министерством энергетики ежегодно под выполнение государственных функций и задач в нефтегазовой отрасли заключаются договоры со сторонними организациями на оказание консультационных услуг, расходы на которые за проверяемый период составили **674,0 млн. тенге.**

2013 жылы Мұнай және газ министрлігі «ОХК Инжиниринг» ЖШС-ға жобалау жұмыстарын толық көлемінде орындамаса да және қажетті сараптамалары болмаса да, «Ұлттық индустриялық мұнай-химия технопаркі» арнайы экономикалық аймағын құру» жобасының техникалық-экономикалық негіздемесін түзеткені үшін **175,2 млн. теңге төлеген.**

В 2013 году Министерством нефти и газа за корректировку технико-экономического обоснования проекта «Создание специальной экономической зоны «Национальный индустриальный нефтехимический технопарк» ТОО «ОХК Инжиниринг» без выполнения полного объема проектных работ и получения необходимых экспертиз выплачено **175,2 млн. тенге.**

Қарашығанақ мұнай-газ конденсаты кен орны бойынша өнімді бөлу туралы түпкілікті келісімде (бұдан әрі - ӨБТК) Энергетика министрлігіне бекітілген уәкілетті өкіл мен уәкілетті органның функциялары «PSA» ЖШС-ға заңсыз берілген. Нәтижесінде, пайдалану құқығы мердігерлерге берілуге жататын мұнай-газ жобалары бойынша мемлекеттік мүлікті есепке алудың толықтығы қамтамасыз етілмеген.

Закрепленные за Министерством энергетики функции полномочного представителя и полномочного органа в Окончательном соглашении о разделе продукции по Карачаганакскому нефтегазоконденсатному месторождению (далее – ОСРП) неправомочно переданы ТОО «PSA». В результате полнота учета государственного имущества, право пользования которым подлежит передаче подрядчиком по нефтегазовым проектам, не обеспечивается.

Энергетика министрлігінің мемлекеттік мүлік жөніндегі уәкілетті органмен өзара іс-қимылы дұрыс жолға қойылмаған. Нәтижесінде мемлекет жер қойнауын пайдаланушыларға құнын мұнаймен өтеп, **2014 жылы** ақпанда өткізу үшін берген **827,9 млн.теңге көлеміндегі мүліктің 603,4 млн.теңге сомасындағы мүлкі өткізілмеген.**

Взаимодействие Министерства энергетики с уполномоченным органом по государственному имуществу должным образом не осуществляется. В результате из переданного на реализацию в феврале **2014 года** имущества **на сумму 827,9 млн. тенге**, стоимость которого недропользователям государством возмещена нефтью, не реализовано имущество **на сумму 603,4 млн. тенге.**

2012-2014 ЖЫЛДАРЫ ЖАЛПЫҰЛТТЫҚ СТАТИСТИКАНЫ ЖҮРГІЗУ, ХАЛЫҚТЫҢ САНИТАРИЯЛЫҚ-ЭПИДЕМИОЛОГИЯЛЫҚ САЛАУАТТЫЛЫҒЫН ЖӘНЕ АЗЫҚ-ТҮЛІК ҚАУІПСІЗДІГІН ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ЖӨНІНДЕГІ МЕМЛЕКЕТТІК САЯСАТТЫ ІСКЕ АСЫРУҒА БӨЛІНГЕН РЕСПУБЛИКАЛЫҚ БЮДЖЕТ ҚАРАЖАТЫНЫҢ ПАЙДАЛАНЫЛУ ТИІМДІЛІГІН БАҚЫЛАУ-ТАЛДАМАЛЫҚ ІС-ШАРАСЫНЫҢ ҚОРЫТЫНДЫСЫ ТУРАЛЫ

ОБ ИТОГАХ КОНТРОЛЬНО-АНАЛИТИЧЕСКОГО МЕРОПРИЯТИЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ СРЕДСТВ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА, ВЫДЕЛЕННЫХ НА РЕАЛИЗАЦИЮ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ВЕДЕНИЮ ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЙ СТАТИСТИКИ, ОБЕСПЕЧЕНИЯ САНИТАРНО-ЭПИДЕМИОЛОГИЧЕСКОГО БЛАГОПОЛУЧИЯ НАСЕЛЕНИЯ И ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В 2012-2014 ГОДАХ

Интервьюерлердің құқықтық мәртебесі, шекті саны, оларға еңбекақы төлеу есебі және олар жүргізетін статистикалық байқаулардың (зерттеулердің) сапасына және анықтығына жауаптылық заңнамада регламенттелмеген.

Ұлттық экономика министрлігінің Тұтынушылардың құқықтарын қорғау комитеті қолданып отырған «Көрсетілетін қызметтер тарификаторы» автоматтандырылған ақпараттық жүйесі санитариялық-эпидемиологиялық сараптама орталықтарымен жасалатын шарттарға зертханалық зерттеулер құны есебінің сәйкестігі бөлігінде қайшы келеді, сондай-ақ иммундық-ферментті талдау әдісімен зерттеулерге ақы төлеудің салмақтық коэффициенттерін қамтымаған.

Бухгалтерлік есепті жүргізу кезінде қаржылық есептіліктің анықтығына әсер еткен көптеген бұзушылықтар анықталды, бұл бақылау объектілеріндегі бухгалтерлік қызметтер қызметкерлерінің біліктілігінің жеткіліксіздігін көрсетеді.

Законодательством не регламентированы правовой статус, предельная численность, расчет оплаты труда интервьюеров, ответственность за качество и достоверность производимых ими статистических наблюдений (обследований).

Применяемая Комитетом по защите прав потребителей Министерства национальной экономики автоматизированная информационная система «Тарификатор услуг» не корреспондируется с договорами, заключаемыми с центрами санитарно-эпидемиологической экспертизы в части соответствия расчета стоимости лабораторных исследований, а также не содержит весовые коэффициенты оплаты исследований методом иммуно-ферментного анализа.

Установлены многочисленные нарушения в ведении бухгалтерского учета, повлиявшие на достоверность финансовой отчетности, что свидетельствует об недостаточной квалификации работников бухгалтерских служб объектов контроля.

Р е с - публикaлық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті жалпыұлттық статистиканы жүргізу, халықтың санитариялық-эпидемиологиялық салауаттылығын және азық-түлік қауіпсіздігін қамтамасыз ету жөніндегі мемлекеттік саясатты іске асыруға бөлінген республикалық бюджет қаражатының пайдаланылуын бақылау қорытындысын қарап, Ұлттық экономика министрлігінің ведомстволық бағынысты ұйымдарының **53 723,3 млн.теңгеге** бюджет және өзге де заңнама бұзушылықтарына жол бергенін, **1265,1 млн. теңге** бюджет қаражатын тиімсіз пайдаланғанын атап өтеді.

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета, рассмотрев итоги контроля за использованием средств республиканского бюджета, выделенных на реализацию государственной политики по ведению общенациональной статистики, обеспечения санитарно-эпидемиологического благополучия населения и продовольственной безопасности, отмечает допущенные подведомственными организациями Министерства национальной экономики нарушения бюджетного и иного законодательства на сумму **53 723,3 млн. тенге**, неэффективное использование бюджетных средств на **1265,1 млн.тенге**.

2013 жылы сумен жабдықтау және су бұру жүйелерін дамытуға берілген нысаналы трансферттер бойынша келісімдердің тікелей нәтижелеріне қол жеткізілмесе де, Ақмола, Алматы, Атырау, Қостанай, Қызылорда, Павлодар, Маңғыстау, Шығыс Қазақстан, Батыс Қазақстан, Солтүстік Қазақстан, Оңтүстік Қазақстан облыстарына және Алматы қаласына **2014 жылы республикалық бюджеттен жалпы сомасы 44 683,9 млн.теңге қаражат бөлінген.**

Жергілікті атқарушы органдардың нысаналы трансферттер бойынша келісімдердің шарттарын жобаларды уақтылы және толыққанды қоса қаржыландыру бөлігінде орындамауы **2013 жылы** халықты орталықтандырылған сумен жабдықтаумен қамту бойынша түпкілікті нәтижелерге қалалық және ауылдық елді мекендерде, тиісінше, **85,4%-ға және 29,8%-ға қол жеткізілмеу себебінің бірі болып табылады.**

При недостижении в **2013 году** прямых результатов соглашений по целевым трансфертам Акмолинской, Алматинской, Атырауской, Костанайской, Кызылординской, Павлодарской, Мангистауской, Восточно-Казахстанской, Западно-Казахстанской, Северо-Казахстанской, Южно-Казахстанской областям и г. Алматы по развитию систем водоснабжения и водоотведения, в **2014 году из республиканского бюджета выделены средства на общую сумму 44 683,9 млн. тенге.**

Невыполнение местными исполнительными органами условий соглашений по целевым трансфертам в части своевременного и полного финансирования проектов явилось одной из причин **недостижения в 2013 году** конечных результатов по охвату населения централизованным водоснабжением в городах и сельских населенных пунктах на **85,4%** и на **29,8%** соответственно.

К. ПЛОТНИКОВ
Есеп комитетінің мүшесі

Ж. БАЙЖАНОВ
«ҚБЗО» РМК колданбалы ғылыми зерттеулер
бөлімінің бас сарапшысы

МЕМЛЕКЕТТІК АУДИТ САЛАСЫНДАҒЫ ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІН ҚОЛДАНУ ТУРАЛЫ

Ғылыми мақалада «ҚБЗО» РМК «Мемлекеттік аудит саласындағы пилоттық жоба негізінде тестіленген аудитті жоспарлау мен жүргізу кезінде қолданылатын тәуекелдерді басқару жүйесін зерттеу» деген тақырыпта жүргізілген зерттеулердің нәтижелері түсіндірілді, сондай-ақ тәуекелдерді басқару жүйесінің бірыңғай қағидаттары мен тәсілдемелерін қолданудың негізгі мақсаттары айқындалды.

Қазақстандық экономиканы дамыту мемлекетті басқарудың заманауи және тиімді жүйесін құруды талап етеді. Мемлекеттік қаржылық бақылау мемлекетті басқарудың ажырамас бөлігі болып табылады, бірақ қазіргі жағдайларда, тек қаржылық бұзушылықтарды айқындап қоймай, қолданылып жүрген басқару жүйесін, оның бұдан былай даму бағыттарын айқындай отырып, аталмыш жүйені бағалау қажет. Халықаралық практикада осындай рөлді мемлекеттік аудит орындайды.

Мемлекет басшысының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында ең озық әлемдік тәжірибе негізінде кешенді мемлекеттік аудит жүйесін құру бойынша міндеттер қойылды [1].

Жолдауды іске асыру мақсатында Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы қыркүйектегі № 634 Жарлығымен Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасы бекітілді, Тұжырымдамада мемлекеттік қаржылық бақылауды кезең-кезеңмен реформалау және мемлекеттік аудитті енгізу, оның жұмыс істеу бағыттарын одан әрі кеңейту көрініс тапты және негізгі тәсілдемелері айқындалды. [2]

Мемлекеттік қаржылық бақылаудың қолданылып жүрген жүйесін реформалау және мемлекеттік ау-

дитке өткізу шеңберінде заңнама базасын жетілдіру бойынша жұмыс басталды. «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (бұдан әрі – Заң жобасы) әзірленді, қазіргі кезде заңнамада белгіленген рәсімдерді келісу бойынша жұмыстар жүргізілуде.

Сонымен қатар, Заң жобасын қабылдау қажеттілігін Елбасы үкіметтің кеңейтілген отырысында белгіленген бес институциональдық реформаларды іске асыру бойынша жүз нақты қадамның бірінде бекітті.

Заң жобасында тәуекелдерді басқару жүйесін (бұдан әрі –ТБЖ) қолдану негізінде мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметінің өзекті мақсаттары, міндеттері мен қағидаттары айқындалады.

Сонымен бірге, мемлекеттік аудит саласындағы ТБЖ, оның негізгі құралы бола тұрып, өзін одан әрі жетілдіруді қажет етеді.

Қазіргі кезде бақылау іс-шараларын жоспарлаған кезде қолданылатын бірыңғай тәуекелдерді басқару жүйесінің жоқтығын атап өту қажет.

Сыртқы және ішкі мемлекеттік қаржылық бақылау органдары өздерінің әзірлеген ТБЖ қолданады, ол жұмыс істеу қағидаттары бойынша да бақылау объектілерінің тәуекелдерін бағалау өлшемдері бойынша да ерекшеленеді.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының әртүрлі өлшемдер мен шекті шамаларды пайдалану арқылы бағаланатын тек бір ғана бақылау объектісін әртүрлі тәуекел топтарына жатқызуларына мәжбүр болады.

Бақылауды жоспарлаған кезде тәуекел деңгейі жоғары бақылау объектісін айқындағаннан кейінгі маңызды мәселелердің біріне олардың іске асыратын тәуекелдік бюджеттік бағдарламаларының тізбесін белгілеу болып табылады. Сонымен бірге, осы кезде пайдаланылатын ТБЖ-ның мұндай қабілеті жоқ.

Осылардың барлығы тәуекелдерді бағалаудың анықтылығы мен толықтығына, сапалылығы мен жоспарлау тиімділігіне, мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының жүйелі бақылау қызметінің нәтижелеріне теріс әсерін тигізеді, олардың еңбек және қаржылық ресурстарын тиімсіз пайдалануларына әкеледі.

Мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының ТБЖ бірегейлендіру және стандарттау бойынша алғашқы қадамдарының біріне Мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасының ережелерін іске асыру шеңберінде Бірыңғай қағидаттар мен тәсілдемелердің жобасын әзірлеу болып табылады. [2]

Жобаны әзірлеуді Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің (бұдан әрі – Есеп комитеті) төрағалық етуімен жұмыс тобы, оның құрамына Қаржы министрлігі комитетінің және «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК өкілдері қосыла отырып, жүзеге асырды.

Осы құжаттың жан-жақтылығы, түпкілікті тыңғылықталуы және озық әлемдік тәжірибені пайдалануға оның бағыты келесінің нәтижесінде қамтамасыз етілді:

1) мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының қолданылып жүрген және тәуекелді бағалауда қолданылатын сәйкес тәсілдемелері мен өлшемдерін таңдау мақсатында квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қолданатын тәуекелдерді басқару жүйелерін зерделеу;

2) «Субъекті мен оның ортасының түсінімі арқылы ақпаратты елеулі бұрмалауды айқындау және тәуекелдерді бағалау» ISSAI 1315, «Аудитті жоспарлау және орындау маңыздылығы» ISSAI 1320, «Бағаланған тәуекелдерге аудитордың әсер етуі» ISSAI 1330 халықаралық стандарттарының жарамды ережелерін жобаға қосу;

3) «Ұйымдардың менеджмент тәуекелі» COSO 2004 халықаралық стандартының негізінде ақпарат ұсынатын және ұйымдағы менеджмент тәуекелі жүйесінің негізгі ережелері мен құрылуын білдіретін «Мемлекеттік сектор үшін ішкі бақылау стандарттары жөніндегі нұсқау – Ұйымдағы тәуекелдерді басқару жөніндегі қосымша ақпарат» INTOSAI GOV 9100 мемлекеттік сектордағы ішкі бақылау стандартын зерделеу;

4) Астана және Алматы қалаларының, облыстардың, Қаржылық бақылау комитеті және оның аумақтық бөлімшелерінің тексеру комиссияларының ұсынған пікірлері мен конструктивті ұсыныстарын талдау.

ТӘУЕКЕЛДЕРДІ БАСҚАРУ ЖҮЙЕСІНІҢ БІРЫҢҒАЙЛЫҚ ПРИНЦИПТЕРІ:

Бірыңғайлық принципі	мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының (аудит) тәуекелдерді басқару жүйесін ұйымдастыру және оның жұмыс істеуі кезінде бірыңғай принциптер мен тәсілдерді қолдануы, бақылау объектісі бойынша тәуекел деңгейін сәйкестендіру үшін бірыңғайлық көрсеткіштер мен критерийлерді пайдалау;
Толымдылық принципі	тәуекелдерді басқару жүйесінде бақылау объектілерінің әлеуетті және өткен тәуекелдерін, оның ішінде тәуекелдер динамикасын және олардың жылдар бойынша критерийлерін барынша толық және дәлірек айқындау үшін қажетті критерийлерді көрсету;
Саралау принципі	бақылау объектілерінің тәуекел деңгейіне байланысты тәуекел топтары бойынша бақылау объектілерін бөлу;
Дәйектілік принципі	тәуекелдерді және олардың критерийлерін айқындауда пайдаланылатын ақпараттардың және есеп мәліметтерінің дәйектілігін қамтамасыз ету;
Үздіксіздік және сабақтастық принциптері	бақылау объектілерінің тәуекелдерін мерзімді сәйкестендіру үшін тұрақты негізде бақылау объектілері бойынша көрсеткіштерді жүйелі жаңарту;
Уақтылылық принципі	бақылау объектілері бойынша уақтылы әсер ету мақсатында тәуекелдерді сәйкестендіру бойынша іс-шаралар кешенін жүзеге асыру

Әзірленген жобаға сай ТБЖ келесі тәсілдемелерге негізделуі тиіс:

1) тәуекелдер мен олардың өлшемдері бақылау объектілерінің есеп беру мәліметтеріне және басқа да ресми ақпарат көздеріне негізделуі тиіс;

2) ақпаратты жинау, өңдеу және сақтау тәсілі барынша автоматтандырылуы және алынған мәлімет-

тердің дұрыстығын тексеру мүмкіндігіне қол жетімді болуы тиіс;

3) тәуекелдерді бағалау тәуекелдерді анықтаудың санды және сапалы әдістерін қолдануға негізделуі тиіс;

4) тәуекелдер туындайтын әлеуетті және нақты себептерінен шығара отырып, өлшемдер анықталады;

5) бақылау объектісі тәуекелдерінің дәрежесіне байланысты тиісті шараларды жасау және қабылдау қажет.

Жобада сонымен қатар, мыналар көзделеді:

- ТБЖ қолдану кезінде негізгі ұғымдардың анықтамаларын және пайдаланылатын қағидаттарды бірегейлендіру;

- ТБЖ негізгі кезеңдері мен элементтерін айқындау;

- ТБЖ іске асырудың практикалық құралдарын әзірлеу кезінде бірыңғай тәсілдемелерді сақтау;

- мемлекеттік бюджеттің шығыс, кіріс бөлімдері және квазимемлекеттік сектор субъектілері бойынша үш негізгі бағытта бақылау заттары мен объектілерінің тәуекелдерін сәйкестендіруді жүзеге асыру;

- тәуекелдерге олардың мониторингін жүргізумен сақтандыратын және директивті әсер ету шараларын қабылдау;

- барлық мемлекеттік қаржылық бақылау органдары үшін ережелерді әзірлеу кезінде жоғары қаржылық бақылау органы болып табылатын Есеп комитетімен келісе отырып, бірыңғайлықты қамтамасыз ету;

Бірінші рет тәуекелді бақылау объектілерін анықтап қана қоймай, бақылауды жоспарлау үшін бюджет қаражаттарының көлемін бақылауды қамтудың болжалды деңгейін қалыптастыруға мүмкіндік беретін тәуекелді бюджет бағдарламаларын қамту да ұсынылды.

Жүргізілген жұмыс нәтижелері бойынша Бірыңғай қағидаттар мен тәсілдемелер жобасы 2014 жылғы мамырда Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау органдары үйлестіру кеңесінің отырысында мақұлданды.

Осы жылы «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» Республикалық мемлекеттік кәсіпорны (бұдан әрі – «ҚБЗО» РМК) «Мемлекеттік аудит саласындағы пилоттық жоба негізінде тестіленген аудитті жоспарлау мен жүргізу кезінде қолданылатын тәуекелдерді басқару жүйесін зерттеу» деген тақырыпқа зерттеулер жүргізуге кірісті.

Мемлекеттік аудит саласындағы ТБЖ зерттеу мәселесі бірінші рет қаралуда, себебі Қазақстанда бірқатар заңнама актілерін қабылдағаннан кейін ғана мемлекеттік аудитті енгізу жоспарланды.

Осыған байланысты, жоғарыда көрсетілген зерттеулерді жүргізу тіптен дер кезінде және өзекті болып табылады.

Тәуекелдерді басқару жүйесі – бұл іріктемелік қағидаттарға, бақылау қызметінің ең басымды бағыттарында ресурстарды оңтайлы бөлуге негізделетін бақылау шараларын тиімді жоспарлау мен жүргізуді қамтамасыз ететін әкімшілендіру жүйесі. [2]

Ғаламдық тәуекелдердің тұрақты сақталуы және белгісіздік деңгейінің жоғары жағдайында тиімді ішкі бақылау және тәуекелдерді басқару жүйесінің болуы кез келген экономикалық субъектінің көптеген қателер мен есептен жаңылуларды болдырмауына, дағдарысқа қарсы немесе кез келген басқа да шараларды іске асырудың тиімділігін бағалауға және экономикалық және қаржылық саясаттың ең әлсіз жерлерін айқындауға, дұрыс даму стратегиясын қалыптастыруға мүмкіндік береді.

Осы зерттеулер шеңберінде халықаралық стандарттар INTOSAI, жеке алғанда ISSAI 9130, FERMA стандарт және халықаралық экономикалық ынтымақтасу және даму ұйымының тәжірибесі (ЭЫДҰ) тәжірибесі зерттелген болатын.

Әсіресе, шетелдік, оған қоса Канада, Австралия, Германия мен Ұлыбританияның ТБЖ моделін қолдану бойынша жоспарлауға бағдарланған, сондай-ақ тәуекелді бақылау объектілерін іріктеу бойынша әдістері ұзақ уақыт бойы тиімді қолданылып келетін ТБЖ қалыптастыру мен қолдану саласындағы Жоғары қаржылық бақылау органдарының (ЖҚБО) нормативтік және әдіснамалық құжаттарына баса назар аударылды.

Сонымен бірге, жоғарыда көрсетілген елдердің нормативтік құқықтық және әдіснамалық базалары қазақстандық ЖҚБО қызметін басқару құрылымынан өзгешеленеді және негізінен ішкі бақылауға акценттелді. Сингапурдың тәуекелдерді басқару жүйесінің кескіндемесі Еуропалық ТБЖ моделдерінің қолданатын тәсілдеріне ұқсас. ТБЖ Тұжырымдамасы, қағидаттары мен тәсілдемелері, тәуекелдер матрицасы, шешім қабылдау тетіктері мен тиімділікті бағалауы, жалпы алғанда сәйкес келеді. ТБЖ толығынан автоматтандырылған және кесте құру арқылы түбегейлі талдау жүргізуге функционалды. Тәуекелдер деңгейлерін бағалау өлшемдері құпия болып табылады, өлшемдерді әзірлеу және оларға қол жеткізу құқығына аса шектелген адамдар ғана ие болады.

Шетелдік тәжірибені зерделеу, ТБЖ-ға аудитті жоспарлау процесіндегі тәуекелдерді басқару және бюджетке кірістердің толық және дер кезінде түсуіне бақылау және салық әкімшілендірудің тиімділігін бағалау; бюджет шығыстары бойынша бақылау объектілерін айқындау; мемлекеттік аудитке және қаржылық бақылауға жататын квазимемлекеттік субъектілерді анықтау кіретінін көрсетті.

Тәуекелдерді талдау сапалы немесе сандық деңгейде жүргізіледі. Тәуекелдерді сапалы талдауға қағида бойынша жағдайды түйсікті, ішкі бағалау кіреді. Сандық талдау кезінде тәуекелдерге сандық мәндер беріледі немесе сапалық бағалауға тән сандық сипаттамаларды анықтау жолымен эмпирикалық мәліметтерді пайдалану есебінен беріледі.

Тәуекелдерді басқару жүйесін құру процесінде тәуекелдерді сандық талдау қолданылады. Тәуекелдерді сандық талдау тәсілдемесінде екі тәсілдеме бар болады: Тәуекелдерді детерминдік талдау және Тәуекелдерді Стохастикалық талдау — Монте-Карло әдісі бойынша моделдеу.

Тәуекелдерді сандық талдау жүргізудің ең жақсы тәсілі жүргізілген зерттеулік жұмыста пайдаланылатын Монте-Карло әдісі бойынша моделдеуді (бұдан әрі - Әдіс) қолдану болып табылады. [6]

Әдісті пайдалану кезінде моделдің белгісіз бастапқы параметрлері ықтималдарды бөлу ретінде белгілі болатын мәндер диапазондары түрінде ұсынылады.

Зерттеулік жұмыста пайдаланылған Монте-Карло әдісінің бірқатар артықшылықтары бар:

Ықтималдық нәтижелер. Нәтижелер болатын оқиғаларды көрсетіп қоймай, олардың басталатын ықтималдылығын да көрсетеді.

Нәтижелерді кесте арқылы ұсыну. Әдісті пайдалану кезінде алынатын мәліметтер сипаты салдарлардың әртүрлі кестелерін жасауға, сондай-ақ олардың басталу ықтималдығына мүмкіндік береді.

Сезімталдық талдау. Әдіс бойынша моделдеу жүргізу кезінде қандай бастапқы мәліметтердің соңғы нәтижелерге ең көп әсер ететіндігін көруге болады.

Сценарийлерді талдау. Детерминистік моделдерде әртүрлі шама үйлесімдерін сан алуан бастапқы шамалар үшін моделдеу және нағыз ерекшеленетін сценарийлердің әрекетін бағалау өте қиын. Талдаушылар Әдісті қолдана отырып, қандай бастапқы мәліметтердің қандай да бір шамаға келетінін және белгілі бір салдардың басталғанын байқауларын дәл айқындауларына болады.

Бастапқы мәліметтерді корреляциялау. Әдісті қолданған кезде бастапқы ауыспалылардың арасында өзара байланысты қарым-қатынастарды моделдеуге мүмкіндік туады. Анық мәліметтерді алу үшін қандай жағдайларда кейбір факторларды көбейткен кезде тиісінше басқалары ұлғаятынын немесе төмендейтінін білу қажет.

Сондай-ақ, тәуекелдерді сандық бағалау үшін Монте-Карло операциялық моделін пайдалану орынды болады.

Әдіс бойынша моделдеу сандық талдау және шешім қабылдау процесінде тәуекелді есептеуге арналған автоматтандырылған математикалық әдістемені білдіреді. Осы әдістеме әртүрлі салаларда: қаржы, жобаларды басқару, энергетика, өндіріс, жобалау, ғылыми-зерттеу және тәжірибелік –конструкторлық жұмыстарда, сақтандыруда, мұнайгаз саласында, көлік және қоршаған ортаны қорғау салаларында қолданылады.

Алдағы әрекеттердің бағыттарын таңдау процесінде, әрбір жолы Әдіс бойынша моделдеу шешім қабылдайтын маманға болжамды нәтижелердің тұтас спектрін қарастыруға және олардың басталу ықтималдығын бағалауға мүмкіндік береді.

Шетелдік мемлекеттердің ЖҚБО-ның ТБЖ-ны пайдалану жөніндегі тәжірибесін талдаған кездегі нәтижелер бойынша біздің елімізге қолдануға келетін неғұрлым тұжырымдамалық ережелер мен тетіктер айқындалды, соған байланысты мемлекеттік органдарда бақылау объектілерін (аудит) іріктеу тәуекел-бағдарланған басқару кешені процесінің бірыңғай циклін пайдалану ұсынылады.

Бұл циклге ТБЖ мынадай кезеңдері кіреді: мақсаттар мен міндеттерді айқындау; сәйкестендіру; талдау жүргізу; ықтималдылық; салдарлар; тәуекел деңгейін айқындау; сандық бағалау.

Шетелдік әріптестердің практикасы көрсеткендей, тәуекелдердің жиынтық тізілімін қалыптастырған соң, ол әрбір құрылымдық бөлімше үшін нақтыланады. Тәуекелдердің жиынтық тізілімі мерзім сайын өзектіленуі тиіс, бұл ретте, оның ішінен мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының (аудит) қызметіне елеулі әсер еткенді тоқтатқан тәуекелдер алып тасталады. [6]

Мамандар зерттеулерді аяқтаған кезеңде компьютерлік технологиялар саласында ТБЖ операциялық моделін жасады, ол пилоттық режимде республикалық бюджеттік бағдарламалар және квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жекелеген әкімшілерінің қаржылық және бюджеттік есептілігін пайдалана отырып, анықталды.

Осы операциялық модель өзінің өміршеңдігін, мемлекеттік аудит (қаржылық бақылау) органдарының бақылау қызметтерін жоспарлау үшін қажетті ақпаратты өңдеу мен беру мүмкіндігін көрсетті. Осыған байланысты, қосымша тестілеу мен сынақтар өткізілгеннен кейін Есеп комитетінің Біріккен ақпараттық жүйесіне қосу туралы мәселе қаралатын болады.

«ҚБЗО» РМК жүргізген зерттеулерінің нәтижелерін қолдану мақсатында алынған материалдар сыртқы мемлекеттік аудитті жоспарлау мен өткізу кезінде қолданылатын Тәуекелдерді басқару жүйесінің үлгі жобасын әзірлеу жөніндегі жұмыс тобына тапсырылды. 2015 жылғы сәуірде құрылған жұмыс тобының құрамына Есеп комитетінің қызметкерлерінен басқа, сондай-ақ Қарағанды облысының және Астана қаласының Тексеру комиссияларының өкілдері кірді.

Қорыта келе, алдын ала болжау мен болашақты болжамдай алу қауіп-қатерлерді болдырмауға, бюджеттік және өзге де заң бұзушылықтарды дер кезінде айқындауға және жоюға мүмкіндік беретінін атап өту қажет.

Осыған байланысты, мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының, мемлекеттік органдар мен квазимемлекеттік сектор субъектілерінің мемлекеттік бюджетті атқарудағы, бюджет қаражаты мен мемлекеттік активтерді пайдалану бойынша қызметтеріндегі проблемалық мәселелерді бақылауды жоспарлау кезеңінде-ақ айқындауға мүмкіндік беретін тәуекелдерді басқарудың жаңартылған жүйесін, қолданулары бақылау қызметінің тиімділігін елеулі арттыруға және түп келгенде жалпы бұзушылықтар деңгейін төмендетуге ықпал ететін болады.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі

1. Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауы. Астана қаласы. 2012 жылғы 14 желтоқсан.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасын бекіту туралы» 2013 жылғы қыркүйектегі № 634 Жарлығы.
3. 2008 жылғы 4 желтоқсандағы Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі.
4. «Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды жоспарлау және жүргізу кезінде қолданылатын тәуекелдерді басқарудың үлгі жүйесін бекіту туралы» Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің 2011 жылғы 31 тамыздағы № 3-НП нормативтік қаулысына өзгеріс енгізу туралы» Республикалық Бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің 2013 жылғы 18 қаңтардағы № 1-НП Нормативтік Қаулысы.
5. Халықаралық стандарттар INTOSAI GOV 9100, (2004); INTOSAI GOV 9130, (2007); ISSAI 1315, (2007); ISSAI 1320, (2010); ISSAI 1330, (2007).
6. «Мемлекеттік аудит саласындағы пилоттық жоба негізінде тестіленген аудитті жоспарлау мен жүргізу кезінде қолданылатын тәуекелдерді басқару жүйесін зерттеу» Республикалық Бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитетінің «ҚБЗО» РМК зерттеулік жұмысы бойынша түпкілікті есебі, 2014 жыл, Астана қаласы.

К. ПЛОТНИКОВ*Член Счетного комитета***Ж. БАЙЖАНОВ***Главный эксперт**отдела прикладных научных исследований
РГП «ЦИФН»*

О ПРИМЕНЕНИИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ В СФЕРЕ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА

В научной статье освещены результаты проведенного исследования РГП «ЦИФН» на тему: «Исследование систем управления рисками в сфере государственного аудита, применяемых при планировании и проведении аудита, протестированных на основе пилотного проекта», а также раскрыты основные цели применения единых принципов и подходов к системе управления рисками.

Развитие казахстанской экономики требует создания современной и эффективной системы государственного управления. Государственный финансовый контроль является неотъемлемой частью государственного управления, но в нынешних условиях необходимо не только выявление финансовых нарушений, но и оценка существующей системы управления с определением направлений по ее дальнейшему развитию. В международной практике такую роль выполняет государственный аудит.

Главой государства в Послании народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» поставлена задача по созданию комплексной системы государственного аудита на основе передового мирового опыта. [1]

В целях реализации послания Указом Президента Республики Казахстан от 3 сентября 2013 года утверждена Концепция внедрения государственного аудита в Республике Казахстан, которая определяет видение и основные подходы к поэтапному реформированию государственного финансового контроля и внедрению государственного аудита с дальнейшим расширением его функциональных направлений. [2]

В рамках реформирования действующей системы государственного финансового контроля и перехода на государственный аудит начата работа по совершенствованию законодательной базы. Разработан проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее - Законопроект), который в настоящее время проходит установленные законодательством процедуры согласования.

Необходимость принятия Законопроекта также закреплена в одном из ста конкретных шагов по реализации пяти институциональных реформ, обозначенных Главой государства на расширенном заседании правительства.

Законопроектом определяются ключевые цели, задачи и принципы деятельности органов государственного аудита и финансового контроля на основе применения системы управления рисками (далее - СУР).

Вместе с тем СУР в сфере государственного аудита, являясь одним из его основных инструментов, также требует своего совершенствования.

Следует отметить, что в настоящее время единая система управления рисками, применяемая при планировании контрольных мероприятий отсутствует.

Органами внешнего и внутреннего государственного финансового контроля применяются СУР собственной разработки, отличающиеся как по принципам функционирования, так и по критериям оценки рисков объектов контроля.

Использование в них различных критериев и пороговых значений приводит к отнесению органами государственного финансового контроля одних и тех же оцениваемых объектов контроля к различным группам риска.

При планировании контроля одним из важнейших вопросов после определения объекта контроля с высокой степенью риска является установление перечня анализируемых им рисков бюджетных программ. Вместе с тем используемые сегодня СУР такой способностью не обладают.

Все это негативно отражается на достоверности и полноте оценки рисков, качестве и эффективности планирования, результатах системной контрольной деятельности органов государственного финансового контроля, нерациональном использовании их трудовых и финансовых ресурсов.

Одним из первых шагов по унификации и стандартизации СУР органов государственного финансового контроля явилась разработка проекта Единых принципов и подходов в рамках реализации положений Концепции внедрения государственного аудита. [2]

Разработка проекта осуществлялась рабочей группой под председательством Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее - Счетный комитет) с включением в её состав представителей Комитета финансового контроля Ми-

нистерства финансов и РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений».

Разносторонность, глубина проработки данного документа и его направленность на использование передового мирового опыта была обеспечена в результате:

1) изучения действующих систем управления рисками органов государственного финансового контроля и применяемых субъектами квазигосударственного сектора в целях отбора применяемых идентичных подходов и критериев оценки риска;

2) включения в проект приемлемых положений международных стандартов ISSAI 1315 «Выявление и оценка рисков существенного искажения информации через понимание субъекта и его среды», ISSAI 1320 «Существенность в планировании и выполнении аудита», ISSAI 1330 «Реагирование аудитора на оцененные риски»;

3) изучения Стандарта внутреннего контроля в государственном секторе INTOSAI GOV 9100 «Руководство по стандартам внутреннего контроля для государственного сектора – Дополнительная информация об управлении рисками в организации», представляющего собой информацию на основе международного стандарта COSO 2004 «Риск менеджмент организаций» и отражающего основные положения и построения системы риск менеджмента в организации;

4) анализа всех представленных мнений и конструктивных предложений ревизионных комиссий областей, городов Астаны и Алматы, Комитета финансового контроля и его территориальных подразделений.

Согласно разработанному проекту СУР должна основываться на следующих подходах:

- риски и их критерии должны быть основаны на отчетных данных объектов контроля и других официальных источников информации;

- способ сбора, обработки и хранения информации должен быть максимально автоматизирован и допускать возможность проверки корректности полученных данных;

- оценка рисков должна быть основана на применении количественных и качественных методов определения рисков;

- критерии определяются, исходя из потенциальных и реальных причин возникновения рисков;

- необходимо выработать и принять соответствующие меры реагирования в зависимости от степени рисков объекта контроля.

Проектом также предусматриваются:

- унификация определения основных понятий и принципов используемых при применении СУР;

- определение основных этапов и элементов СУР;

- соблюдение единых подходов при разработке практических инструментов реализации СУР;

- осуществление идентификации рисков предметов и объектов контроля по трем основным направлениям по расходной, доходной частям государственного бюджета и субъектам квазигосударственного сектора.

- принятие превентивных и директивных мер реагирования на риски с проведением их мониторинга.

- обеспечение единообразия при разработке правил для всех органов государственного финансового контроля посредством согласования со Счетным комитетом, являющимся высшим органом финансового контроля;

Впервые предложено определение не только рисков объектов контроля, но и рисков бюджетных программ, позволяющих сформировать предполагаемый уровень охвата контролем объема бюджетных средств для планирования контроля.

По результатам проведенной работы проект Единых принципов и подходов был одобрен на заседании Координационного совета органов внешнего государственного финансового контроля в мае 2014 года.

В этом же году Республиканское государственное предприятие «Центр по исследованию финансовых нарушений» (далее – РГП «ЦИФН») приступило к проведению исследования на тему «*Исследование систем управления рисками в сфере государственного аудита, применяемых при планировании и проведении аудита, протестированных на основе пилотного проекта*».

Вопрос исследования СУР в области государственного аудита, рассматривался впервые, так как государственный аудит в Казахстане только планируется к внедрению после принятия ряда законодательных актов.

В связи с этим, проведение вышеуказанного исследования являлось весьма своевременным и актуальным.

ЕДИНЫМИ ПРИНЦИПАМИ СИСТЕМЫ УПРАВЛЕНИЯ РИСКАМИ ЯВЛЯЮТСЯ:

Принцип единства	применение единых принципов и подходов при организации и функционировании системы управления рисками органов государственного финансового контроля (аудита), использование единых показателей и критериев для идентификации степени риска по объекту контроля;
Принцип полноты	отражение в системе управления рисками критериев, необходимых для максимально полного и точного определения потенциальных и реализованных рисков объектов контроля, в том числе динамика рисков и их критериев по годам;
Принцип ранжирования	распределение объектов контроля по группам риска, в зависимости от степени риска объектов контроля;
Принцип достоверности	обеспечение достоверности информации и отчетных данных, используемых в определении рисков и их критериев;
Принципы непрерывности и последовательности	системное обновление показателей по объектам контроля на постоянной основе для периодической идентификации рисков объектов контроля;
Принцип своевременности	осуществление комплекса мероприятий по идентификации рисков по объектам контроля, в целях принятия своевременных мер реагирования.

Система управления рисками – это система администрирования, обеспечивающая проведение эффективного планирования и проведения контрольных мероприятий, базирующаяся на принципах выборочности, оптимального распределения ресурсов на наиболее приоритетных направлениях контрольной деятельности. [2]

В условиях сохраняющихся глобальных рисков и высокой степени неопределенности наличие эффективной системы внутреннего контроля и управления рисками позволяет любому экономическому субъекту предотвратить большинство ошибок и просчетов, оценить эффективность реализации антикризисных или любых других мер, выявить наиболее узкие места в экономической и финансовой политике, сформировать правильную стратегию развития.

В рамках данного исследования были изучены международные стандарты INTOSAI, в частности стандарт ISSAI 9130, FERMA и опыт международных организаций экономического сотрудничества и развития (ОЭСР).

Особое внимание было уделено изучению нормативных и методологических документов и опыта **Высших органов финансового контроля (ВОФК)** зарубежных стран в области формирования и применения СУР, включая Канаду, Австралию, Германию и Великобританию, по которым применение модели СУР, ориентированной на планирование, а также методы по отбору рисков объектов контроля, эффективно применяются на протяжении длительного времени.

Вместе с тем, нормативная правовая и методологическая базы вышеуказанных стран отличаются от казахстанской структурой управления деятельностью ВОФК и акцентируются в основном на внутреннем контроле. Конфигурация системы управления рисками Сингапура аналогична применяемым подходам Европейских моделей СУР. Концепция, принципы и подходы СУР, матрица рисков, механизм принятия решений и оценки ее эффективности также, в целом, идентичны. СУР полностью автоматизированы и имеют функционал для проведения углубленного анализа с построением графиков. Критерии оценки степени рисков являются конфиденциальными, разработкой критериев и правом доступа к ним обладает строго ограниченный круг лиц.

Изучение зарубежного опыта показало, что СУР должна включать управление рисками в процессе планирования аудита и контроля за полнотой и своевременностью поступления доходов в бюджет и оценки эффективности налогового администрирования; определение объектов контроля по расходам бюджета; определение субъектов квазигосударственного сектора, подлежащих государственному аудиту и финансовому контролю.

Анализ рисков может проводиться на качественном или количественном уровне. Качественный анализ рисков, как правило, включает инстинктивную, внутреннюю оценку ситуации. При количественном анализе рискам присваивают числовые значения либо за счет использования эмпирических данных, либо путем

определения количественных характеристик, присущих качественным оценкам.

В процессе построения систем управления рисками применяется количественный анализ рисков. Существует два подхода к количественной оценке рисков: Детерминистский анализ рисков и Стохастический анализ рисков — моделирование по методу Монте-Карло.

Наилучшим способом проведения количественного анализа рисков признается применение моделирования по методу Монте-Карло (далее - Метод), который использовался в проведенной исследовательской работе. [6]

При использовании Метода неопределенные исходные параметры модели представляются в виде диапазонов возможных значений, известных как распределение вероятностей.

Использованный в исследовательской работе метод Монте-Карло имеет ряд достоинств:

Вероятностные результаты. Результаты демонстрируют не только возможные события, но и вероятность их наступления.

Графическое представление результатов. Характер данных, получаемых при использовании Метода, позволяет создавать графики различных последствий, а также вероятностей их наступления.

Анализ чувствительности. При проведении моделирования по Методу несложно увидеть, какие исходные данные оказывают наибольшее воздействие на конечные результаты.

Анализ сценариев. В детерминистских моделях очень сложно моделировать различные сочетания величин для различных исходных значений, и, следовательно, оценить воздействие по-настоящему отличающихся сценариев. Применяя Метод, аналитики могут точно определить, какие исходные данные приводят к тем или иным значениям, и проследить наступление определенных последствий.

Корреляция исходных данных. Метод позволяет моделировать взаимозависимые отношения между исходными переменными. Для получения достоверных сведений необходимо представлять себе, в каких случаях при увеличении некоторых факторов соответствующим образом возрастают или снижаются другие.

Для количественной оценки рисков также целесообразно использовать операционную модель Монте-Карло.

Моделирование по Методу представляет собой автоматизированную математическую методику, предназначенную для учета риска в процессе количественного анализа и принятия решений. Эта методика применяется в разных областях, таких как финансы, управление проектами, энергетика, производство, проектирование, научно-исследовательские и опытно-конструкторские работы, страхование, нефтегазовая отрасль, транспорт и охрана окружающей среды.

Каждый раз в процессе выбора направления дальнейших действий моделирование по Методу позволяет специалисту, принимающему решения, рассматривать целый спектр возможных последствий и оценивать вероятность их наступления.

По результатам проведенного анализа опыта ВОФК зарубежных государств по использованию СУР определены наиболее концептуальные положения и механизм, применимые для нашей страны, исходя из которых рекомендуется использовать единый цикл процесса комплексного управления риск-ориентированного отбора объектов контроля (аудита) в государственных органах.

Этот цикл включает следующие этапы СУР: определение целей и задач; идентификацию; проведение анализа; вероятность; последствия; определение степени рисков; количественную оценку.

Как показывает практика зарубежных коллег, после формирования сводного реестра рисков он конкретизируется для каждого структурного подразделения. Сводный реестр рисков должен периодически актуализироваться, при этом из него должны исключаться те риски, которые перестали оказывать существенное влияние на деятельность органов государственного финансового контроля (аудита). [6]

На завершающем этапе проведения исследования специалистами в области компьютерных технологий создана операционная модель СУР, которая в пилотном режиме была апробирована с использованием финансовой и бюджетной отчетности отдельных администраторов республиканских бюджетных программ и субъектов квазигосударственного сектора.

Данная операционная модель показала свою жизнеспособность, возможность обрабатывать и выдавать информацию, необходимую для планирования контрольной деятельности органов государственного

аудита (финансового контроля). В этой связи после проведения дополнительных тестов и испытаний будет рассматриваться вопрос об её дальнейшей интеграции в разрабатываемую Интегрированную информационную систему Счетного комитета.

В целях практического применения результатов исследования, проведенного РГП «ЦИФН», полученные материалы переданы рабочей группе по разработке проекта Типовой системы управления рисками, применяемой при планировании и проведении внешнего государственного аудита. В состав рабочей группы, созданной в апреле 2015 года, помимо сотрудников Счетного комитета также вошли представители Ревизионных комиссий по Карагандинской области и городу Астане.

В заключение хотелось бы отметить, что умение предвидеть и прогнозировать позволяет нивелировать угрозы, своевременно выявлять и устранять нарушения бюджетного и иного законодательства.

В этой связи применение органами государственного финансового контроля модернизированной системы управления рисками, позволяющей обнаружить уже на стадии планирования контроля проблемные вопросы в деятельности государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора по исполнению государственного бюджета, использованию бюджетных средств и активов государства, позволит значительно повысить эффективность контрольной деятельности и, в конечном итоге, будет способствовать снижению уровня нарушений в целом.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан - Лидера Нации Н.А. Назарбаева народу Казахстана, г. Астана, 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства».
2. Указ Президента Республики Казахстан от 3 сентября 2013 года № 634 «Об утверждении Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан».
3. Бюджетный кодекс Республики Казахстан от 4 декабря 2008 года.
4. Нормативное постановление Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета от 18 января 2013 года № 1-НП «О внесении изменения в нормативное постановление Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета от 31 августа 2011 года № 3-НП «Об утверждении Типовой системы управления рисками, которая применяется при планировании и проведении внешнего государственного финансового контроля».
5. Международные стандарты INTOSAI GOV 9100, (2004); INTOSAI GOV 9130, (2007); ISSAI 1315, (2007); ISSAI 1320, (2010); ISSAI 1330, (2007).
6. Окончательный отчет по исследовательской работе «Исследование систем управления рисками в сфере государственного аудита, применяемых при планировании и проведении аудита, протестированных на основе пилотного проекта». РГП «ЦИФН» Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета, Астана, 2014г.

Ғ. ҚҰЛМҰРЗИНОВА
«ҚБЗО» РМК қолданбалы
ғылыми зерттеулер бөлімінің
ғылыми талдаушы-консультанты

ҚАЗАҚСТАН РЕСПУБЛИКАСЫНДАҒЫ МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫЛЫҚ АУДИТТІ ЕНГІЗУДІҢ ӨЗЕКТІ МӘСЕЛЕЛЕРІ

2014 жылы шоғырланған қаржылық есептілік аудитті, жұмыс стандарттары мен әдіснамалық басшылық жобаларын әзірлеуді қоса отырып, ҚСҚЕХС және ХҚЕС стандарттары бойынша қаржылық есептілік аудитті жүргізу мен жоспарлаудың әдіснамалық негіздеріне зерттеу жүргізілген болатын. Мақалада ИНТОСАИ стандарттарының негізінде зерттеулер жүргізудің нәтижелері ұсынылды, мемлекеттік аудитті енгізудің проблемалық мәселелері белгіленді және оларды шешу бойынша ұсыныстар берілді.

Мемлекет басшысының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауында ең озық әлемдік тәжірибе негізінде кешенді мемлекеттік аудит жүйесін құру бойынша міндеттер қойылды. [1]

Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы қыркүйектегі Жарлығымен бекітілген Тұжырымдамада негізгі принциптері мен жалпы тәсілдемелері, сондай-ақ мемлекеттік аудитті енгізу кезеңдері және мемлекеттік қаржылық бақылауды дамыту регламенттелген. [2]

Мемлекеттік аудит жүйесін енгізудің құқықтық тетігін құру мақсатында «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы (бұдан әрі – заң жобасы) әзірленіп, Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы № 1446 қаулысымен Қазақстан Республикасы Парламент Мәжілісінің қарауына ұсынылды. [3]

Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау органдары қызметінің, олардың қызметіне жаңа аудит түрлерін енгізу жағдайында құқықтық негізін айқындайтын нормативтік құқықтық актілерді қабылдау өзімен бірге әдіснамалық қамтуда елеулі түрлендіруге душар

етеді. Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті (бұдан әрі – Есеп комитеті) «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі орталық» РМК (бұдан әрі – «ҚБЗО» РМК) жәрдемдесуімен жаңа енгізулердің алдын ала отырып, мемлекеттік аудитке көшу бойынша «жол картасы» сәйкес жоғары мемлекеттік аудит мен қаржылық бақылау органының қызметін қосымша функциялары мен өкілеттіктерін ескере отырып, реттейтін жаңа стандарттарды әзірлеу бойынша жұмыстар жүргізеді.

Объектінің бухгалтерлік есеп және есептілік мемлекеттік аудитін жүргізудің дәйектілігі мен дұрыстығын тексеруді жүргізуге қатысты есеп пен бақылау жүйесінің ұлттық ерекшеліктерін ескере отырып, ISSAI (ISSAI жоғары қаржылық бақылау органдары үшін халықарлық стандарттар) ережелеріне негізделген әдіснамалық база қалыптасты. Жеке алғанда, рәсімдік стандарттарды және оларды қолдану бойынша нұсқауды әзірлеу барысында мемлекеттік есепті дамыту саласындағы үрдіс назарға алынды, себебі мемлекеттік аудитті енгізуден кейін бухгалтерлік есеп және мемлекеттік сектордың қаржылық есептілігі жүйесін реформалау жүзеге асырылды. Қазақстанда ҚСҚЕХС-ке негізделген нормативтік құқықтық актілер әзірленді және белсенді

қолданылады, соған сәйкес 2013 жылдан бастап барлық мемлекеттік мекемелерде бухгалтерлік есеп жүргізіледі және есептеу принципі бойынша қаржылық есептілік құрастырылады.

Осының нәтижесінде Есеп комитеті және «ҚБЗО» РМК мемлекеттік аудиттің әдіснамалық базасын құру кезінде қазақстандық бақылау әдіснамасының халықаралық стандарттармен дәйекті жақындасуына және ҚСҚЕХС қолданумен байланысты өзекті мәселелерге аса назар аударды. Осындай тәсілдемені қолдану ISSAI талаптарына сай келетін аудит рәсімдерін егжей-тегжейлі сипаттаумен мазмұндалатын әдіснамалық құжаттардың және бухгалтерлік есеп саласындағы қазақстандық заңнамаларда көзделген есеп баптары мен қаржылық есептілік нысандары бойынша аудит әдістемелерінің жобаларын әзірлеуге мүмкіндік берді.

2014 жылы едәуір жұмыс атқарылды және қазіргі кезде рәсімдік стандарттың және қаржылық есептілік аудитін жүргізу жөніндегі нұсқау жобалары аспектілердің көбісінде ISSAI сәйкес келеді. Ағымдағы жылы Есеп комитетінің алдына әдіснамалық базаны мақұлдау, одан әрі өзектендіру және мемлекеттік бақылау және аудит практикасына енгізу мақсатында практикалық қолдану міндеті қойылған. Есеп комитетінің жұмысында рәсімдік стандарттар мен нұсқаулардың жобаларын пайдалану оларды нақты аспектілерде қолдануға, сондай-ақ қаржылық есептілік аудитіне байланысты проблемалық мәселелерді айқындауға аса назар бөлуге мүмкіндік береді.

Қаржылық бақылау жоғары органдарының халықаралық ұйымдарымен (аудит) (бұдан әрі—INTOSAI) қабылданған мемлекеттік аудитті енгізу бір жағынан, ХҚЕС және ҚСҚЕХС сәйкес жасалған қаржылық есептілік аудиті практикасының дамуына ықпал етеді, екінші жағынан – осындай көшуге байланысты бірқатар проблемалық мәселелерді тудырады.

Сөйтіп, тексерудің сапасы мен тиімділігіне әсер ететін факторлардың біріне мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының арасындағы өзара әрекеттесуді жатқызуға болады.

Есеп комитетімен әзірленген шоғырланған қаржылық есептілікке аудиторлық тексеру жүргізу әдістемесі аудиторлық дәлелдемелер ретінде топқа кіретін жекелеген ведомстволардың қаржылық есептілік аудитін пайдалануды көздейді. Басқа мемлекеттік аудитордың алған аудиторлық дәлелдемелерін пайдалану аудиторлық рәсімдерді оңтайландыруға олардың қайталануын болдырмауға мүмкіндік береді, тексерудің қиындығын азайтады және ішкі және сыртқы мемлекеттік аудиттің тиімділігін арттыруға ықпал етеді.

Бір бірімен жұмысқа ынтымақтасу мен жәрдемдесудің тиімділігі үшін мемлекеттік аудиторлар аудиттің ортақ терминологиясын, мақсаттары мен әдіснамасын жақсы түсінулері тиіс. Ішкі аудит бойынша уәкілетті органдармен бақылау саласындағы қолданыстағы стандарттармен бірге әдіснамалық базаны үйлестіруге, ұлттық есептеу ерекшеліктерге бейімделуге және рәсімдер мен әдістемелерді одан әрі жетілдіруге бағытталған пікір алмасулар талап етіледі. Сонымен қатар, сыртқы және ішкі мемлекеттік аудит пен қаржылық

бақылау органдарының стандарттарын халықаралық аудит стандарттарымен үйлестіру ғана маңызды болып қоймайды және аудит нәтижелерін өзара тану практикасын дамыту да маңызды. Заң жобасында аудит нәтижелерін өзара тану шаралары көзделген, дегенмен практикада бір ғана аудит объектісінің қаржылық есептілігін тексерген кезде мемлекеттік аудиторлардың өзара әрекеттесулерін ұйымдастыру мәселелері әлі анықталмаған. Аудит жүргізудің бірыңғай тәсілдемесіне қарамастан, кейбір ерекшеліктер қалады және аудиторлық дәлелдемелерді жинау мен құжаттаудың, қаржылық есептіліктің анықтығы туралы қорытындыларды ұсынудың толық бірдейлігі әзірге қамтамасыз етілмеді.

Осы фактордың теріс әсерін азайту үшін: мемлекеттік қаржылық бақылау органдарының (бұдан әрі – МҚБ) өзара әрекеттесулерінде практикалық құрамдастарды күшейтуге, яғни сыртқы және ішкі аудит органдары үшін әзірленген өзара көмек беру, аудит стандарттарын келісу, әдіснамалық қолдау көрсету және мемлекеттік аудиторларды оқыту, сондай-ақ аудиторлық тексеру нәтижелеріне ашық қолжетімділік көзделетін жалпы талаптарды сақтау жатқызылады.

Келесі проблемалық мәселеге мемлекеттік органдардың аудит жүргізу үшін қажетті электрондық түрде мәліметтер алмасуларына мүмкіндік беретін өзара әрекеттесетін ақпараттық жүйелерінің жоқтығы болып табылады. МҚБ органдарында аудит автоматтандырылмағанын атап өту қажет, ал мемлекеттік мекемелер әртүрлі ақпараттық есептеу жүйелерін қолданады. Әртүрлі бағдарламаларды көп пайдалану, компьютерлік жүйелерді бірегейлендіру мен тиімді етудің жеткіліксіз деңгейі есептеу мен есептілікте қателердің болуына аса қатер туғызады, сондай-ақ аудит міндеттерін асыра қиындатады.

Сондықтан бухгалтерлік есептеу бағдарламасымен шексіз бірігуге және әзірленген әдіснаманы, аудитті құжаттау стандарттарын және есептілік жасау ережелерін ескере отырып, аудиторлық қызметтің барлық процестерін автоматтандыруға қабілетті бағдарламалық өнімді құру қажет. Бұл бухгалтерлік ақпаратты іріктеу, жинау мен өңдеу процестерін тездетуге, сонда-ақ қате таппау тәуекелдерін кемітеді. Сонымен қатар, тәуекелдерді басқару жүйесінің негізінде қаржылық есептілік аудит объектісін таңдауды қамтамасыз ету үшін Есеп комитетінің мәлімет базасына келесі құжаттарды: бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің жылдық шоғырланған қаржылық есептілігін, мемлекеттік мекемелердің жылдық қаржылық есептілігін, бюджеттік бағдарламалар әкімшілерінің және ведомствоға қарасты мекемелердің жылдық бюджеттік есептілігін, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жылдық шоғырланған және жекелеген қаржылық есептілігін алу мен енгізу көзделуі тиіс.

Бухгалтерлік есеп саласындағы аса маңызды проблемалардың біріне есептеу мен есептілік мәліметтерін бұрмалау проблемасы болып табылады, олар елеулі болуы, тіптен тікелей қаржылық есептіліктің анықтығына әсер етуі мүмкін. Есептеу әдісі бойынша қаржылық есептілікті жасау кезінде әртүрлі жетіспеушіліктер, қа-

теліктер, олқылықтар, көбінесе абайсызда жіберілуі мүмкін. Жуық арада ҚСҚЕХС көшкенді ескере отырып, бухгалтерлік есептің тиісті әдіснамалық ережелерін және қаржылық есептілікті жасау ережелерін дұрыс қолданбау мен практикасының жетіспеуінен бұрмалаулар туындауы мүмкін. Бухгалтерлердің біліктілік деңгейінің жетіспеуінен туындаған қателерден басқа лауазымды адамдардың заңсыз әрекеттері қаржылық есептілікті бұрмалауға әселеді.

Қателердің туындауы келесіге байланысты да болады: әдіснамалық қолдаудың жоқтығынан және уәкілетті органның тарапынан бақылау жүйесінің нашарлығынан ішкі аудит жүргізу қанағаттанарлық деңгейде жұмыс істемейді және тиімді болып табылмайды. Мемлекеттік мекемелердің басшылары ішкі бақылаудың тиісті құралдарын қалай енгізуді және олардың жұмыс істеуін қамтамасыз етуді білмеуінен жоғарыда аталған проблемалар одан әрі күрделенуде.

Экономикалық дағдарыс жағдайындағы кезде, пайдаланушыларға күмәнді қаржылық есептілікті жасау мен ұсыну елдің экономикалық қауіпсіздігіне басты қауіп төндірудің біріне жатады. Соңғы уақыттағы оқиғалар, жеке алғанда күмәнді қаржылық есептілігі бар ірі банктердің, қаржы ұйымдарының, корпорациялардың банкротқа ұшыраулары, аудиторлардың елеулі қателерді таппауы немесе әдейі бұрмалаулары теріс болуы мүмкін деп санауға негіз болады.

Осындай жағдайларда, ішкі және сыртқы мемлекеттік аудиторлардың, аудиттелетін ұйымның мәнін және шаруашылық операцияларының салдарын және олардың осы ұйымның қаржылық жағдайына әсерін түсінулері қажеттігінен, олардың жауапкершіліктері артады. Бұрмалауларды табу үшін бухгалтерлік есептің негіздеріне ие болу, қаржылық есептілікті ұғыну, бағдарламалық өнімдермен жұмыс істей білу, күмәнді әрекеттердің типтік схемалары және оларды байқау әдістері туралы ақпаратты білу қажет. Мемлекеттік аудитор кәсіби білім және практикалық тәжірибеден басқа жақсы дамыған талдамалық және зерттеулік қабілеттерге ие болуы, аудит объектісі қызметтерінің қағидаттарын білуі, сондай-ақ мемлекеттің әкімшілік қызметінің әртүрлі бағыттары бойынша зор мағлұматқа ие болуы тиіс.

Халықаралық практикада жоғары аудит органдарының қызметкерлеріне аса жоғары біліктілік талаптары қойылады және аудиторлардың көбісі кәсіби бухгалтерлер болып табылады. INTOSAI өзінің стандарттарында

жоғары аудит органдары қызметкерлерінің барлығына тиісті бухгалтерлік мамандыққа ие болуды ұсынады, себебі аудиторлық тексеруді жоспарлаған және тікелей жүргізген кезінде тексерілетін объектінің бухгалтерлік есебі мен ішкі бақылау жүйелерін түсінуге міндетті. Кәсібилік деңгейді талап етуден шығара отырып, INTOSAI стандарттары барлық аудиторлық рәсімдердің мәнін егжей-тегжейлі ашпайды, оның орнына аудиторлардың кәсіби пайымдамасын қолдануды ұсынады.

Сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылауды мемлекеттік мекемелердің бухгалтерлік есеп және қаржылық есептілік жүйесіне жүргізілген реформалауды, аудитке жатқызылатын ақпарат ағынының көбеюі мен күрделенуін ескере отырып, мемлекеттік аудит институтына өткізу жағдайында, отандық МҚБ органдарында мемлекеттік қаржылық бақылау аудитін жүргізу дағдысына ие кәсіби қарлардың қатты жетіспеушілігі туындады.

Осының салдарынан, мемлекеттік аудиттің қазіргі даму кезеңінде қаржылық есептілікті бұрмалау, МҚБ органдарының қаржылық есептілік аудиті практикасының және қателер мен олқылықтарды ашу тәжірибесінің болмауына және күмәнді әрекеттерді айқындау әдіснамасының, бухгалтерлік есеп бұзушылық тізімдемесінің және т.б. жоқтығынан, байқалмай қалуы мүмкін, МҚБ органдары күмәнді әрекеттерге байланысты жаңа тәуекелдермен күресуге барынша жақсы дайын болмағандықтарынан мемлекеттік аудиторларды мамандандыруға назар аудару қажет.

ISSAI түсіну, енгізу және Есеп комитетінің жаңа әдіснамалық құжаттарын дұрыс пайдалану, жаңа талаптарға бейімделу МҚБ органдарының міндеттері мен жұмыстарының дамуы мен өзгеру үрдісін ескеретін қарқынды оқу дайындығын, қаржылық есептілік аудитке, ішкі және сыртқы қаржылық бақылауды жоспарлау, ұйымдастыру және өзара әрекеттесуге байланысты жаңа тәсілдемелерді талап етеді.

Осылайша, әдіснамалық базаны құрудан басқа оны практикада кеңінен пайдалану, МҚБ органдарымен өзара әрекеттесу, технологиялық қолдау мен кәсіби құзыреттілікті дамыту мәселелерін шешуге жете назар аудару қажет. МҚБ органдары өтпелі кезеңді едәуір күрделендіруі мүмкін жаңа міндеттер мен бұрынғы проблемаларды шешу үшін сыртқы мемлекеттік қаржылық бақылау жүйесін мемлекеттік аудитке көшіру бойынша қойылған мақсаттарға жетуге қажетті нақты шараларды жүйелі және дәйекті қабылдау қажеттілігін жақсы түсінеді.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Мемлекет басшысының 2012 жылғы 14 желтоқсандағы «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына Жолдауы, Астана қаласы.
2. Қазақстан Республикасы Президентінің «Қазақстан Республикасында мемлекеттік аудитті енгізу тұжырымдамасын бекіту туралы» 2013 жылғы қыркүйектегі № 634 Жарлығы.
3. «Мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы» Қазақстан Республикасы Заңының жобасы туралы» Қазақстан Республикасы Үкіметінің 2013 жылғы 31 желтоқсандағы № 1446 қаулысы.

Г. КУЛМУРЗИНОВА

*Научный консультант-аналитик
отдела прикладных научных исследований
РГП «ЦИФН»*

АКТУАЛЬНЫЕ ВОПРОСЫ ВНЕДРЕНИЯ ГОСУДАРСТВЕННОГО АУДИТА ФИНАНСОВОЙ ОТЧЕТНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН

В 2014 году было проведено исследование методологических основ планирования и проведения аудита консолидированный финансовой отчетности, аудита финансовой отчетности по стандартам МСФООС и МСФО с разработкой проектов рабочих стандартов и методологических руководств. В статье представлены результаты проведенного исследования, обозначены проблемные вопросы внедрения государственного аудита на основе стандартов ИНТОСАИ и предложения по их решению.

Главой государства в Послании народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства» поставлена задача по созданию комплексной системы государственного аудита на основе самого передового мирового опыта. [1] Основные принципы и общие подходы, а также этапы внедрения государственного аудита и развития государственного финансового контроля регламентированы в соответствующей Концепции, утвержденной Указом Президента Республики Казахстан в сентябре 2013 года. [2] С целью создания правового механизма внедрения системы государственного аудита разработан проект Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле» (далее – законопроект), который постановлением Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2013 года № 1446 внесен на рассмотрение в Мажилис Парламента Республики Казахстан. [3]

Принятие нормативного правового акта, определяющего правовую основу деятельности органов государственного аудита и финансового контроля, в условиях внедрения в их деятельность новых видов аудита повлечет за собой существенные преобразования в методологическом обеспечении. Предваряя нововведения, Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее – Счетный комитет) при содействии РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений» (далее – РГП «ЦИФН») в соответствии с «дорожной картой» по переходу на государственный аудит проводит работу по разработке новых стандартов, регламентирующих деятельность высшего органа государственного аудита и финансового контроля с учетом дополнительных функций и полномочий.

С учетом требований законопроекта в отношении проведения проверки достоверности и правильности ведения объектом государственного аудита бухгалтерского учета и отчетности, сформирована соответствующая методологическая база, основанная на положениях международных стандартов для высших органов

финансового контроля (ISSAI) с учетом национальных особенностей системы учета и контроля. В частности, в ходе разработки процедурных стандартов и руководств по их применению, приняты во внимание тенденции в области развития государственного учета, поскольку внедрению государственного аудита предшествовало реформирование системы бухгалтерского учета и финансовой отчетности государственного сектора. В Казахстане разработаны и активно применяются нормативные правовые акты, основанные на МСФООС, в соответствии с которыми, начиная с 2013 года, все государственные учреждения ведут бухгалтерский учет и составляют финансовую отчетность по принципу начисления.

Вследствие этого при создании методологической базы государственного аудита Счетный комитет и РГП «ЦИФН» особое внимание уделили и последовательному сближению казахстанской методологии контроля с международными стандартами, и актуальным вопросам, связанным с применением МСФООС. Применение данного подхода позволило разработать проекты методологических документов, содержащих детализированное описание процедур аудита, отвечающих требованиям ISSAI, и методики аудита по статьям учета и формам финансовой отчетности, предусмотренных казахстанским законодательством в области бухгалтерского учета.

В 2014 году была проделана значительная работа и в настоящее время проекты процедурного стандарта и руководства по проведению аудита финансовой отчетности в большинстве аспектов соответствуют ISSAI. В текущем году перед Счетным комитетом стоит задача практического применения методологической базы с целью ее апробации, дальнейшей актуализации и внедрения в практику государственного контроля и аудита. Использование проектов процедурного стандарта и руководства в работе Счетного комитета позволит акцентировать внимание на конкретных аспектах их

применения, а также выявить проблемные вопросы, связанные с аудитом финансовой отчетности.

Внедрение государственного аудита на основе стандартов, принятых Международной организацией высших органов финансового контроля (аудита) (далее – INTOSAI), с одной стороны, должно способствовать развитию практики аудита финансовой отчетности, составленной в соответствии с МСФО и МСФООС, с другой – порождает ряд проблемных вопросов, связанных с таким переходом.

Так, одним из факторов, оказывающих влияние на качество и эффективность проверки, выступает взаимодействие между органами государственного финансового контроля.

Разработанная Счетным комитетом методика проведения аудиторской проверки консолидированной финансовой отчетности предусматривает использование в качестве аудиторских доказательств результатов аудита финансовой отчетности отдельных ведомств, входящих в группу. Использование аудиторских доказательств, полученных другим государственным аудитором, позволит оптимизировать аудиторские процедуры и исключить их дублирование, снизит трудоемкость проверок и будет способствовать повышению эффективности как внутреннего, так и внешнего государственных аудитов.

Для эффективного сотрудничества и содействия доверию к работе друг друга у государственных аудиторов должно быть общее понимание терминологии, цели и методологии аудита. Потребуется обмен мнениями с уполномоченным органом по внутреннему аудиту, направленный на гармонизацию методологической базы с существующими стандартами в области контроля, адаптацию к национальным особенностям учета и дальнейшее совершенствование процедур и методик. Вместе с тем, важна не только гармонизация стандартов органов внешнего и внутреннего государственного аудита и финансового контроля с нормами международных стандартов аудита, но и развитие практики взаимного признания результатов аудита. Законопроектом предусмотрены меры по взаимному признанию, однако на практике вопросы организации взаимодействия государственных аудиторов при выполнении проверок финансовой отчетности одного и того же объекта аудита не апробированы. Несмотря на единый подход к проведению аудита, определенные различия останутся, и полная тождественность сбора и документирования аудиторских доказательств, представления заключений о достоверности финансовой отчетности пока не обеспечена.

Уменьшение негативного воздействия данного фактора видится в усилении практической составляющей во взаимодействии органов госфинконтроля (далее – ГФК), предусматривающей соблюдение общих требований, разработанных для органов внешнего и внутреннего аудита, взаимной помощи, согласовании стандартов аудита, методической поддержки и обучении государственных аудиторов, а также открытом доступе к результатам аудиторских проверок.

Следующим проблемным вопросом является отсутствие взаимодействия информационных систем, позволяющих государственным органам в электронном виде обмениваться данными, необходимыми для проведения аудита. Следует отметить, что в органах ГФК аудит не автоматизирован, а государственными учреждениями применяются различные информационные системы учета. Использование большого числа различных программ, недостаточный уровень унификации и эффективности компьютерных систем создает высокий риск возникновения ошибок в учете и отчетности, а также сильно затрудняет задачи аудита.

Поэтому необходимо создание программного продукта, способного без ограничений интегрироваться с программой бухгалтерского учета и автоматизировать все процессы аудиторской деятельности с учетом разработанной методологии, стандартов документирования аудита и правил составления отчетности. Это позволит ускорить процессы выборки, сбора и обработки бухгалтерской информации, а также снизить риск не обнаружения ошибок. Также, для обеспечения выбора объекта аудита финансовой отчетности на основе системы управления рисками, должно быть предусмотрено получение и введение в базу данных Счетного комитета следующих документов: годовой консолидированной финансовой отчетности администраторов бюджетных программ, годовой финансовой отчетности государственных учреждений, годовой бюджетной отчетности администраторов бюджетных программ и подведомственных учреждений, годовой консолидированной и отдельной финансовой отчетности субъектов квазигосударственного сектора.

Одной из наиболее важных проблем в области бухгалтерского учета является проблема искажения данных учета и отчетности, которые могут быть существенными, что непосредственно сказывается на достоверности финансовой отчетности. При составлении финансовой отчетности по методу начисления возможны различные упущения, ошибки, неточности, чаще всего непреднамеренные. Учитывая недавний переход на МСФООС, искажения могут произойти в силу недостаточной практики и неправильного применения соответствующих методических положений бухгалтерского учета и правил составления финансовой отчетности. Помимо ошибок, вызванных недостаточным уровнем квалификации бухгалтеров, причинами искажения финансовой отчетности могут быть также недобросовестные действия должностных лиц.

Ошибки могут быть связаны с тем, что внутренний аудит пока не функционирует на удовлетворительном уровне и не является эффективным из-за отсутствия методической поддержки и слабой системы контроля со стороны уполномоченного органа. Эти проблемы усложняются тем, что руководство государственных учреждений не всегда знает, как внедрить надлежащие средства внутреннего контроля и обеспечить их функционирование.

Между тем, в обстановке экономического кризиса формирование и предоставление пользователям достоверной финансовой отчетности становится одной

из главных угроз экономической безопасности страны. События последнего времени, в частности, банкротство крупных банков, финансовых организаций, корпораций, имевших недостоверную финансовую отчетность, дают основания считать, что последствия не обнаружения аудитором существенных ошибок или преднамеренных искажений могут быть негативными.

В этих условиях повышается ответственность внутренних и внешних государственных аудиторов, в основе которой лежит понимание содержания и последствий хозяйственных операций и их влияние на финансовое положение аудируемой организации. Для выявления искажений требуется владеть основами бухгалтерского учета, разбираться в финансовой отчетности, уметь пользоваться программными продуктами, обладать информацией о типовых схемах недобросовестных действий и методах их обнаружения. Помимо профессиональных знаний и практического опыта, государственный аудитор должен обладать хорошо развитыми аналитическими и исследовательскими способностями, знать принципы деятельности объектов аудита, а также обладать широкими познаниями по различным направлениям административной деятельности государства.

В международной практике к работникам высших органов аудита предъявляются высокие квалификационные требования, и большинство аудиторов являются профессиональными бухгалтерами. Стандарты INTOSAI рекомендуют всем сотрудникам высших органов аудита иметь соответствующую квалификацию бухгалтера, поскольку аудитор в ходе планирования и непосредственного проведения аудиторской проверки обязан достичь понимания систем бухгалтерского учета и внутреннего контроля проверяемого объекта. Исходя из требуемого уровня профессионализма, стандарты INTOSAI не раскрывают детально содержание всех аудиторских процедур, рекомендуя применение аудиторами профессионального суждения.

В условиях трансформации внешнего государственного финансового контроля в институт государственного аудита с учетом проведенной реформы системы

бухгалтерского учета и финансовой отчетности государственных учреждений, увеличения потока и усложнения информации, подлежащей аудиту, в отечественных органах ГФК возник острый дефицит квалифицированных кадров, обладающих профессиональными навыками проведения государственного аудита финансовой отчетности.

Вследствие этого, на современном этапе развития государственного аудита искажения финансовой отчетности могут оставаться незамеченными в связи с отсутствием практики аудита финансовой отчетности органами ГФК и опыта выявления ошибок и искажений, отсутствием методологии обнаружения недобросовестных действий, классификацией нарушений бухгалтерского учета и т.д. Поскольку органы ГФК достаточно хорошо подготовлены к борьбе с новыми рисками, связанными с недобросовестными действиями, следует уделить внимание специализации государственных аудиторов.

Понимание, внедрение и правильное использование ISSAI, новых методологических документов Счетного комитета, адаптация к новым требованиям требует интенсивной учебной подготовки, учитывающей тенденции развития и изменение задач и функций органов ГФК, новых подходов, связанных с аудитом финансовой отчетности, планированием, организацией и взаимодействием внутреннего и внешнего финансового контроля.

Таким образом, помимо создания методологической базы, серьезного внимания заслуживает решение вопросов ее широкого практического применения, взаимодействия с органами ГФК, технологической поддержки и развития профессиональной компетенции. В органах ГФК присутствует четкое понимание новых задач и существующих проблем, которые могут значительно осложнить переходный период, и что для их решения необходимо системное и последовательное принятие конкретных мер, необходимых для достижения поставленной цели по переходу системы внешнего государственного финансового контроля на государственный аудит.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана, г.Астана, 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»
2. Указ Президента Республики Казахстан от 3 сентября 2013 года № 634 «Об утверждении Концепции внедрения государственного аудита в Республике Казахстан»
3. Постановление Правительства Республики Казахстан от 31 декабря 2013 года № 1446 «О проекте Закона Республики Казахстан «О государственном аудите и финансовом контроле»

А.Б. ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

РЕСПУБЛИКАДА БЮДЖЕТТІК ЖҮЙЕНІҢ ЖҰМЫС ІСТЕУ ПРОБЛЕМАЛАРЫ

Республикада макроэкономикалық жағдай тұрақты. 2014 жылғы жалпы ішкі өнімнің нақты өсуі 2013 жылмен салыстырғанда 4,3 % құрады. Жылдық көріністегі құнсыздану 7,4 % құрады, ол жоспарланған дәліздің жоғары шегінен 0,5 пайыздық тармағына төмен.

2014 жылы халықтың орташа жан басына шаққандағы табыс 2013 жылмен салыстырғанда номинальдық көріністе 10,4 % , нақты 3,5 % өсті. Сонымен қатар, республикада ақша-кредиттік, салық-бюджеттік жүйелердің макроэкономикалық көрсеткіштерге әсерінің әлсірегені байқалады. Инвестициялар құрылымындағы банк кредиттері есебінен қаражаттың үлесі 2013 жылы 16,5 % бастап 2014 жылы 5,2 % дейін төмендеді. Дамыған елдерде ол 30 - 40 % құрайды.

Республикада ЖІӨ мемлекеттік бюджетке салық түсімдерінің үлесі төмендеді, ол 2013 жылғы 13,5 % салыстырғанда 2014 жылы 13,2 % төмендеді. Өз кезегінде республикалық бюджетке салық және басқа түсімдердің меншікті салмағы 2013 жылғы 10,3 % салыстырғанда 2014 жылы 9,8 % құрады. 2014 жылы республикалық бюджеттің тапшылығы ЖІӨ 1081,2 млрд. теңге сомасында немесе 2,8 % атқарылды.

«Қазақстан-2050» Стратегиясы қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» Қазақстан Республикасының Президенті - Елбасы Н.Ә. Назарбаевтың Қазақстан халқына Жолдауында: «Біз бюджет саясатының жаңа принциптерімен қарулануға - өз мүмкіндіктеріміз шегінде ғана шығындануға және тапшылықты барынша мүмкіндікте қысқартуға тиіспіз» деп аталды [1].

Біздің ойымызша, осы мәселені шешу республикадағы бюджет жүйесінің жұмыс істеуінде теориялық және практикалық мәселелерді жүйелік зерделеуді талап етеді.

Қазақстан Республикасының Бюджеттік кодексіндегі (бұдан әрі – Бюджеттік кодекс) бюджеттік жүйе бюд-

жеттерінің, Қазақстан Республикасының Ұлттық қоры, сондай-ақ бюджеттік процесстер мен қатынастардың жиынтығы ретінде қаралады. [2]

Ресейлік және қазақстандық көптеген ғалымдар бюджет жүйесін осы жүйенің жұмыс істеуін қамтамасыз ететін бюджеттік қатынастардың, бюджеттің түрлері мен органдардың жиынтығы ретінде қарайды. Бұл ретте, бюджет қатынастарының жиынтығы бюджет жүйесінің негізі болып табылады. Демек, ғалымдардың пікірі бойынша мемлекеттің квазимемлекеттік сектор субъектілерімен, қаржы институттарымен, жеке алғанда екінші деңгейлі банктермен бюджеттік қарым-қатынастары зерделенуі тиіс. Осы қатынастардың рәсімдері бюджет жүйесі туралы заңдарда қарауы тиіс. Біз осы қорытындармен келісеміз.

Бюджеттік кодексте квазимемлекеттік сектор субъектілерінің жарғылық капиталын бюджет қаражаты есебінен ұлғайту немесе толтыру тетіктері қарастырылмаған. Осылардың барлығы бюджет қаражаттарын тиімсіз қолдануға әкеп соқтырады. Қазіргі кезде едәуір бюджет қаражаттары қазынашылықтың қолма қол есепшотында сақталады, оларды бұрын екінші деңгейлі банктердегі депозиттік есепшоттарда орналастырылуы мүмкін.

Біздің пікірімізше, жарғылық капиталды ұлғайтуға бағытталған бюджет қаражаттар түпкілікті мақсатқа пайдаланылады және республикадағы салық базасын ұлғайтуға ықпал етіледі. Бюджет қаражаттары мемлекеттік акциялар пакетіне дивидендтер төлеуді ұлғайта отырып, акционерлік қоғамдардың жұмыс істеу тиімділігіне әсер етеді. Сондықтан квазимемлекеттік сектор субъектілерімен бюджеттік қатынастарды кешенді зерделеу қажет.

Өз кезегінде, мемлекеттік ішкі қарызданудың өсуіне әкелетін бюджет тапшылығы көлемінің ұлғаюы, мемле-

кеттік қаржылық институттардың, сондай-ақ екінші деңгейлі банктердің мемлекеттің құнды қағаздарын өзінің активтерін басқару үшін пайдаланға бағдарлайды. Бұл жәйт, банктер үшін шаруашылық субъектілерге қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді кредиттер ұсынумен салыстырғанда тиімдірек. Мұның барлығы республикадағы қор және кредиттік нарықтардың дамуына әсер етеді. Осыған байланысты осы қатынастарды кешенді зерделеу және республикадағы мемлекеттік ішкі және сыртқы қарыздану тетіктерін жетілдіруді ұсынамыз.

Республикадағы бюджетаралық қатынастарды реттеу екі элементтен тұратын жүйе: республикалық бюджеттің облыстық бюджеттермен және республикалық маңызы бар қалалардың бюджетімен және астананың бюджетімен қатынасы ретінде; облыстық бюджеттің облыстық маңызы бар қалалардың бюджетімен және аудандық бюджеттермен қатынасы ретінде қаралуы тиіс.

Жүйелі тәсілдемені қолдану бюджет түрлері бойынша салықтар мен төлемдерді негізді бөлуге ықпал ететін болады. Бұл ретте, бюджет түрлері бойынша салықтарды бөлу тетігі бюджеттен салық қайтару түсімдерінің рәсімдеріне қайшы келмеуі тиіс. Демек, Қазақстан Республикасының Салық кодексінде көзделген салықтардың, алымдар мен басқа да міндетті төлемдердің барлығын, сондай-ақ салықтық әкімшілендіру рәсімдерінің толымдылығын және түсімдердің уақытылылығын қамтамасыз ету рәсімдері бюджет жүйесінің принциптерімен және оның жұмыс істеу тетіктерімен, жеке алғанда Бюджет кодексінде көрсетілген жоспарлау, мониторингілеу, бюджет кірістері мен шығыстарын орындалуы толық үйлестірілуі тиіс. Бұл республикалық бюджеттен өңірлерге бөлінетін трансферттер көлемінің өсуі жағдайында салық саясатын бюджет саясатымен үйлестіруді қамтамасыз етеді.

2014 жылы дамуға арналған нысаналы трансферттердің сомасы 2013 жылғымен салыстырғанда 16,5 %, ағымдағы трансферттер - 11,3 % және субвенциялар 13 % ұлғайды. Трансферттердің жалпы сомасы өңір кірістерінің 2167,4 млрд. теңгесін немесе 58,4 % құрады. Жергілікті бюджет кірістерінің трансферт үлестерінен тұрады: мысалы, Оңтүстік Қазақстанда 82,7 %, Жамбылда - 80,6 %, Солтүстік Қазақстанда - 78,2 % және тағы басқалары [3]. Осы фактілер өңірлердің әлеуметтік-экономикалық дамуы негізінен республикалық бюджеттің атқарылуына байланысты болатындығын айғақтайты.

Өз кезегінде облыстық және аудандық бюджеттердің, бюджеттік кредиттер мен бөлу нормативтерінің арасындағы қарым-қатынастар трансферттермен реттеледі. Іс жүзінде, бөлу нормативтері кірістер бойынша белгіленбейді, керісінше жеке табыс салықтары мен әлеуметтік салықтарға байланысты болады. Еңбекақы осы екі салықтың базасы болып табылады. Демек, жергілікті атқарушы органдар негізінен мемлекеттік секторда және шаруашылық субъектілерде еңбекақының ұлғайғанына мүдделі.

Сондықтан, ғалымдар мен практиктер салықтар мен басқа төлем түрлерін бюджет түрлеріне қарай бекіту тетігін қайта қарауды ұсынады. Жеке алғанда, шағын және орта бизнес объектілерінен корпоративтік табыс салықтарын жергілікті бюджеттерге бекіту мәсе-

лесі қарастырылуда. Осы мәселе республикада өзін-өзі басқару принциптерін енгізу жағдайында аса өзекті болып табылады. Оны теориялық және практикалық аспектілерде енгізу республикадағы поселкелік және ауылдық бюджеттерді жасау проблемаларын зерделеуді талап етеді.

Бюджет жүйесінің жұмыс істеу тетігін, жеке алғанда республикалық және жергілікті бюджеттерді қалыптастыру рәсімдерін, олардың соңғы жылдары атқарылуын жүйелі зерделеу, республикалық бюджеттің кірістері мен шығыстарын жоспарлау мен атқарудағы бірқатар кемшіліктерді көрсетеді.

Бүгінгі таңда, республикалық бюджет сырғымалы негізде үш жылға қалыптасады. Қаржы жылының ішінде көрсеткіштер бірнеше рет өзгереді және айқындалады. Осындай жағдайда, республикалық бюджетті, бір қаржы жылға емес, керісінше үш жылға кешенді атқаруды бағалау қиындау болып барады. Осыған байланысты, түбегейлі нәтижеге бағдарланған үш жылдық бюджетті қалыптастыру әдіснамасын қайта қарау қажет.

Республикада салық төлеушілердің көбеюіне, едәуір салық жеңілдіктері мен преференциялардың болуына, бюджеттен қаржыландырылатын өңірлердің инвестициялық бағдарламалардың іске асырылатынының ұлғаюына қарамастан шикізаттық емес сектордан салық базасының ұлғайтуға қатысты адекватты мультипликациялық әсер алынбады. Соның нәтижесінде республикалық бюджеттің кірістерінде Ұлттық қордағы трансферттер үлесі ұлғаюда, ол 2013 жылдағы 27% салыстырғанда 2014 жылы 33% құрады. Бұл ретте, 2013 жылдағы 68% салыстырғанда 2014 жылы 61 % құралған салық түсімдерінің меншікті салмағы азайды.

2014 жылы кірістер бойынша жылдық жоспарды орындау үшін КТС бойынша аванстық төлемдер және нөл ставка бойынша ҚҚС қайтару рәсімдерін пайдалану тетіктері пайдаланылды. Мысалы, желтоқсан айына дейін КТС ай сайынғы түсімдері орташа алғанда айына 35-50 млрд. теңгені құрады, ал желтоқсан айында - 156,2 млрд. теңге немесе 2014 жылғы өткен айлармен салыстырғанда бірнеше есе артық.

Өз кезегінде, 2014 жылғы екінші жарты жылдықта бірінші жарты жылдықпен салыстырғанда нөл ставка бойынша ҚҚС қайтару сомасы екі есе азайды. Бұл 2014 жылға арналған кірістер бойынша жоспарды орындау мақсатына байланысты. Соның нәтижесінде екінші жарты жылдықта 2014 жылғы бірінші жарты жылдықпен салыстырғанда бюджетке 1,6 есе артық ҚҚС түсті. Демек, шаруашылық субъектілерді қолдауға едәуір қаражат жолданбады және 2015 жылдың бірінші жарты жылында қайтарылатын 400,5 млрд. теңгеге дейінгі өтем сомасы ұлғайтылмады [3].

Бюджетке қаржы жылының ішінде салық түсімдерінің біркелкі емес келіп түсуі және 2014 жылдың аяғында ұлғаюы 2014 жылғы төртінші тоқсанда, үшінші тоқсанмен салыстырғанда 1,3 есе ұлғайған едәуір, 2 097,9 млрд. теңге соманы құрайтын қаражатты республикалық бюджетке аударуға әкеп соқтырды. Соңғы 2-3 жылда республикалық бюджеттің кіріс мен шығысы бойынша жылдық жоспарды орындауда осындай практика пайдаланылып жүр.

Біздің ойымызша, қаржы жылының ішінде салық түсімдерінің және де басқа да төлемдердің бюджетке түсуінің және жылдың соңында емес, ай сайын шығындарды уақытылы қаржыландырудың жүйелі шараларын әзірлеуге уақыт жетті.

Бюджет шығыстарын басқаруда жекелеген проблемалар бар, олар жүйелі зерделеуді қажет етеді. Біздің пікірімізше, солардың біріне әртүрлі бағыттар бойынша шығыстарды пайдаланудан түбегейлі нәтижелерге жету және мультипликациялық әсер етуді қамтамасыз ету жатады.

2014 жылы 378,5 млрд. теңге сомасында республикалық бюджеттің қаражаты бюджеттік бағдарламалардың тікелей және түбегейлі нәтижелеріне жетуге пайдаланылмады. 2013 жылмен салыстырғанда 2014 жылғы қорытындылар бойынша дебиторлық берешек 39,4 % ұлғайды және 170,0 млрд. теңгені құрады. Кредиторлық берешек 2013 жылмен салыстырғанда 1,9 есеге көбейді және 2014 жылы 69,7 млрд. теңгені құрады. Осы фактілердің барлығы 2014 жылы республикалық бюджет шығыстары неғұрлым тиімді жүзеге асырылмағанын айғақтайды.

Соның салдарынан 2014 жылы 600,0 млрд. теңгеден астам республикалық бюджет қаражаты экономиканың өсуіне пайдаланылмады.

Халықаралық тәжірибе бойынша экономикаға салынған бір бюджеттік теңге 3-тен 5-есеге дейін мультипликациялық әсерге жеткізеді. Демек, республикалық бюджет қаражатын тиімді пайдалану ЖІӨ ұлғаюына немесе республикалық бюджетке салық түсімдерінің көп түсуіне әкеледі. Осы кезде осындай бағалау өткізілмейді.

Біздің ойымызша, бюджет қаражаттарын басқару бойынша мемлекеттік органдардың жұмыстарын бағалау үшін пайдаланылмаған қаражаттарды, дебиторлық және кредиторлық берешекті, сондай-ақ мемлекеттік органдар тұрғысында бұзушылықтарды талдау орынды деп санаймыз. Бұл ретте, олардың әрбір әкімшіге шығыстық үлесін және пайдаланылмаған қаражаттардың экономикаға әсерін бағалауды айқындау қажет. Осы мәліметтердің негізінде мемлекеттік органдардың шетелдік практика бойынша бюджеттік қаражатты басқару тиімділігін айқындау қажет.

Бюджет шығындарының тиімділігін арттыру үшін бірқатар ағымдағы мәселелерді шешу орынды:

- бюджет бағдарламаларының мемлекеттік бағдарламалармен, стратегиялық құжаттармен жүйелі түрде үйлесуін қамтамасыз ету;
- мемлекеттік қатысумен акционерлік қоғамдардың жарғылық капиталдарын көбейту, толықтыруға бағытталған бюджет қаржыларын бөлу критерилері мен көрсеткіштерін тағайындау;
- ағымдағы қаржы жылында бюджетті анықтау мен жөндеу механизмдерін алып тастау.

Республикада бюджеттің шығындарын жоспарлау және болжамдаудың екі моделін теориялық және тәжірибе жүзінде зерттеу. Бірінші модель, шығындарды жоғарыдан жоспарлау – бастама мемлекеттен, саясаткерлерден, мемлекеттік органдардан шығады,

екінші модель - шығындарды төменнен жоспарлау, бастама жергілікті мемлекеттік органдардан, мемлекеттік мекемелерден шығады, ал мемлекеттік органдар кез келген жобаларды қолдайды және олардың іске асуына жағдай жасайды. Шығындарды жоспарлау және болжамдау бойынша жүйелі шараларды кешенді түрде жоғарыдан және төменнен үйлестіру Мемлекет басшысы қойған «Бюджеттің бірде бір теңгесі бос жұмсалмауы тиіс» тапсырмасын орындауды қамтамасыз етеді.

Қазіргі кезде ғаламдық тәуекелдер және жаңа ғаламдық талаптар жалпы қаржылық ресурстарды, жеке алғанда мемлекеттік қаржы ресурстарын басқарудың жаңа тәсілдерін әзірлеу мәселесін күн тәртібіне қояды. Біздің пікірімізше, мемлекеттің қаржы ресурстарына: бюджеттік ресурстар, Қазақстан Республикасы Ұлттық қор қаражаты және мемлекеттік жинақ қорының қаражаты, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің қаржы ресурстары кіреді.

Қазақстан Республикасының Қаржы министрлігінде, Қазақстан Республикасының Ұлттық экономика министрлігінде ұлттық компаниялардың, холдингтердің, мемлекеттің қатысуымен акционерлік қоғамдардың қаржы ресурстары туралы толық ақпарат жоқ. Оларда ауқымды қаржы ресурстары қалыптасады және бос қаражаттар құралады. Осы ақшалардың едәуір бөлігі нақты сектордың жекелеген сегменттерінің дамуына қалдырылған мемлекеттік дивидендтер болып табылады. Ұлттық компаниялардың активтер кепіліне сыртқы кредиттер және қарыздар алу практикасы жалғасады. Осындай жағдайларда, мемлекеттің қаржы ресурстарын тиімді басқару жүйесін құру орынды, ол мынадай құрылымдық элементтерден тұрады:

- мемлекеттің қаржы ресурстарын қалыптастыру тетігі;
- ұлттық компаниялар мен мемлекеттің қатысуымен акционерлік қоғамдарының қаржылық қорларын қоса алғанда, мемлекеттің қаржылық қорларын жоспарлау және болжамдау процесі;
- мемлекеттің қаржылық қорларын бөлу және қолдану механизмі;
- қаржылық қорларды қолданудың мониторингі және оның экономиканың өсуі мен макроэкономикалық көрсеткіштерге ықпалын бағалау;
- мемлекеттің қаржылық қорларын жасау мен қолдану механизмдерін талдау;
- мемлекеттің қаржылық қорларын тиімді пайдалану, мақсатты пайдалануды бақылау. [5]

Мұндай жүйені жасау үшін, бірінші кезекте, квазимемлекеттік сектор субъектілерінің бюджеті жасалып, ҚР қаржы министрлігіне жіберілуі тиіс. Аталған өкілетті орган мемлекеттік бюджеттің осы мәліметтері мен көрсеткіштерін, шоғырландырылған бюджетті, мемлекеттік зейнеткерлік жинақ қоры бюджетін пайдалана отырып, мемлекеттің қаржы қорларының балансын жасауы қажет.

Мұндай балансты жасау мемлекеттің салықтық-бюджеттік саясатының ақшалай-кредиттік саясатымен жүйелі байланысуын, және соның негізінде республиканың натуралды-бағалық пропорцияларының заңдылығы мен тенденцияларын зерттеуді қамтамасыз етеді.

Осы бағыттағы және республиканың бюджеттік жүйесін қалыптастыруды одан әрі жетілдіру мәселелері бойынша зерттеулер экономикалық мәселелерді зерттеу құралдары немесе орталықтары арқылы жүйелі түрде жүргізілуі тиіс, оған қаржылық-бюджеттік

жоспарлау саласындағы тәжірибелі мамандар жұмылдырылуы қажет.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. Мемлекет басшысы Н.Ә. Назарбаевтың «Қазақстан-2050» стратегиясы: қалыптасқан мемлекеттің жаңа саяси бағыты» атты Қазақстан халқына жолдауы. Астана қаласы. 2012 жылғы 14 желтоқсан.
2. 2008 жылғы Қазақстан Республикасының Бюджеттік кодексі өзгертулері және толықтыруларымен бірге.
3. 2014 жылға арналған Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі Есеп комитетінің есептілігі (ҚР Үкіметінің есебіне қорытынды), Астана, 2015 жыл.
4. Қазақстан Республикасы Президентінің 26.06.2013 ж. №590 Жарлығымен бекітілген Қазақстан Республикасындағы жаңа бюджеттік саясат тұжырымдамасы.
5. А.Б. Зейнелгабдин «Қазақстанның қаржылық жүйесі: қалыптасу және даму», Астана 2008 жыл.

А.Б. ЗЕЙНЕЛЬГАБДИН
д.э.н., профессор

ПРОБЛЕМЫ ФУНКЦИОНИРОВАНИЯ БЮДЖЕТНОЙ СИСТЕМЫ В РЕСПУБЛИКЕ

В республике макроэкономическая ситуация стабильна. Реальный рост валового внутреннего продукта в 2014 году по сравнению с 2013 годом составил 4,3 %. Инфляция в годовом выражении составила 7,4 %, что на 0,5 процентных пункта ниже верхнего предела запланированного коридора.

В 2014 году среднестатистические денежные доходы населения по сравнению с 2013 годом возросли в номинальном выражении на 10,4 %, в реальном – на 3,5 %. Вместе с тем, в республике наблюдается ослабление влияния денежно-кредитной, налогово-бюджетной систем на макроэкономические показатели. В структуре инвестиций доля средств за счет кредитов банков снизилась с 16,5 % в 2013 году до 5,2 % 2014 году. В развитых странах она составляет 30 - 40 %.

В республике снижается доля налоговых поступлений в государственный бюджет к ВВП, которая в 2014 году составила 13,2 %, против 13,5 % в 2013 году. В свою очередь, удельный вес налоговых и других поступлений в республиканский бюджет в 2014 году составил 9,8 %, против 10,3 % в 2013 году. Дефицит республиканского бюджета в 2014 году исполнен в сумме 1081,2 млрд. тенге или 2,8 % к ВВП.

В Послании Президента Республики Казахстан Назарбаева Н.А. народу Казахстана от 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстана – 2050»: новый политический курс состоявшегося государства», отмечалось:

«Мы должны вооружиться новым принципом бюджетной политики – тратить только в пределах своих возможностей и сократить дефицит до максимального возможного минимума». [1]

Решение этого вопроса, на наш взгляд, требует системное изучение теоретических и практических вопросов функционирования бюджетной системы в республике.

В Бюджетном Кодексе Республики Казахстан (далее – Бюджетном кодексе) бюджетная система рассматривается как совокупность бюджетов, Национального фонда Республики Казахстан, а также бюджетного процесса и отношений. [2]

Многие российские и казахстанские ученые бюджетную систему рассматривают как совокупность бюджетных отношений, видов бюджетов и органов, обеспечивающих функционирование этой системы. При этом совокупность бюджетных отношений является основой бюджетной системы. Следовательно, по мнению ученых, бюджетные отношения государства с субъектами квазигосударственного сектора, финансовыми институтами, в частности, с банками второго уровня должны быть изучены. Процедуры этих отношений следует всесторонне рассмотреть в законах о бюджетной системе. Мы согласны с этими выводами.

В Бюджетном Кодексе РК системно не рассмотрены механизмы увеличения или пополнения уставного

капитала субъектов квазигосударственного сектора за счет бюджетных средств. Все это приводит неэффективному использованию бюджетных средств. Сегодня, значительные бюджетные средства находятся на контрольном счете наличности в казначействе, раньше были размещены на депозитном счете в банках второго уровня.

На наш взгляд, бюджетные средства, направленные на увеличение уставных капиталов, должны быть использованы на конечные цели и способствовать увеличению налоговой базы в республике. Средства бюджета должны оказывать влияние на эффективность функционирования акционерных обществ с увеличением уплаты дивидендов на государственные пакеты акций. Поэтому бюджетные отношения государства с субъектами квазигосударственного сектора следовало бы комплексно исследовать.

В свою очередь, увеличение объема дефицита бюджета, приводящее к росту внутреннего государственного заимствования, ориентирует государственные финансовые институты, а также банки второго уровня на использование государственных ценных бумаг для управления своими активами. Это выгоднее банкам второго уровня, чем представление краткосрочных и долгосрочных кредитов хозяйствующим субъектам. Все это влияет на развитие фондового и кредитного рынков в республике. В связи с этим предлагается комплексно исследовать эти отношения и совершенствовать механизм внутреннего и внешнего государственного заимствования в республике.

Регулирование межбюджетных отношений в республике должно быть рассмотрено как система состоящая из двух элементов: отношения республиканского бюджета с областными бюджетами и бюджетами городов республиканского значения и столицы; отношения областного бюджета с бюджетами городов областного значения и районными бюджетами.

Системный подход обеспечит или будет способствовать обоснованному распределению налогов и других платежей по видам бюджетов. При этом механизм распределения налогов по видам бюджетов не должен противоречить процедурам поступления, возврата налогов из бюджета. Следовательно, все процедуры обеспечения полноты и своевременности поступления налогов, сборов и других обязательных платежей, а также процедуры налогового администрирования, рассмотренные в Налоговом кодексе Республики Казахстан, полностью должны быть увязаны с принципами бюджетной системы и механизмами ее функционирования, в частности, механизмами планирования, мониторинга, исполнения доходов и расходов бюджета, указанными в Бюджетном кодексе. Это обеспечит увязку налоговой политики с бюджетной в условиях роста объема трансфертов, выделяемых из республиканского бюджета регионам.

Сумма целевых трансфертов на развитие в 2014 году по сравнению с 2013 годом увеличилась на 16,5 %, целевых текущих трансфертов - на 11,3 % и субвенций - на 13 %. Общая сумма трансфертов составила 2167,4 млрд. тенге или 58,4 % доходов регионов. Доли транс-

фертов в доходах местных бюджетов занимают: например, в Южно-Казахстанской области 82,7 %, Жамбылской - 80,6 %, Северо-Казахстанской - 78,2 % и т.д.[3] Эти факты свидетельствуют о том, что социально-экономическое развитие регионов в основном зависит от исполнения республиканского бюджета.

В свою очередь, отношения между областными и районными бюджетами регулируются трансфертами, бюджетными кредитами и нормативами распределения доходов. На практике, нормативы распределения устанавливаются не по доходам, а по индивидуальному подоходному налогу и социальному налогу. Базой этих двух налогов является заработная плата. Следовательно, местные исполнительные органы в основном заинтересованы в увеличении заработной платы в государственном секторе и хозяйствующих субъектах.

Поэтому ученые и практики рекомендуют пересмотреть механизм закрепления налогов и других видов платежей по видам бюджетов. В частности, рассматривается вопрос закрепления корпоративного подоходного налога с объектов малого и среднего бизнеса за местными бюджетами. Этот вопрос актуален в условиях внедрения в республике принципов самоуправления. Внедрение его требует в теоретическом и практическом аспектах исследовать проблемы составления поселковых и сельских бюджетов в республике.

Системное изучение механизма функционирования бюджетной системы, в частности, процедуры формирования республиканского и местных бюджетов, исполнения их за последние годы, показывает ряд недостатков в планировании и исполнении доходов и расходов республиканского бюджета.

Сегодня, республиканский бюджет формируется на три года на скользящей основе. В течение финансового года показатели неоднократно уточняются и корректируются. В этих условиях, оценить комплексное исполнение республиканского бюджета не только на три года, а на один финансовый год становится затруднительным. В связи с этим методологию формирования трехлетнего бюджета, ориентированную на конечные результаты, необходимо пересмотреть.

В республике несмотря на рост количества налогоплательщиков, наличие значительных налоговых льгот и преференций, увеличение числа реализуемых инвестиционных проектов в регионах, финансируемых из бюджета, не получен адекватный мультипликационный эффект, в части увеличения налоговой базы от не сырьевого сектора. В результате в доходах республиканского бюджета увеличивается доля трансфертов из Национального фонда, которая составила в 2014 году 33%, против 27% в 2013 году. При этом уменьшается удельный вес налоговых поступлений, который составил в 2014 году 61 % против 68% в 2013 году.

Для выполнения годового плана по доходам в 2014 году использовался механизм авансовых платежей по КПН и процедуры возврата НДС по нулевой ставке. Например, ежемесячное поступление КПН до декабря месяца составляло в среднем 35-50 млрд. тенге в месяц, а в декабре - 156,2 млрд. тенге или в разы больше чем за предыдущие месяцы 2014 года.

В свою очередь, во-втором полугодии 2014 года сумма возврата НДС по нулевой ставке по сравнению с первым полугодием уменьшена в 2 раза. Это в основном связано с целью выполнения плана по доходам на 2014 год. В результате НДС во-втором полугодии поступил в бюджет 1,6 раза больше, чем в первом полугодии 2014 года. Следовательно, на поддержку хозяйствующих субъектов не направлены значительные средства и увеличена сумма к возмещению до 400,5 млрд. тенге, которая будет возвращена в первом полугодии 2015 года.[3]

Неравномерное поступление налоговых поступлений в бюджет в течение финансового года и увеличение их в конце 2014 года привело к перечислению значительных средств республиканского бюджета в четвертом квартале 2014 года, сумма которых составила 2 097,9 млрд. тенге и по сравнению с третьим кварталом увеличилась в 1,3 раза. Такая практика выполнения годового плана по доходам и расходам республиканского бюджета используется в последние 2-3 года.

На наш взгляд, настало время разработать системные меры по равномерному поступлению налогов и других платежей в бюджет в течении финансового года и своевременному финансированию затрат по месяцам, а не в конце года.

В управлении расходами бюджета имеются отдельные проблемы, которые требуют системного изучения. Одними из них, на наш взгляд, являются достижение конечных результатов и обеспечение мультипликационного эффекта от использования расходов по различным направлениям.

В 2014 году средства республиканского бюджета в сумме 378,5 млрд. тенге не были использованы на достижение прямых и конечных результатов бюджетных программ. По итогам 2014 года дебиторская задолженность составила 170,0 млрд. тенге и по сравнению с 2013 годом увеличилась на 39,4 %. Кредиторская задолженность в 2014 году составила 69,7 млрд. тенге и по сравнению с 2013 годом увеличилась в 1,9 раза. Все эти факты свидетельствуют о том, что в 2014 году недостаточно эффективно осуществлялось управление расходами республиканского бюджета.

В результате в 2014 году более 600,0 млрд. тенге средств республиканского бюджета не были использованы на рост экономики.

По международной практике один бюджетный тенге, вложенный в экономику приносит мультипликационный эффект от 3 до 5 раз. Следовательно, эффективное использование средств республиканского бюджета привело бы к увеличению ВВП или увеличению налоговых поступлений в республиканский бюджет. В настоящее время такая оценка не проводится.

На наш взгляд, для оценки эффективности работы государственных органов по управлению бюджетными средствами целесообразно проанализировать неиспользованные средства, дебиторскую и кредиторскую задолженность, а также нарушения в разрезе государственных органов. При этом необходимо определить их долю к расходам каждого администратора и оценить влияния неиспользованных средств на экономи-

ку. На основе этих данных следовало бы определить эффективность управления бюджетными средствами государственными органами по зарубежной практике.

Для повышения эффективности расходов бюджета целесообразно решить ряд текущих вопросов:

- обеспечение системной увязки бюджетных программ с государственными программами, стратегическими документами;
- установление критериев и показателей выделения средств бюджета на увеличение, пополнение уставных капиталов акционерных обществ с участием государства;
- упразднение механизма уточнения и корректировки бюджета в течение финансового года.

В республике теоретически и практически изучить две модели планирования и прогнозирования расходов бюджета. Первая модель, предусматривает планирование расходов сверху – инициатива исходит от государства, от политиков, государственных органов, а вторая модель – планирования расходов снизу – инициатива исходят от местных исполнительных органов, государственных учреждений, а государственные органы поддерживают те или иные проекты и создают условия для их реализации. Комплексная увязка системных мер по планированию и прогнозированию расходов сверху и снизу обеспечит выполнение задачи, поставленной Главой государства «Ни один бюджетный тенге не должен быть потрачен впустую».

В настоящее время глобальные риски и новые глобальные вызовы ставят на повестку дня вопросы разработки качественно новых подходов к управлению финансовыми ресурсами вообще, в частности, финансовыми ресурсами государства. На наш взгляд, финансовые ресурсы государства включают: бюджетные ресурсы, средства Национального фонда Республики Казахстан и государственного накопительного пенсионного фонда, финансовые ресурсы субъектов квазигосударственного сектора.

Министерство финансов Республики Казахстан, Министерство национальной экономики Республики Казахстан не располагают полной информацией о финансовых ресурсах национальных компаний, холдингов, акционерных обществ с участием государства. В них формируются огромные финансовые ресурсы и образуются свободные средства. Значительная часть этих денег – это дивиденды государства, оставленные им на развитие отдельных сегментов реального сектора. Продолжается практика получения внешних кредитов и займов национальными компаниями под залог активов. В этих условиях целесообразно создать эффективную систему управления финансовыми ресурсами государства, состоящую из следующих структурных элементов:

- механизм формирования финансовых ресурсов государства;
- процесс планирования и прогнозирования финансовых ресурсов государства, включая финансовые ресурсы национальных компаний и акционерных обществ с участием государства;
- механизм распределения и использования финансовыми ресурсами государства;

- мониторинг за использованием финансовых ресурсов и оценка их влияния на рост экономики и на макроэкономические показатели;

- анализ механизма формирования и использования финансовых ресурсов государства;

- контроль за целевым, эффективным использованием финансовых ресурсов государства.[5]

Для создания такой системы, в первую очередь, целесообразно сформировать бюджет субъектов квазигосударственного сектора, который должен быть направлен в Министерство финансов РК. Названный уполномоченный орган использованием этих данных и показателей государственного бюджета, консолидированного бюджета, бюджета государственного нако-

пительного пенсионного фонда должен разработать баланс финансовых ресурсов государства.

Составление такого баланса обеспечить системную увязку налогово-бюджетной политики с денежно-кредитной политикой государства, и на основе которой необходимо? исследовать закономерности и тенденции натурально-стоимостных пропорций в республике.

Практические исследования по этому направлению и по вопросам совершенствования функционирования бюджетной системы в республике должны быть комплексно осуществлены исследовательскими инструментами или центрами по экономическим проблемам, с привлечением практических работников в области финансово-бюджетного планирования.

Список использованных источников:

1. Послание Президента Республики Казахстан – Лидера нации Н.А.Назарбаева народу Казахстана, г.Астана, 14 декабря 2012 года «Стратегия «Казахстан-2050»: новый политический курс состоявшегося государства»
2. Бюджетный Кодекс Республики Казахстан от декабря 2008 год с изменениями и дополнениями.
3. Отчет Счетного комитета об исполнении республиканского бюджета за 2014 год (заключение к отчету Правительства РК), Астана 2015 год.
4. Концепция новой бюджетной политики в Республике Казахстан, утверждена Указом Президента РК №590 от 26.06.2013 года.
5. Зейнелгабдин А.Б. «Финансовая система Казахстана: становление и развитие», Астана 2008 год.

В ПОМОЩЬ АУДИТОРУ-КОНТРОЛЕРУ

Ситуация А: Главный специалист ГУ №1 А. и главный специалист ГУ № 2 Б. согласно соответствующим приказам были командированы в г. Астану с 10.03.2014 года по 13.03.2014 года для участия в семинаре-совещании.

08.03.2014 года главный специалист ГУ №1 А. получил перечисленный авансы на командировочные расходы в размере по 55 000 тенге, а главному специалисту ГУ № 2 Б. перечислили командировочные расходы в сумме 45 000 тенге.

По возвращении из командировки, 14.03.2014 года главный специалист ГУ №1 А. предоставил авансовый отчет на сумму 49 300 тенге. Оставшаяся неиспользованная сумма 5700 тенге была внесена подотчетным лицом в кассу.

По возвращении из командировки, 14.03.2014 года главный специалист ГУ № 2 Б. предоставил авансовый отчет также на сумму 49 300 тенге. Разница была доначислена и перечислена ему в сумме 4 300 тенге.

Вопрос: Отрадите данные операции в бухгалтерском учете государственных учреждений.

Решение: Авансовый отчет должен быть представлен работником по возвращении из командировки в течение пяти рабочих дней, при этом должны быть приложены и оригиналы документов, подтверждающих произведенные расходы.

В ГУ №1:

1. 08.03.2014 г. Перечислен аванс на командировочные расходы

Дебет 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	55 000 тенге
Кредит 1091 «Плановые назначения на принятие обязательств по индивидуальному плану финансирования»	55 000 тенге

2. 14.03.2014 г. Предоставлен в бухгалтерию авансовый отчет на сумму 49 300 тенге.

Дебет 7070 «Расходы на командировки»	49 300 тенге
Кредит 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	49 300 тенге

3. 14.03.2014 г.

Возврат остатка ранее выданного аванса согласно приходного кассового ордера

Дебет 1010 «Денежные средства в кассе»	5 700 тенге
Кредит 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	5 700 тенге

В ГУ № 2:

1. 08.03.2014г. Перечислен аванс на командировочные расходы

Дебет 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	45 000 тенге
Кредит 1091 «Плановые назначения на принятие обязательств по индивидуальному плану финансирования»	45 000 тенге

2. 14.03.2014г. Предоставлен в бухгалтерию авансовый отчет на сумму 49 300 тенге.

Дебет 7070 «Расходы на командировки»	49 300 тенге
Кредит 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	49 300 тенге

3. 14.03.2014г.

Дебет 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	4 300 тенге
Кредит 1091 «Плановые назначения на принятие обязательств по индивидуальному плану финансирования»	43 000 тенге

И. РУБАШИНА

«Ұлттық талдамалық орталық» АҚ
Стратегиялық жоспарлау департаментінің
директоры

МЕМЛЕКЕТТІК ҚАРЖЫНЫҢ ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ – АҒЫМДАҒЫ БЮДЖЕТТІК САЯСАТТЫҢ БАСЫМ БАҒЫТЫ

Мақалада Экономикалық ынтымақтастық және даму ұйымы (ЭЫДҰ) бекіткен Бюджеттік басқару жөніндегі ұсынымдардың қысқаша сипаттамасы берілген, сондай-ақ оны Қазақстанда қолданудың, соның ішінде жекелеген аспектілер бойынша, мысалы, бюджеттің тұрақтылығын қамтамасыз ету үшін бюджеттік тәуекелдерді және әртүрлі әлеуметтік, экологиялық және басқа да факторлардың ұзақ мерзімді өзгерістерін, оның бюджет параметрлеріне тигізетін әсерін есепке алу, мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы туралы есеп әзірлеу, экономикалық және бюджеттік болжамдардың сапасын арттыру сияқты тетіктерді қолданудың қажеттігіне қысқаша талдау жасалған.

2015 жылғы ақпанда ЭЫДҰ-ның Бюджеттік басқару жөніндегі кеңесі Бюджеттік басқару жөніндегі ұсынымдарды қабылдады¹. Құжатта тиімді бюджеттік басқарудың принциптері қамтылған, аталған принциптер ЭЫДҰ-ға мүше елдердің бюджеттік қызметтің барлық мәселелері бойынша озық тәжірибесін талдауға сүйеніп жасалған. Осы жұмыстың негізгі міндеті ЭЫДҰ-ның бюджетке жауапты лауазымды адамдарының он жылдан астам жұмыс тәжірибесін жинақтау, сондай-ақ түрлі елдерде бюджеттік шолуларды жүргізу кезінде және жалпы халықаралық бюджеттік қауымдастықтың жұмысынан алынған тұжырымдарды ескеру болған еді.

ЭЫДҰ осы ұйымға мүше елдерге, сондай-ақ оның мүшесі болып табылмайтын елдерге бюджеттік басқару принциптеріне негізделген ұлттық стандарттар әзірледі және оларды іске асыруды ұсынады: бюджет сенімді және болжамды салық-бюджет саясаты шегінде басқарылуы тиіс; бюджет үкіметтің орта мерзімді стратегиялық басымдықтарымен келісілген болуы тиіс; инвес-

тицияларды бюджеттеу экономикалық тиімділік пен дәйектілік принциптері негізіндегі ұлттық дамудың қажеттіліктеріне сәйкес болуы қажет; бюджеттік құжаттар мен көрсеткіштер айқын және қолжетімді болуы тиіс; бюджет процесінде барлық мүдделі тараптар қатысуы тиіс; бюджет мемлекеттік қаржының толық және объективті жағдайын көрсетуі тиіс; бюджеттік атқару басқарылатын процесс болуы тиіс және оған ұдайы мониторинг жүргізілуі қажет; бюджет процесінде қызметтің нәтижелері және нәтижелердің бағасы қолданылуы тиіс.

Қазақстандағы бюджет жүйесі көп жағдайда ЭЫДҰ елдерінің бюджеттік басқару принциптеріне сай келеді. Бірақ, Қазақстан үшін бірқатар маңызды, республиканың бюджет процесінде толық көрініс таппаған бағыттарды атап өтуге болады. Бұл – бюджеттік тәуекелдерді идентификациялау және талдау, мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығын бағалау², сондай-ақ бюджеттік және экономикалық болжамдардың сапасы мен сенімділігін арттыру тетіктерін қолдану.

² Осы мақалада мемлекеттік қаржының тұрақтылығы келешекте бюджеттің кірістері мен шығыстарының сальдосына айтарлықтай түзету жасамастан, үкіметке ағымдағы және ұзақ мерзімді шығыстарды қаржыландыруға мүмкіндік беретін саясат шараларының жиынтығы деп айқындалады.

¹ Бюджеттік басқару – бұл бюджет жүйесінің тиімді, ұтымды және сенімді жұмыс істеуі үшін қажетті процестер, заңнамалық база, институционалдық құрылымдар

Даму мүддесі үшін тәуекелдерді басқару³

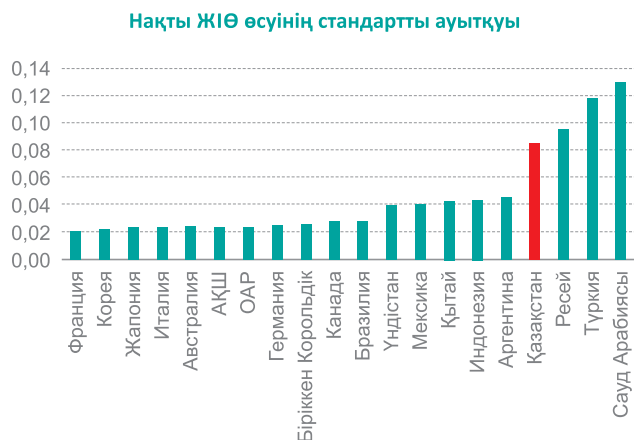
ЭЫДҰ-ның анықтамасы бойынша бюджеттік тәуекел мемлекеттік қаржының болжамдарына байланысты белгісіздікті білдіреді. Екінші жағынан, бюджеттік тәуекелді шығыстардың артуы немесе кірістердің кем түсуі, сондай-ақ қысқа мерзімді және ұзақ мерзімді перспективада сыртқы әрі ішкі факторлардың әсерінен бюджеттік саясаттың қойылған мақсаттарына қол жеткізбеу сияқты бюджет шығындарының ықтималдығы ретінде сипаттауға болады.

Халықаралық валюта қорының (ХВҚ) сарапшылары бюджеттік тәуекелдердің негізгі туындау көздерін атап көрсетеді. Солардың ішінде барлық елдерде ең көп кездесетіні макроэкономикалық тәуекел болып табылады. Тәуекелдердің келесі бір көздеріне квазифискалдық қызмет, бюджеттен тыс шығыстар, үкіметтің шартты міндеттемелері⁴, әлеуметтік қамсыздандыру жөніндегі міндеттемелер жатады. Бюджеттік тәуекелдердің институционалдық бөліністері: а) мемлекеттік кәсіпорындар мен корпорациялар; б) әлеуметтік қамсыздандыру институттары (әлеуметтік сақтандыру қорлары, зейнетақы қорлары); в) қаржы секторы; г) жергілікті билік органдары.

Макроэкономикалық үлгідегі тәуекелдердің құрамына өзгермелі тәуекелдер де кіреді, олар бюджеттік болжамдардың негізінде қалыптасады. Атап айтқанда, Қазақстан үшін мұнайға деген әлемдік бағалардың, сондай-ақ мұнай мен газ экспорты көлемінің құбылуы бюджеттік тәуекелдердің негізгі көздері болып табылады.

2002-2012 жылдардағы макроэкономикалық тәуекелдердің әсері

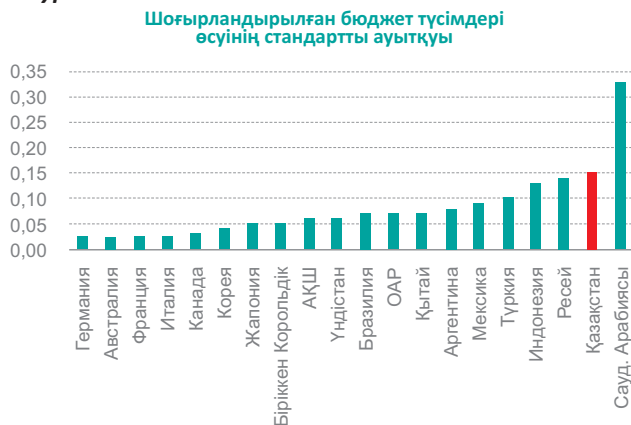
1-сурет

³ Дүниежүзілік Банктің әлемнің 2014 жылғы дамуы туралы «Тәуекелдер мен мүмкіндіктер» деген баяндамасы тәуекелдерді басқару процесіне арналған

⁴ Шартты міндеттемелер дегеніміз белгілі бір оқиға орын алған жағдайда, мемлекет өз есебінен жабуға тиісті шығындарды білдіреді. Шартты міндеттемелерге мемлекеттік кепілдіктер, концессиялық міндеттемелер, мемлекеттік мекемелерге сот талап-арыздары және т.б. жатады. Осындай міндеттемелердің салық-бюджет саласына тигізетін әсері айқын болмағандықтан, олар белгілі бір дәрежеде мемлекеттік қаржыны басқаруды қиындатады.

2-сурет

№6 дереккөз, автордың есептеулері
Ескерту: Қазақстан – 2002-2013 жылдардағы деректер

Қазақстанның ЖІӨ деңгейі, сол сияқты шоғырландырылған бюджет кірістері айтарлықтай дәрежеде мұнайға деген әлемдік бағаларға байланысты болып отыр. Егер басқа елдермен салыстыратын болсақ, онда 2002-2012 жылдар кезеңінде Қазақстанның нақты ЖІӨ өсу көрсеткіштері мен мемлекеттік кірістерінің өсуі аса құбылмалы болғанын байқаймыз (1-сурет және 2-сурет).

Бюджеттің мұнай кірістеріне деген тәуелділігі айтарлықтай жоғары дәрежеде қалып отыр. 2000 жылы Ұлттық қор құрылған кезден бері жыл сайын орташа 50%-ға дейінгі мұнай түсімдері республикалық бюджетке аударылуда.

Бюджеттік тәуекелдерді басқару жүйесінде ЭЫДҰ сарапшылары үкіметтің бюджет циклінің бас кезінде ықтималды бюджеттік тәуекелдер туралы мәлімдемелерді дайындап жариялауын, мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы туралы есепті әзірлеуі, тәуелсіз сарапшылардың бюджеттік тәуекелдерді бағалауы сияқты әдістерді ең тиімді тәсілдерге жатқызады.

Халықаралық сарапшылар бюджеттік тәуекелдерді басқару тетіктерінің бірі ретінде негізгі тәуекелдердің болжамы мен бағалауын бюджетті әзірлеу кезінде парламентке ұсынылатын бюджеттік құжаттамаға енгізуді ұсынады. Бірқатар елдер бюджеттік тәуекелдер бойынша есептер жасап жариялауды талап ететін арнайы заңдар қабылдаған.

Мысалы, Жаңа Зеландияда бюджеттік құжаттама пакетінің құрамына «Экономикалық және қаржылық болжамдық деректер» құжаты кіреді, ол «Тәуекелдер және сценарийлер» және «Өзіндік фискалдық тәуекелдер» сияқты міндетті бөлімдерден тұрады. Үкіметтің өзіндік фискалдық тәуекелдер туралы мәлімдемелерді әзірлеп жариялауы жөніндегі талап «Мемлекеттік қаржы туралы» заңда регламенттелген (Public Finance Act, 1989). Жыл ішінде экономикалық және қаржылық болжамдарды нақтылау кезінде міндетті түрде бюджеттік тәуекелдер де қайта қаралады. Өзіндік тәуекелдер санаттар бойынша топтастырылған: кірістерге әсері; шығыстарға әсері; инвестициялық шығыстар; сыртқы факторларға байланысты тәуекелдер. Мемлекеттік саясаттың қандай да бір аспектілері тәуекелдердің әртүрлі

санаттарында көрініс беруі мүмкін. Мысалы, квазисектор субъектілерінің (мемлекеттік корпорациялардың) қызметі бюджеттің кірістеріне әсер ететін тәуекелдерде, сондай-ақ сыртқы факторларға байланысты тәуекелдерде байқалады.

Қазақстанда ел экономикасына әсер етуге қабілетті тәуекелдердің түрлерін Үкімет республикалық бюджетті жоспарлаудың негізін қалайтын орта мерзімді әлеуметтік экономикалық даму болжамын әзірлеу кезінде қарастырады.

Мысалы, 2015-2017 жылдарға арналған әлеуметтік-экономикалық болжамда⁵ Қазақстан Үкіметі «орта мерзімді кезеңде экономикада дағдарыстық үрдістерді туындата алатын» сыртқы тәуекелдерді атап көрсеткен. Мұндай тәуекелдерге мыналар жатқызылған: «әлемдік бағалардың шикізат тауарларына, соның ішінде мұнайға қатысты тұрақсыздығы, АҚШ-тың ақша-кредит саясатының өзгеруі, Украинадағы саяси шиеленістің ушығуы». Алайда, атап өтілген сыртқы тәуекелдердің Қазақстан экономикасына, соның ішінде мемлекеттік қаржыға тигізетін салдарлары жөнінде талдау жасалмаған.

Қазақстанның бюджеттік процесінде тәуекелдер бойынша есептілік шектеулі болып табылады және уәкілетті органдар оны жарияламайды. Мысалы, мемлекеттік борышты басқарудың қолданыстағы тетігі мемлекеттік және мемлекет кепілдік берген қарыз алу мен борыштың, мемлекет кепілгерлігі бойынша борыштың ұшжылдық кезеңге арналған жай-күйі мен болжамын жыл сайынғы бағалауды, сондай-ақ ықтималды тәуекелдерді басқаруды қамтиды⁶. Алайда, борыш бойынша жүргізілген бағалаудың нәтижелерін және тиісті тәуекелдер туралы ақпаратты жариялау заңнамада қарастырылмаған және тәжірибе жүзінде жүзеге асырылмайды.

ҰЗАҚ МЕРЗІМДІ ПЕРСПЕКТИВАДА БЮДЖЕТТІҢ ШЫНАЙЫЛЫҒЫ ЖӘНЕ ТҰРАҚТЫЛЫҒЫ.

Халықаралық практикада бюджеттік тәуекелдерді басқарудың басқа бір аспектісі мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы туралы есептерді әзірлеу және жариялау тетігі болып табылады.

ЭЫДҰ ағымдағы салық-бюджет саясатының тұрақтылығы туралы бағалауды қамтитын он жылдан қырық жылға дейінгі кезеңге арналған есепті әрбір бес жыл сайын жариялауды ұсынады. Егер саясат елеулі өзгеріске ұшырап, келешекте бюджеттің кірістері мен шығыстарына әсер ететін болса, онда мұндай жарияланымдар жиі әзірленуі тиіс.

Осындай есепте жүргізілген талдаудың негізінде жатқан әртүрлі болжамдар мен факторлар келтіріліп, бюджет қаражатын басқарудың баламалы сценарийлері ұсынылуы қажет. Есеп демографиялық өзгерістердің, мысалы, халықтың қартаюуы салдарының бюджетке тигізген әсерін бағалауды, мемлекеттік борышты бағалауды қамтуы тиіс, сондай-ақ онда кез келген саяси міндеттемелердің келешекте бюджетке әкелетін

⁵ Үкіметтің 2014 ж. 27 тамыздағы отырысында мақұлданды, 2014 ж. 4 қарашадағы, 2014 ж. 14 қарашадағы және 2015 ж. 17 ақпандағы өзгерістерді ескере отырып

⁶ Қазақстан Республикасы Бюджет кодексінің 203-бабы

қаржылық салдарлары ескерілуі қажет. ХВҚ есептерге табиғи ресурстардың сарқылуынан немесе климаттың өзгеруінен болған салық-бюджет салдарлары сияқты ұзақ мерзімді әсерлерді де енгізуді ұсынады.

Мысалы, Жаңа Зеландияның «Мемлекеттік қаржы туралы» заңында қазынашылыққа әрбір төрт жыл сайын елдің ұзақ мерзімді фискалдық жағдайы туралы мәлімдеме әзірлеу міндеттелген. Аталған құжат елдің қырық жылдық кезеңге арналған қаржылық жағдайы туралы болжамды қамтиды, сондай-ақ онда болашақтағы үкіметтер тап болатын проблемалар айқандалады және оларды еңсерудің түрлі жолдары ұсынылады. Жаңа Зеландияның қазынашылығы «Ұзақ мерзімді фискалдық жағдай туралы» алғашқы есепті 2006 жылы жариялады. Қазіргі уақытта, Қазынашылықтың сайтында «Біздің болашағымызды қамтамасыз ете отырып» («Affording our future»)⁷ деген атаумен жарияланған есепте 2050 жылға дейінгі бюджеттік болжам қамтылған. Онда болашақтағы үкіметтердің алдында тұратын міндеттер, мысалы, ел халқының қартаюуы факторынан туындайтын міндеттер белгіленген, ал жұртшылық үшін осы міндеттерді шешудің ғылыми негізделген жолдары туралы ақпарат берілген. Есептің қосымшаларында бюджеттің қаржылық тұрақтылығына салық саясатының тигізетін әсері туралы мәліметтер, денсаулық сақтау, білім беру, әлеуметтік қамсыздандыру секторларындағы бюджет шығыстарының болжамдары, ел заңнамасындағы өзгерістерге байланысты болашақ шығыстар, табиғи ресурстар секторындағы ұзақ мерзімді сын-қатерлер (мұнай мен газ қорларының сарқылуы, тұщы су тапшылығы), климаттың өзгеруі және т.б. мәселелер қамтылған.

Қазақстанның бюджеттік процесінде орта мерзімді макроэкономикалық болжамдар және бюджеттің болжамдық параметрлері пайдаланылады, алайда олар үш жылдан бес жылға дейінгі кезеңді қамтиды. Қазақстан заңнамасында 20-30 жылдан астам кезеңді қамтитын ұзақ мерзімді болжамдарды міндетті түрде әзірлеу туралы нормалар қарастырылмаған. Сондай-ақ Парламентке бюджеттік параметрлердің ұзақ мерзімді болжамдарын ұсыну туралы нормалар да көзделмеген. Елдегі экономикалық институттардың осындай жұмыстарды ықтималды жүргізіп жатқаны туралы мәліметтерге қол жеткізу мүмкін емес, бұл ретте ұзақ мерзімді болжамдар жарияланбайды. Тиісінше әртүрлі сыртқы және ішкі факторлардың мемлекеттік бюджеттің ұзақ мерзімді тұрақтылығына тигізетін әсері жөнінде жасалған талдау жұмыстарының нәтижелері де жарияланбайды.

Сонымен бірге, қазіргі уақытта, басқа елдердің алдында тұрған проблемалар Қазақстан үшін де өзекті болып табылады. Бүкіл әлемдегі сияқты Қазақстанда да халықтың қартаюу үрдісі байқалады. Қазақстан Республикасы Денсаулық сақтау және әлеуметтік даму министрлігі өзінің стратегиялық жоспарында 2020 жылға дейін Қазақстанда еңбекке қабілетті жастан жоғары халықтың үлесі ұлғаяды деп болжам жасаған⁸.

⁷ <http://www.treasury.govt.nz/government/longterm/fiscalposition/2013>

⁸ Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 17 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы

Халықтың қартаюу үрдісі кейінгі жылдары да сақталады. Республиканың Ұлттық экономика министрлігі Статистика комитетінің есептеулері бойынша қарт кісілердің үлесі 2030 жылға қарай – 11,1-11,3%-ға, 2050 жылға қарай – 14,7-15%-ға дейін ұлғаяды. БҰҰ-ның демографиялық қартаюу шәкілі бойынша Қазақстан халқы қартаюу шегінде тұр деген сөз. Өз кезегінде, халықтың қартаюу экономикалық тұрғыдан өсуге, жинақтар мен инвестицияларға, жұмыс күші және жұмыспен қамту жөніндегі ұсыныстарға, зейнетақымен қамтамасыз ету, денсаулық сақтау және әлеуметтік қызмет көрсету, салық салу жөніндегі бағдарламаларға тигізетін салдары әртүрлі болуы мүмкін.

Қазіргі уақытта, мемлекеттік бюджеттің 46%-ға дейінгі шығыстары әлеуметтік салаға тиесілі. 2003-2014 жылдары денсаулық сақтауға, білім беруге, әлеуметтік қамсыздандыруға, халықты әлеуметтік қорғауға бөлінген бюджет қаражатының көлемі жыл сайын орташа 20,8%-ға ұлғайып отырған және 2014 жылы мемлекеттік бюджеттен осы салаларға ЖІӨ-нің 9,4%-ы жұмсалды.

Ұзақ мерзімді перспективада табиғи ресурстарды пайдаланудың, 2015 жылы Дүниежүзілік сауда ұйымына кірудің, климаттың өзгеруі және өзге де мәселелердің мемлекеттік қаржыға тигізетін әсерін бағалау Қазақстан үшін өзекті болып отыр. Қазіргі уақытта, әртүрлі салаларда қабылданып жатқан басқарушылық шешімдердің, мысалы, әлеуметтік медициналық сақтандыруды енгізу шешімінің бюджетке тигізетін әсері ұзақ мерзімді перспектива тұрғысынан бағалануы тиіс⁹.

Нәтижеге бағдарланған мемлекеттік жоспарлау жүйесін жетілдіру тұжырымдамасында¹⁰ орталық мемлекеттік органдардың тәуекелдерді тиімсіз басқару проблемасы тек олардың стратегиялық жоспарларды әзірлеуі және іске асыруы шеңберінде ғана көтерілген, бұл ретте осы жұмысқа үстірт көзқарас байқалады.

Алайда Қазақстан үшін бюджеттік тәуекелдерді басқарудың және мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығын бағалаудың кешенді жүйесін енгізу маңызды болмақ, осы арқылы қолданыстағы стратегиялық жоспарлауға маңызды толықтыру енгізілетін болады. Осы тетіктерді пайдалану болашақтағы бюджеттік шығындарды, соның ішінде ағымдағы саяси шешімдерді қабылдауға байланысты кіріс түсімдерінің төмендегенін түсінуге, сондай-ақ мемлекеттік қаражатты басқару мәселелерінде үкіметтің тиімділігі мен нәтижелілігін арттыруға мүмкіндік береді.

БЮДЖЕТТІК БОЛЖАМДАРДЫҢ СЕΝІМДІЛІГІН ҚАЛАЙ ҚАМТАМАСЫЗ ЕТУ ҚАЖЕТ

Бюджеттік тәуекелдерді басқару және мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді тұрақтылығы туралы есептерді әзірлеу сияқты тетіктерді бюджеттік басқару жүйесіне енгізу үшін, әзірленетін бюджеттік болжамдар сапалы әрі сенімді болуы керек.

Қате бюджеттік болжамдар оларды кейінгі бюджеттік циклдарда пайдалануға мүмкіндік бермейді, сондай-ақ Үкімет мүшелерінің, бақылау органдарының

⁹ Қазақстан Республикасы Президентінің 2014 жылғы 17 қаңтардағы Қазақстан халқына Жолдауы

¹⁰ Қазақстан Республикасы Президентінің 2013 жылғы 28 тамыздағы № 625 Жарлығы

және жұртшылықтың тарапынан оларға деген сенімнің деңгейін айтарлықтай төмендетеді.

Қазіргі уақытта, Қазақстанда бюджеттік болжамдардың сапасына байланысты бірқатар жүйелі проблемалар орын алып отыр.

Біріншіден, республикалық бюджет шығыстары бекітілген бюджетке (қосымша бюджетке) қатысты жыл ішінде елеулі көлемде ұлғайған. Заңнамада республикалық бюджеттің ықтималды нақтылаулары бойынша шектеулер белгіленбеген, бірақ соңғы жылдары аталған рәсім жылына екі мәрте жүргізілуде, бұл негізінен алғанда халықаралық тәжірибеге сай келеді. Алайда, шығыстардың бекітілген бюджетке қатысты жыл ішінде ұлғаю көлемі басқа елдердегі шығыстардың ұлғаю көлемінен елеулі дәрежеде асып кеткен. Үкімет жыл сайын бюджет түсімдерінің орташа 1,5% дейінгі мөлшерін күтпеген шығындар резервіне қарастырып отырғанына қарамастан, 2009-2014 жылдары кезеңінде республикалық бюджет шығыстары Парламенттің бастапқы бекіткен көлемінен орташа 6,5%-ға (2011 жылы 11,3%-ға) асып кеткен. Мәселен, 2000-2012 жылдар кезеңінде аталған көрсеткіш Германияда – 1%, Австралияда – 1,2%, Кореяда – 2%, Жапонияда – 2,1% болды.

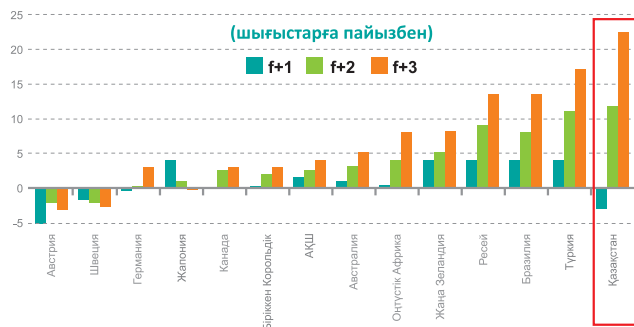
Екіншіден, орта мерзімді кезеңге әзірленетін бюджеттік параметрлердің болжамы кейінгі жылдары қайта қаралуда және тиісінше кейінгі бюджеттік циклдарға бюджетті қалыптастыру үшін негіз бола алмайды.

Қазақстанның Ұлттық экономика министрлігі Әлеуметтік-экономикалық даму болжамын әзірлеу шеңберінде макроэкономикалық және бюджеттік екі орта мерзімді болжам және республикалық бюджетті нақтылау аясында екі болжам дайындауда.

Республикалық бюджет үшжылдық кезеңге жоспарланады және жыл сайын сырғымалы негізде бекітіледі. Алайда, «үшжылдықтың» екінші және үшінші жылдарының болжамдық көрсеткіштері келесі бюджет циклін жоспарлау үшін негіз бола алмайды. Мысалы, 2012-2014 жылдар кезеңінде бюджеттің нақты шығыстары екінші жылға арналған бастапқы бағалаудан орташа 11,7%-ға, үшінші жылға арналған бағалаудан 22,2%-ға асып кеткен. Болжамдағы қателіктің аталған деңгейі орта мерзімді бюджеттік параметрлерді қолданатын басқа елдердің деңгейінен әлдеқайда асып кеткен (3-сурет). Мәселен, 2000-2012 жылдар кезеңінде Канадада осы көрсеткіштер тиісінше 2,5% және 3% болса, Ұлыбританияда – 2% және 3%, АҚШ-та – 3,5% және 4%, Жаңа Зеландияда – 5,1% и 8,2% болды.

2000-2012 жылдардағы орташа мерзімді бағалаулар мен бюджеттің нақты шығыстары арасындағы орташа айырма

3-сурет

Дереккөз: №6, автордың есептеулері
Ескерту: Қазақстан – 2012-2014 жылдардағы деректер.

Сондай-ақ бюджеттік жоспарлаудың төмен сапасына қатысты проблеманы Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі есеп комитеті (бұдан әрі – Есеп комитеті) мен Парламенттің депутаттары Қазақстан Үкіметінің республикалық бюджеттің атқарылуы туралы жылдық есебін қарау кезінде ұдайы көтеріп келеді.

Халықаралық тәжірибе көрсетіп отырғандай, бюджет процесі барысында макроэкономикалық және бюджеттік болжамдарға тәуелсіз бағалау жүргізу бюджеттік болжамдар мен жоспарлардың сапасын арттыруға, оларға деген сенімді нығайтуға, сондай-ақ болжам жасаудың әлеуетін дамытуға ықпал ететін тетіктердің бірі болып табылады.

ЭЫДҰ бюджеттік шешімдердің әділ қаралуын қамтамасыз ету үшін және мемлекеттік бюджет бойынша ұсыныстарды енгізу үшін тәуелсіз фискалдық институттарды (Independent fiscal institutions) тартуды ұсынады.

2014 жылғы ақпанда ЭЫДҰ-ның Бюджеттік басқару жөніндегі кеңесі тәуелсіз фискалдық институттарға (ТФИ) арналған принциптер туралы ұсынымды қабылдады¹¹. Солардың негізгілеріне саяси ықпалдың жоқтығы, ТФИ-лардың тәуелсіздігі, заң шығарушы биліктің есептілігі, жұмыстың айқындығы және бүкіл ақпаратты жариялау, осындай мекемелердің қызметіне тәуелсіз сыртқы бағалау жүргізу сияқты принциптер жатады.

ТФИ-лардың кейбіреулері әлемде біршама әйгілі және олар мынадай елдерде көптеген жылдар бойы жұмыс істеп келеді, мысалы, Бельгияда (High Council of Finance, 1936 жылы құрылған), Нидерландыда (Bureau for Economic Policy Analysis, 1945 ж.), Данияда (Economic Council, 1962 ж.), Австрияда (Government Debt Committee, 1970 ж.) және АҚШ-та (Congressional Budget Office, 1974 ж.).

Қазіргі уақытта, ТФИ мемлекеттік қаржыны басқару жүйесінің қалыптасып жатқан құрылымында ең маңызды өзгерістердің бірі болып табылады. ЭЫДҰ-ға мүше елдерде оларды құру бойынша айқын үрдіс байқалуда.

ТФИ бюджет процесіндегі өздерінің рөлі бойынша, құрылымы мен ресурстары бойынша әр алуан болып келеді. Фискалдық саясат пен бюджеттік ұсыныстарды талдаудан басқа, ТФИ-дің функциясына болжам жасау саласында, бюджеттік қағидалар мен заңнамалық нормалардың сақталуын бақылау саласында, бюджеттің ұзақ мерзімді қаржылық тұрақтылығын талдау, саяси ұсыныстардың құнын бағалау саласында белгілі бір міндеттер кіреді.

Мысалы, Нидерланды мен Біріккен Корольдіктің ТФИ-на (Office for Budget Responsibility) ресми болжамдар жасауға өкілеттіктер берілген. АҚШ-та және Канадада ТФИ баламалы болжамдар жасайды. Басқа елдерде (мысалы, Францияда, Ирландияда және Швецияда) ТФИ үкіметтің болжамдарына қатысты өздерінің пікірлерін білдіріп отырады.

ТФИ-лардың басым көпшілігі мемлекеттік қаржының ұзақ мерзімді фискалдық тұрақтылығына талдау жасап отырады.

Сонымен қатар, Нидерланды мен Австралияның ТФИ (Parliamentary Budget Office) саяси науқандар кезінде саяси партиялардың ұсыныстарына мөлшерлі бағалауды жүзеге асырады.

Бірқатар елдерде, мысалы, Канадада, Кореяда, Нидерландыда және АҚШ-та ТФИ-лар нақты заңнамалық ұсыныстарға байланысты тәуекелдерге мөлшерлі бағалау жүргізеді, үкімет тарапынан ұсынылған әрбір салықтың немесе бюджет шығыстарын қажет ететін шараның бюджеттік және экономикалық салдарларына талдау жасайды.

Әртүрлі ТФИ құрылымында, сондай-ақ олардың көлемінде, штат санында және оларға бөлінетін бюджет көлемінде ерекшеліктер кездеседі. АҚШ-та ТФИ бюджеті 45 млн.долларды және оның штат саны шамамен 250 адамды құрайды. Сонымен бірге, Ирландия Қаржылық Консультациялық Кеңесінің (Fiscal Advisory Council) бюджеті - 800 мың евро және хатшылықтың штатында бес қызметкер жұмыс істейді.

Кейбір ТФИ атқарушы билік органдары жанынан құрылған болса, ал Австралия, Канада, Италия және АҚШ сияқты елдерде олар заң шығарушы органдардың жанынан құрылған. Финляндия мен Францияда ТФИ ұлттық аудит институты аясында дербес мекеме ретінде құрылған.

Қазақстанда бюджеттік жоспарлаудың сапасын арттыру шараларының бірі ретінде Есеп комитетіне шығыстардың негізгі бағыттары бойынша республикалық бюджет жобасына алдын ала бағалау жүргізу жөнінде өкілеттік беру ұсынылып отыр. Тиісті нормалар мемлекеттік аудит және қаржылық бақылау туралы заң жобасында қарастырылған. Алайда аталған бастаманы талдай отырып, бұдан да анағұрлым кешенді әрі жүйелі тәсілді ұсынуға болады.

Екіншіден, тек бюджеттің шығыс бөлігін бағалаумен ғана шектелмеу қажет. Бағалау мұнайдың бағасы, ЖІӨ, инфляция және айырбас бағамы сияқты макроэкономикалық болжамдарды қамтуы тиіс, соның ішінде осы болжамдарды тәуелсіз сарапшылардың болжамда-

¹¹ OECD. The Recommendation of the Council on Principles for Independent Fiscal Institutions, 2014

рымен салыстыру қажет. Бағалау салық саясатына және салық шығыстарына қатысты жүргізілуі тиіс¹².

Екіншіден, заң жобасына сәйкес бағалау нәтижелері тек Үкіметке ғана ұсынылады және ол ұсынымдық сипатта болады. Қазақстандағы бюджеттік басқару тәжірибесі көрсетіп отырғандай, мұндай ұстаным күтілген нәтижелерге әкелмейді. Бағалау нәтижелері Парламентке ұсынылуы тиіс, ал заң жобасы оларды міндетті түрде жариялауды қарастыруы қажет. Өз кезегінде, мүдделі тараптардың бағалау нәтижелерінен хабардар болуы мемлекеттік қаржыны тиімді басқару мәселесінде атқарушы билікке уақтылы және қажетті қысым жауабына мүмкіндік береді.

Үшіншіден, жергілікті бюджеттің 60%-ға дейінгі кірістері республикалық бюджеттен берілетін қаражат екенін, ал республикалық бюджет кірістерінің 20 - 30 %- ы Ұлттық қор қаражатынан құралатынын ескере отырып, аталған бағалау тек республикалық бюджетті ғана емес, сонымен бірге бюджет жүйесінің барлық деңгейлерін де қамтуы тиіс.

¹² Салық кодексінің жекелеген ережелерінің, мысалы, салық жеңілдіктері мен артықшылықтарының, салық салынатын базадан алып қоюлардың, салық төлемдері шегерімдерінің және т.б. қолданысы нәтижесінде бюджетке түспей қалған кірістер

Қорыта келгенде, ЭЫДҰ-ның Бюджеттік басқару жөніндегі кеңесінің бюджеттік басқарудың түрлі аспектілері бойынша әзірлейтін ұсынымдары ұлттық бюджеттік жүйелерді жетілдіруге нақты бағыт-бағдар бере отырып, қазіргі заманғы мемлекеттік басқару мәселесінде осы ұйымға мүше елдер үшін ғана емес, сонымен қатар басқа да елдер үшін де пайдалы анықтамалық құралдың рөлін атқаруда.

Ұсынымдарды орындау ел үкіметтеріне мемлекеттік ресурстарды жоспарлау, басқару мен пайдалану мәселесін тиімді жүзеге асыруына кепілдік береді әрі азаматтардың өміріне оң әсері болады.

ЭЫДҰ-ның ұсынымдары міндетті сипатқа ие болмаса да, ондағы көзделген принциптерді ұстану халықаралық қауымдастық тарапынан бюджеттік басқару саласындағы озық тәжірибенің стандарттарын сақтау ретінде қарастырылады.

Пайдаланылған дереккөздер тізімі:

1. OECD, The Recommendation of the council on budgetary governance, 2015 ж.
2. OECD, The Recommendation of the council on principles for Independent Fiscal Institutions, 2014 ж.
3. OECD, Government at a Glance 2013, OECD Publishing, 2013 ж.
4. Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере, Международный Валютный Фонд, 2007 г., www.imf.org
5. Қазақстан Республикасының Бюджет кодексі
6. Оценка прозрачности в налогово-бюджетной сфере Российской Федерации, Международный Валютный Фонд, 2014 г., www.imf.org
7. IMF, Carlo Cottarelli, «Fiscal Transparency, Accountability, and Risk», 2012 ж.
8. IMF, «Fiscal Risks: Disclosure, and Management. International Experience», 2009 ж.

И. РУБАШИНА

Директор Департамента
стратегического планирования
АО «Национальный аналитический центр»

ДОЛГОСРОЧНАЯ УСТОЙЧИВОСТЬ ГОСУДАРСТВЕННЫХ ФИНАНСОВ – ПРИОРИТЕТ ТЕКУЩЕЙ БЮДЖЕТНОЙ ПОЛИТИКИ

В статье дается краткое описание утвержденной Организацией экономического сотрудничества и развития (ОЭСР) Рекомендации по бюджетному управлению, а также проводится краткий анализ необходимости ее применения в Казахстане по отдельным аспектам, например, применение механизмов для обеспечения устойчивости бюджета, таких как учет бюджетных рисков и долгосрочных изменений различных социальных, экологических и других факторов, их влияние на параметры бюджета, разработка отчета о долгосрочной устойчивости государственных финансов, повышения качества экономических и бюджетных прогнозов.

В феврале 2015 года Совет по бюджетному управлению ОЭСР принял Рекомендацию по бюджетному управлению¹. Документ содержит принципы эффективного бюджетного управления, которые основаны на анализе передовой практики стран-членов ОЭСР по всем вопросам бюджетной деятельности. Основной задачей в при разработке рекомендации было обобщить опыт более чем десятилетней работы должностных лиц ОЭСР, ответственных за бюджет, а также учесть выводы, полученные при проведении бюджетных обзоров в различных странах, и в целом из работы международного бюджетного сообщества.

ОЭСР рекомендует, чтобы страны – члены ОЭСР, а также страны, не являющиеся членами, разработали и реализовали национальные стандарты, основанные на принципах бюджетного управления: бюджет должен управляться в пределах пользующейся доверием и прогнозируемой налогово-бюджетной политики; бюджет должен быть согласован со среднесрочными стратегическими приоритетами правительства; бюджетирование инвестиций должно соответствовать потребностям национального развития на основе принципов экономической эффективности и последовательности; бюджетные документы и показатели должны быть прозрачными и доступными; в бюджетном процессе должны принимать участие все заинтересованные стороны; бюджеты должны представлять полную и объективную картину государственных финансов; бюджетное исполнение должно быть управляемым процессом и подвергаться регулярному мониторингу; в бюджетном процессе должны применяться результаты деятельности и оценка результатов.

Бюджетная система в Казахстане в большинстве случаев соответствует принципам бюджетного управления стран ОЭСР. Но можно выделить ряд важных для Казахстана направлений, которые еще не нашли полного отражения в бюджетном процессе республики. Это идентификация и анализ бюджетных рисков, оценка долгосрочной устойчивости государственных финансов², а также применение механизмов повышения качества и надежности бюджетных и экономических прогнозов.

УПРАВЛЕНИЕ РИСКАМИ В ИНТЕРЕСАХ РАЗВИТИЯ³

По определению ОЭСР бюджетный риск означает неопределенность, связанную с прогнозами государственных финансов. С другой стороны бюджетный риск можно охарактеризовать, как вероятность потерь бюджета: рост расходов или недопоступление доходов, а также не достижение поставленных целей бюджетной политики вследствие воздействия внутренних и внешних факторов в краткосрочной и долгосрочной перспективе.

¹ Бюджетное управление - это процессы, законодательная база, институциональные структуры, необходимые для эффективного, рационального и надежного функционирования бюджетной системы

² В настоящей статье устойчивость государственных финансов определяется как набор мер политики, позволяющих правительству финансировать текущие и долгосрочные расходы, не прибегая для этого к нереалистично крупной корректировке сальдо доходов и расходов бюджета в будущем.

³ Процессам управления рисками посвящен Доклад Всемирного Банка о мировом развитии за 2014 год - «Риски и возможности»

Эксперты Международного валютного фонда (МВФ) выделяют основные источники возникновения бюджетных рисков. Наиболее распространенным из них во всех странах является макроэкономический риск. Следующими по распространенности источниками рисков являются квазифискальная деятельность, внебюджетные расходы, условные обязательства правительства⁴, обязательства по социальному обеспечению. В институциональном разрезе источниками бюджетных рисков являются: а) государственные предприятия и корпорации, б) институты социального обеспечения (фонды социального страхования, пенсионные фонды), в) финансовый сектор и г) местные органы власти.

Риски макроэкономического типа включают переменные, которые лежат в основе бюджетных прогнозов. В частности, для Казахстана колебания мировых цен на нефть, а также объемов экспорта нефти и газа являются одними из основных источников бюджетных рисков.

Влияние макроэкономических рисков, 2002 - 2012 годы

Рисунок 1.

Стандартное отклонение роста номинального ВВП

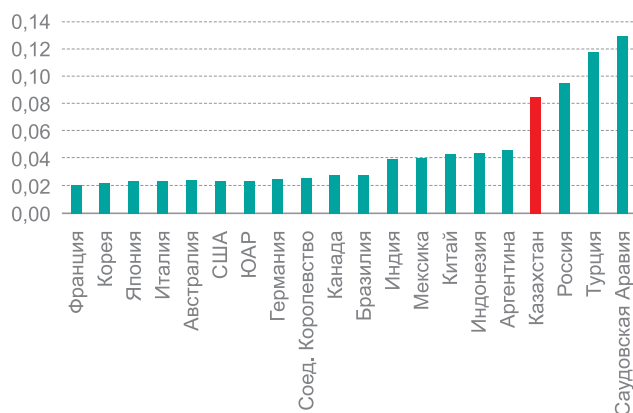
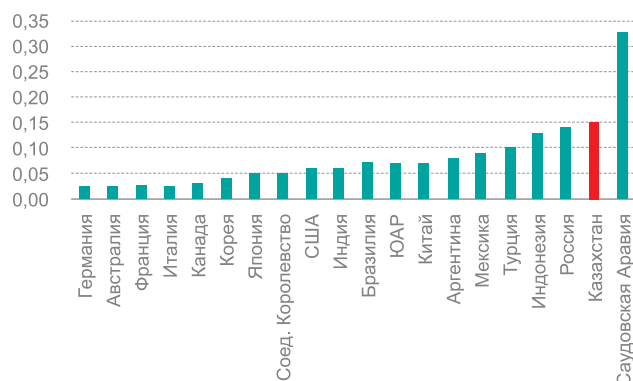

Рисунок 2.

Стандартное отклонение роста поступлений консолидированного бюджета

Источник №6, расчеты автора

Примечание: Казахстан – данные за 2002-2013 годы

⁴ Условные обязательства представляют собой издержки, которые государство должно будет покрыть в случае наступления определенного события. К условным обязательствам относятся, например, государственные гарантии, концессионные обязательства, судебные иски против государственных учреждений и т.п. Вследствие свойственной таким обязательствам неопределенности воздействия на налогово-бюджетную сферу они в некоторой степени затрудняют управление государственными финансами.

Как уровень ВВП, так и доходы консолидированного бюджета Казахстана в значительной степени зависят от мировых цен на нефть. Если сравнивать с другими странами, то за период 2002-2012 гг. показатели роста номинального ВВП и роста государственных доходов Казахстана были наиболее волатильными (рис. 1 и рис. 2).

Зависимость бюджета от нефтяных доходов остается достаточно высокой. С момента создания в 2000 году Национального фонда, ежегодно в среднем до 50% нефтяных поступлений перечисляется в республиканский бюджет.

В системе управления бюджетными рисками эксперты ОЭСР относят к наиболее эффективным такие методы как подготовка и публикация правительством в начале бюджетного цикла заявления о возможных бюджетных рисках, разработка отчета о долгосрочной устойчивости государственных финансов, оценка бюджетных рисков независимыми экспертами.

В качестве одного из механизмов управления бюджетными рисками международные эксперты рекомендуют включать прогноз и оценку основных рисков в бюджетную документацию, представляемую в парламент при разработке бюджета. Ряд стран приняли специальные законы, которые требуют составления и публикации отчетности по бюджетным рискам.

Например, в Новой Зеландии в состав пакета бюджетной документации входит документ «Экономические и финансовые прогнозные данные», который содержит такие обязательные разделы, как «Риски и сценарии» и «Специфичные фискальные риски». Требование по разработке и публикации правительством заявления о специфичных фискальных рисках регламентировано законом «О государственных финансах» (Public Finance Act, 1989). При уточнении в течение года экономических и финансовых прогнозов в обязательном порядке пересматриваются и бюджетные риски. Специфические риски сгруппированы по категориям: влияние на доходы; влияние на расходы; инвестиционные расходы; риски, зависящие от внешних факторов. Различные аспекты одной и той же государственной политики могут фигурировать в разных категориях рисков. Например, деятельность субъектов квазигосударственного сектора (государственных корпораций) фигурирует в рисках, влияющих на доходы бюджета, а также в рисках, зависящих от внешних факторов.

В Казахстане виды рисков, способных оказать влияние на экономику страны, рассматриваются Правительством при разработке Прогноза социального экономического развития на среднесрочный период, который является основой планирования республиканского бюджета.

Например, в Прогнозе социального-экономического развития на 2015-2017 годы⁵ Правительство Казахстана обозначает внешние риски, которые «способны возобновить в среднесрочном периоде кризисные тенденции в экономике». К таким рискам отнесены: «неустойчивость мировых цен на сырьевые товары, вклю-

чая нефть, изменение денежно-кредитной политики США, эскалация политической напряженности в Украине». Однако анализ последствий реализации перечисленных внешних рисков для экономики Казахстана в целом и для государственных финансов, в частности, отсутствует.

Отчетность по рискам в бюджетном процессе Казахстана является ограниченной и не публикуется уполномоченными органами. Например, действующий механизм управления государственным долгом включает в себя ежегодную оценку состояния и прогноза на трехлетний период государственного долга и гарантированного государством заимствования и долга, а также управление возможными рисками⁶. Однако публикация результатов проведенной оценки долга и информации о соответствующих рисках не предусмотрена законодательством и не осуществляется на практике.

РЕАЛИЗМ И УСТОЙЧИВОСТЬ БЮДЖЕТА В ДОЛГОСРОЧНОЙ ПЕРСПЕКТИВЕ

Другим аспектом управления бюджетными рисками в международной практике является механизм разработки и публикации отчетов о долгосрочной устойчивости государственных финансов.

ОЭСР рекомендует каждые пять лет публиковать отчет на период от десяти до сорока лет, содержащий оценку устойчивости текущей налогово-бюджетной политики. В случае существенных изменений политики, влияющей в будущем на доходы или расходы бюджета такие публикации должны готовиться чаще.

В таком отчете должны приводиться различные предположения и факторы, лежащие в основе проводимого анализа, а также предлагаться альтернативные сценарии управления бюджетными средствами. Отчет должен содержать оценку влияния на бюджет последствий демографических изменений, например, старения населения, оценку государственного долга, а также учитывать любые политические обязательства, имеющие финансовые последствия для бюджета в будущем. МВФ рекомендует включать в отчеты и другие долгосрочные эффекты, такие как налогово-бюджетные последствия от истощения природных ресурсов или изменения климата.

Например, в Новой Зеландии закон «О государственных финансах» обязывает казначейство каждые четыре года разрабатывать заявление о долгосрочном фискальном положении страны. Данный документ включает в себя прогноз о финансовом положении страны на сорокалетний период, определяет проблемы, с которыми столкнутся будущие правительства, и предлагает различные варианты их преодоления. Казначейство Новой Зеландии опубликовало первый отчет «О долгосрочном фискальном положении» в 2006 году. Опубликованный в настоящее время на сайте Казначейства отчет под названием «Обеспечивая наше будущее» («Affording our future»)⁷ содержит бюджетный прогноз до 2050 года. В нем определены задачи, которые будут стоять перед будущими правительства-

⁵ Одобрен на заседании Правительства РК 27 августа 2014 г., с учетом изменений от 4 ноября 2014 г., от 14 ноября 2014 г. и от 17 февраля 2015 г.

⁶ Статья 203 Бюджетного кодекса Республики Казахстан

⁷ <http://www.treasury.govt.nz/government/longterm/fiscalposition/2013>

ми, например, вытекающие из фактора старения населения страны, а для общественности предоставлена информация о научно-обоснованных вариантах решения этих задач. Приложения к отчету содержат информацию о влиянии налоговой политики на финансовую устойчивость бюджета, прогнозы расходов бюджета в секторах здравоохранения, образования, социального обеспечения, будущие расходы, связанные с изменениями в законодательстве страны, долгосрочные вызовы в секторе природных ресурсов (истощение не возобновляемых запасов нефти и газа, дефицит пресной воды), изменение климата и т.д.

В бюджетном процессе Казахстана используются среднесрочные макроэкономические прогнозы и прогнозные параметры бюджета, однако они охватывают период от трех до пяти лет. Норм об обязательной разработке более долгосрочных прогнозов, охватывающих период более 20-30 лет, в законодательстве Казахстана не предусмотрено. Отсутствует также и норма о предоставлении долгосрочных прогнозов бюджетных параметров в Парламент. Информация о возможном проведении такой работы экономическими институтами страны недоступна, при этом долгосрочные прогнозы не публикуются. Соответственно не публикуются результаты анализа влияния различных внутренних и внешних факторов на долгосрочную устойчивость государственного бюджета.

В то же время проблемы, стоящие в настоящее время перед другими странами, актуальны и для Казахстана. Как и во всем мире, в Казахстане наблюдается развитие тенденции старения населения. Министерство здравоохранения и социального развития Республики Казахстан в своем стратегическом плане⁸ отмечает, что до 2020 года, в Казахстане прогнозируется увеличение доли населения старше трудоспособного возраста. Тенденция старения населения сохранится и в последующие годы. По расчетам Комитета по статистике Министерства национальной экономики республики, доля пожилых людей к 2030 году увеличится до 11,1–11,3%, к 2050 году – до 14,7–15%. По шкале демографического старения ООН, это значит, что население Казахстана находится на пороге старости. В свою очередь, старение населения будет иметь разные последствия для экономического роста, сбережений и инвестиций, предложения рабочей силы и занятости, программ пенсионного обеспечения, здравоохранения и социального обслуживания, налогообложения.

Уже в настоящее время до 46% расходов государственного бюджета приходится на социальную сферу. За период 2003-2014 гг. объем бюджетных средств, выделяемых на финансирование здравоохранения, образования, социального обеспечения и социальную защиту населения увеличивался в среднем на 20,8% ежегодно, и в 2014 году расходы государственного бюджета на эти сферы составили 9,4% ВВП.

Для Казахстана также актуальна оценка влияния на государственные финансы в долгосрочной перспективе использование природных ресурсов, вступление стра-

ны в 2015 году во Всемирную торговую организацию, изменение климата и прочие вопросы. Принимаемые в настоящее время управленческие решения в различных отраслях также должны оцениваться с точки зрения влияния на бюджет в долгосрочной перспективе. Например, о реализации решения введения социального медицинского страхования⁹.

В Концепции совершенствования системы государственного планирования, ориентированной на результаты¹⁰, поднимается проблема неэффективного управления рисками центральными государственными органами, но только в рамках разработки и реализации ими стратегических планов, при этом отмечается формальный подход к данной работе.

Однако, для Казахстана необходимо внедрение комплексной системы управления бюджетными рисками и оценки долгосрочной устойчивости государственных финансов в целом, что будет являться важным дополнением к применяемому стратегическому планированию. Использование данных механизмов позволит улучшить понимание будущих бюджетных затрат, в том числе снижение поступления доходов, которые связаны с принятием текущих политических решений, а также повысить эффективность и результативность правительства в вопросах управления государственными средствами.

КАК ОБЕСПЕЧИТЬ НАДЕЖНОСТЬ БЮДЖЕТНЫХ ПРОГНОЗОВ

Для внедрения в бюджетное управление Казахстана таких механизмов как управление бюджетными рисками и разработка отчетов о долгосрочной устойчивости государственных финансов необходимо, чтобы разрабатываемые бюджетные прогнозы были качественными и надежными.

Неточные бюджетные прогнозы не позволяют использовать их в последующих бюджетных циклах, а также значительно снижают уровень доверия к ним со стороны членов Парламента, контрольных органов и общественности.

В настоящее время в Казахстане существует ряд системных проблем, связанных с качеством бюджетных прогнозов.

Во – первых, увеличение расходов республиканского бюджета в течение года по отношению к утвержденному бюджету (так называемый дополнительный бюджет) составляет значительный объем. Ограничений по количеству возможных уточнений республиканского бюджета в законодательстве не установлено, но в последние годы данная процедура проводится два раза в год, что в целом соответствует международной практике. Однако объемы увеличения расходов в течение года по отношению к утвержденному бюджету, превосходят увеличение расходов другими странами. Несмотря на то, что Правительство ежегодно в среднем до 1,5% от поступлений бюджета предусматривает в виде резерва на непредвиденные затраты, в период 2009-2014 гг. расходы республиканского бюджета пре-

⁹ Послание Президента Республики Казахстан народу Казахстана 17 января 2014 года

¹⁰ Указ Президента Республики Казахстан от 28 августа 2013 года №625

⁸ Приказ Министра здравоохранения и социального развития Республики Казахстан от 5 декабря 2014 года №299

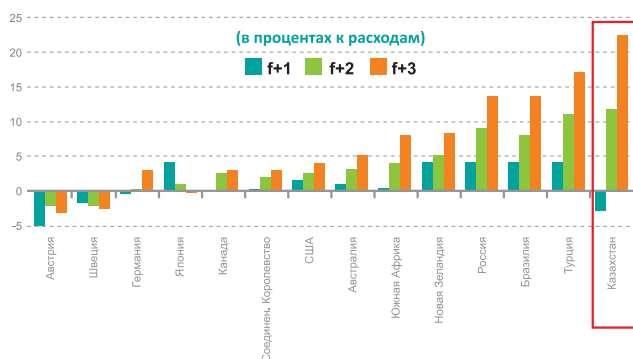
вышали первоначально утвержденные Парламентом объемы в среднем на 6,5% (в 2011 году на 11,3%). Для сравнения данный показатель за период 2000-2012 гг. в Германии в среднем составлял 1%, в Австралии – 1,2%, в Корею – 2%, в Японии – 2,1%.

Во-вторых прогноз бюджетных параметров, разрабатываемый на среднесрочный период, значительно пересматривается в последующие годы и соответственно не является основой для формирования бюджета в последующие бюджетные циклы.

Министерство национальной экономики Казахстана ежегодно подготавливает два среднесрочных макроэкономических и бюджетных прогноза в рамках разработки Прогноза социально-экономического развития и два прогноза в рамках уточнения республиканского бюджета.

Республиканский бюджет планируется на трехлетний период и утверждается ежегодно на скользящей основе. Однако прогнозные показатели второго и третьего годов «трехлетки» не являются базой для планирования бюджета следующего цикла. Например, в период 2012-2014 годов фактические расходы бюджета в среднем на 11,7% превышали их первоначальные оценки на второй и на 22,2% — на третий год. Данный уровень погрешности прогнозирования значительно превышает уровень других стран, применяющих среднесрочные бюджетные параметры (рис. 3). Для сравнения, за период 2000-2012 гг. в Канаде эти значения составили 2,5% и 3% соответственно, в Великобритании – 2% и 3%, США – 3,5% и 4%, в Новой Зеландии – 5,1% и 8,2%.

Рисунок 3.

Средняя разница между среднесрочными оценками и фактическими расходами бюджета, 2000-2012 гг.

Источник: №6, расчеты автора

Примечание: Казахстан – данные за 2012-2014 гг.

Также проблему низкого качества бюджетного планирования регулярно поднимают Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее- Счетный комитет) и депутаты Парламента при рассмотрении годового отчета Правительства Казахстана об исполнении республиканского бюджета.

Международный опыт показывает, что одним из механизмов, способствующих повышению качества бюджетных прогнозов и планов, укреплению доверия к ним, а также развитию потенциала прогнозирования,

является наличие в бюджетном процессе независимой оценки макроэкономических и бюджетных прогнозов.

ОЭСР рекомендует для обеспечения непредвзятого рассмотрения бюджетных решений и внесения предложений по государственному бюджету привлекать независимые фискальные институты (Independent fiscal institutions).

В феврале 2014 года Совет по бюджетному управлению ОЭСР принял Рекомендацию о принципах для независимых фискальных институтов (НФИ)¹¹. К основным из них относятся – отсутствие политического влияния и независимость НФИ, подотчетность законодательной власти, прозрачность в работе и публикация всей информации, наличие независимой внешней оценки деятельности таких учреждений.

Некоторые из НФИ довольно известны в мире и существуют на протяжении десятилетий, например в таких странах как Бельгия (High Council of Finance, 1936 год создания), Нидерланды (Bureau for Economic Policy Analysis, 1945 г.), Дания (Economic Council, 1962 г.), Австрия (Government Debt Committee, 1970 г.) и США (Congressional Budget Office, 1974 г.).

В настоящее время НФИ, являются одним из самых важных нововведений в формирующейся архитектуре системы управления государственными финансами. В странах-членах ОЭСР проявляется четкая тенденция к их созданию.

НФИ являются чрезвычайно разнообразными по их ролям в бюджетном процессе, по структуре и наличию ресурсов. Помимо анализа фискальной политики и бюджетных предложений, функции НФИ включают определенную роль в области прогнозирования, контроля за соблюдением бюджетных правил и законодательных норм, анализа долгосрочной финансовой устойчивости бюджета, оценки стоимости политических предложений.

Например, НФИ Нидерландов и Соединенного Королевства (Office for Budget Responsibility) наделены полномочиями составлять официальные прогнозы. В США и Канаде НФИ составляют альтернативные прогнозы. В других странах НФИ предоставляют свое мнение о прогнозах правительства (например, во Франции, Ирландии и Швеции).

подавляющее большинство НФИ проводят анализ долгосрочной фискальной устойчивости государственных финансов.

Кроме того, НФИ Нидерландов и Австралии (Parliamentary Budget Office) осуществляют количественную оценку предложений политических партий во время избирательных кампаний.

В ряде стран, например, в Канаде, Корею, Нидерландах и США НФИ готовят количественные оценки рисков, связанные с конкретными законодательными предложениями, проводят анализ бюджетных и экономических последствий каждого предлагаемого правительством налога или мер, требующих расходов бюджета.

Существуют отличия в структуре различных НФИ, а также в объемах имеющихся у них ресурсов - в штат-

¹¹ OECD. The Recommendation of the Council on Principles for Independent Fiscal Institutions, 2014

ной численности и выделяемом объеме бюджета. НФИ в США имеет самый большой бюджет в 45 млн. долларов и штатом около 250 человек. В то время как Ирландский финансовый Консультативный Совет (Fiscal Advisory Council) имеет бюджет 800 тыс. евро со штатом в пять сотрудников секретариата.

Некоторые НФИ находятся при органах исполнительной власти, в то время как в Австралии, Канаде, Италии и США они созданы при законодательных органах. В Финляндии и Франции НФИ были созданы как автономные учреждения в рамках института национального аудита.

В Казахстане в качестве одной из мер повышения качества планирования бюджета предлагается наделить Счетный комитет полномочиями проводить предварительную оценку проекта республиканского бюджета по основным направлениям расходов. Соответствующие нормы предусмотрены в законопроекте о государственном аудите и финансовом контроле. Однако анализируя данную инициативу можно предложить более комплексный и системный подход.

Во – первых проводить оценку бюджета необходимо не только по расходной части. Оценка должна охватывать прогнозы макроэкономических показателей, таких как цена на нефть, ВВП, инфляция и обменный курс, включая сопоставление с прогнозами независимых экспертов. Оценка должна проводиться в отношении налоговой политики и налоговых расходов¹².

Во – вторых, согласно законопроекту результаты оценки будут представляться только в Правительство и носить рекомендательный характер. Как показывает практика бюджетного управления в Казахстане, такой подход не принесет ожидаемых результатов. Результа-

ты оценки должны предоставляться в Парламент, а законопроект должен предусматривать обязательную их публикацию. В свою очередь, информированность заинтересованных сторон о результатах оценки позволит осуществлять своевременное и необходимое давление на исполнительную власть в вопросах эффективного управления государственными финансами.

В-третьих, учитывая, что до 60% доходов местных бюджетов составляют средства, передаваемые из республиканского бюджета, а доходы республиканского бюджета на 20-30% формируются из средств Национального фонда, проводимая оценка должна охватывать все уровни бюджетной системы, а не только республиканский бюджет.

В заключение необходимо отметить, что рекомендации, разрабатываемые Советом по бюджетному управлению ОЭСР по различным аспектам бюджетного управления, дают четкие ориентиры для совершенствования национальных бюджетных систем и являются полезным справочным пособием в вопросах современного государственного управления не только для стран, являющихся членами этой организации.

Выполнение рекомендаций гарантирует, что планирование, управление и использование государственных ресурсов осуществляется правительствами стран эффективно и оказывают положительное влияние на жизнь граждан.

И хотя рекомендации ОЭСР не носят обязательный характер, однако следование предусмотренным в них принципам рассматривается международным сообществом как соблюдение стандартов лучшей практики в сфере бюджетного управления.

¹² Доходы, не поступившие в бюджет в результате действия отдельных положений Налогового кодекса, например, налоговые льготы и преференции, изъятия из налогооблагаемой базы, отсрочки налоговых платежей и т.д.

Список использованных источников:

1. OECD, The Recommendation of the council on budgetary governance, 2015 г.
2. OECD, The Recommendation of the council on principles for Independent Fiscal Institutions, 2014 г.
3. OECD, Government at a Glance 2013, OECD Publishing, 2013 г.
4. Руководство по обеспечению прозрачности в бюджетно-налоговой сфере, Международный Валютный Фонд, 2007 г., www.imf.org
5. Бюджетный кодекс Республики Казахстан
6. Оценка прозрачности в налогово-бюджетной сфере Российской Федерации, Международный Валютный Фонд, 2014 г., www.imf.org
7. IMF, Carlo Cottarelli, «Fiscal Transparency, Accountability, and Risk», 2012 г.
8. IMF, «Fiscal Risks: Disclosure, and Management. International Experience», 2009 г.

I. RUBASHINA

«The National Analytical Centre» JSC's

Strategic Planning

Department director

THE PUBLIC FINANCES' LONG-TERM STABILITY IS A PRIORITY OF A CURRENT BUDGETARY POLICY

A brief description of the recommendations on budgetary management approved by the Organization for Economic Cooperation and Development (OECD) is given and also a brief analysis of necessity of its application on certain aspects in Kazakhstan has been conducted in the article, for example, an application of mechanisms for ensuring the budget stability such as the accounting the budgetary risks and long-term changes of various social, environmental and other factors, its influence on budget parameters, a preparation of the report on the public finances' long-term stability, improvement of quality of economic and budgetary prognoses.

The Council on Budgetary Governance of the OECD has adopted the Recommendation on Budgetary Governance in February, 2015¹. The document contains principles of effective budgetary management which are based on the analysis of the advanced practice of OECD member countries on budgetary activity matters. The primary goal during the elaboration of the recommendation was a generalization of a more than ten years-long work experience of the OECD officials responsible for the budget and also taking into consideration the findings received at making the budgetary surveys in various countries, and from activities of the international budgetary community at large.

OECD recommends that OECD member countries and also the countries which are not its members have developed and adopted national standards based on the budgetary management principles: the budget must be managed within clear, credible and predictable limits for fiscal policy; the budget must be closely aligned with the medium-term strategic priorities of government; the capital budgeting must correspond to national development needs in a cost-effective and coherent manner; budget documents and indicators must be open, transparent and accessible; the budgetary process must provide for an inclusive, participative and realistic debate on budgetary choices, i.e. they must ensure that all interested parties participated in the process; budgets must present a comprehensive, accurate and reliable account of the public finances; the budget execution must be a managed process and be subjected to a monitoring on a regular basis; activities' results and evaluation of outcomes must be applied in the budgetary process.

The budgetary system in Kazakhstan in most cases corresponds to principles of budgetary management of the OECD countries. But it is possible to emphasize a number of important directions for Kazakhstan which are not yet reflected in the republic's budgetary process. It is an iden-

tification and analysis of the budgetary risks, an estimation of long-term stability of public finances² and also application of mechanisms of improvement of quality and reliability of budgetary and economic prognoses.

THE RISK MANAGEMENT FOR THE BENEFIT OF DEVELOPMENT³

In compliance with the OECD definition, a budgetary risk means the uncertainty connected with forecasts relating to the public finances. On the other hand, a budgetary risk can be characterised as a probability of losses of the budget: growth of expenditures or revenues shortfall, as well as failure to attain the set goals of a budgetary policy owing to an influence of internal and external factors in the short-term and long-term prospects.

Experts of the IMF single out the basic sources of origination of budgetary risks. The most widespread type of them in all countries is a macroeconomic risk. After it the most prevailing sources of origination of budgetary risks are a quasifiscal activity, off-budget expenditures, conditional obligations of the government⁴, the obligations on social security. Regarding institutional profile, sources of budgetary risks are: a) the state-owned enterprises and corporations, b) social security institutions (social insurance funds, pension funds), c) financial sector and d) local administration bodies.

² In this article a stability of public finances is defined as a set of the policy measures allowing the government to finance current and long-term expenses, without resorting for this purpose to an unrealistically large-scale correction of budget revenues and expenditures balance in the future.

³ The World Bank's World Development Report 2014: Risk and Opportunity - Managing Risk for Development' deals with the risk management processes.

⁴ Conditional obligations represent costs which the state should cover in case of a certain event occurrence. For example, the state guarantees, concessional obligations, judicial claims against official bodies, etc. are attributed to a category of the conditional obligations. Owing to an uncertainty of influence on the fiscal and budgetary sphere characteristic of such obligations they complicate management of public finances in some degree.

¹ "budgetary governance" refers to the processes, laws, structures and institutions in place for ensuring that the budgeting system meets its objectives in an effective, sustainable and enduring manner;

Risks of macroeconomic type include variables which underlie the budgetary prognoses. In particular, for Kazakhstan fluctuations of oil prices on the international market and also volumes of exports of oil and gas are one of the basic sources of budgetary risks.

Influence of macroeconomic risks, Years 2002 - 2012

Figure 1.

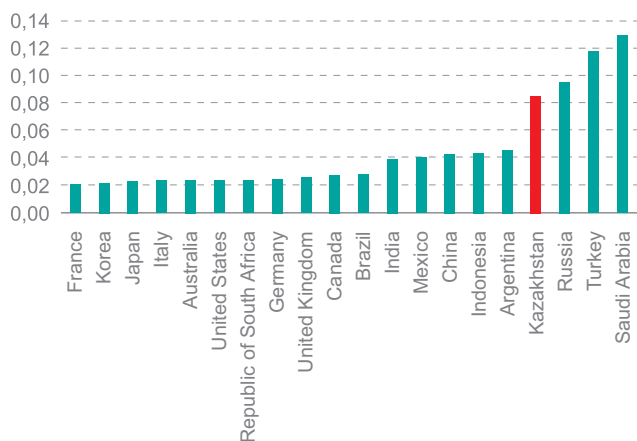
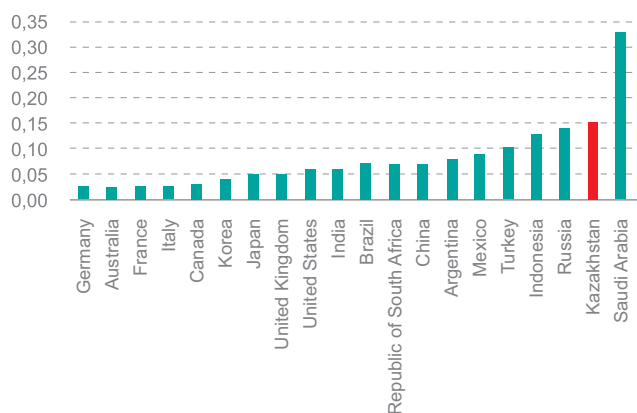

Figure 2.

A source: No.6, the calculations of the author
 Note: Kazakhstan – data for the period of Years 2012-2013.

Both the GDP level, and revenues of the consolidated budget of Kazakhstan substantially depend on the international market prices of oil. As to the period of Years 2002-2012, in comparison with other countries indicators of the GDP growth and a growth of the public revenues of Kazakhstan have been the volatile (fig. 1 and fig. 2).

The budget dependence on oil revenues is remaining at high enough levels. From the National fund’s founding moment in 2000, on the average up to 50 % of sums earned owing to oil exportation have been transferring to the republican budget annually.

In the budgetary risks management system the experts of OECD consider such methods as a preparation and publication of the statement on possible budgetary risks by the government at the beginning of a budgetary cycle, elaboration of the report on the public finances’ long-term stability, an appraisal of the budgetary risks by independent experts as the most effective ones.

The international experts recommend to include the forecast and an appraisal of the basic risks in the budgetary documentation introduced before the Parliament during the budget preparation as one of the budgetary risks management mechanisms. A number of countries adopted special laws which require drawing up a report on the budgetary risks and its publication.

For example, in New Zealand the budgetary documentation package’s structure includes a document named ‘Economic and financial forecast data’ which contains such mandatory sections as ‘Risks and Scenarios’ and ‘Specific fiscal risks.’

A requirement on elaboration and publication of the statement on specific fiscal risks by the government is regulated by the Public Finance Act, 1989. During the economic and financial forecasts’ adjustments in the course of year budgetary risks are reconsidered also on a mandatory basis. Specific risks are classified into the following categories: an influence on revenues; an influence on expenditures; the investment expenditures; risks depending on the external factors. Various aspects of the same state policy lines might appear in different categories of risks. For example, an activity of the quasipublic sector subjects (the state-run corporations) appears in the the category of risks influencing the budget revenues and also in the category of risks depending on the external factors.

In Kazakhstan types of risks, capable of influencing the national economy, are considered by the Government during the elaboration of the Medium-Term Period Social and Economic Development Forecast which is a basis of the Republican Budget planning.

For example, in the Social and Economic Development Forecast for Years 2015-2017⁵ the Government of Kazakhstan indicates external risks which ‘are capable of renewal of crisis tendencies in the national economy in the medium-term period’. ‘An instability of the commodities prices on the international market, including oil, changes in the US monetary and credit policy lines, an escalation of a political tension in Ukraine’ are attributed to such risks. However an analysis of the listed external risks materialization consequences for the Kazakhstani economy, as a whole, and for the public finances, in particular, hasn’t been conducted.

A reporting on risks in the Kazakhstani budgetary process is narrowly limited and the reports are not published by the authorised bodies. For example, the working mechanism of the public debt management includes an annual appraisal of the public debt state and the three-year period forecast of the public debt and a guaranteed by the government borrowings and a debt, and also the possible risks management⁶. However a conducted debt appraisal outcomes as well as information on corresponding risks’ publication is not provided for by the legislation and not carried out in real life.

A REALISM AND STABILITY OF THE BUDGET IN THE LONG-TERM PROSPECT

⁵ It has been approved at the RK Government’s session on August 27, 2014, taking into account introduced changes of November 4, 2014, November 14, 2014 and February 17, 2015

⁶ Article 203 of the Budgetary Code of Republic of Kazakhstan

A one more aspect of management of budgetary risks in the international practice is the mechanism of elaboration and publication of reports on the public finances long-term stability.

OECD recommends to publish each five years a report for the period from 10 to 40 years, containing an estimation of a stability of a current fiscal-budgetary policy. In case of essential changes of the policy that will have influence on revenues or budget expenditures in the future such publications should be prepared on a more frequent basis.

Various assumptions and the factors underlying the conducted analysis should be contained in such a report, and also alternative scenarios of the budgetary funds management ought to be proposed in the kind of reports. The report should contain an estimation of an influence of consequences of demographic changes on the budget, for example, the population ageing, a public debt estimation and also take into consideration any political obligations having financial consequences for the budget in the future. The IMF recommends to include in reports other long-term effects too, such as fiscal-budgetary consequences of an exhaustion of natural resources or the climate changes.

E.g., in New Zealand the Public Finance Act (1989) requires the Treasury to produce a Statement on the nation's long-term fiscal position at least every four years. These statements provide 40-year projections on the fiscal position, identify problems that will face future governments and provide with information on options for solution of those problems. The New Zealand Treasury has released the first report named 'New Zealand's Long-term Fiscal Position' in 2006. The report named «Affording our future»⁷ made public now via the Treasury website contains budgetary forecasts up to the Year 2050. The challenges that will face future governments are defined in it, e.g. such as those arising from society's ageing population, and it provides members of the public with information on evidence-based options for meeting those challenges.

Appendices to the report contain information on influence of a taxation policy on a financial stability of the budget, the budget expenditures forecasts in sectors of the public health services, education, social security, the future expenses connected with changes in the national legislation, long-term challenges in the natural resources sector (an exhaustion of nonrenewable reserves of oil and gas, a fresh water deficiency), the climate change etc.

The medium-term macroeconomic forecasts and look-ahead parameters of the budget are applied usually in budgetary process of Kazakhstan, however they cover the period lasting from 3 to 5 years. Norms about an obligatory elaboration of longer-term forecasts covering the periods of more than 20-30 years are not provided in the Kazakhstani legislation. At the same time, there is not any norm or regulation on preparation of the long-term forecasts of budgetary parameters for consideration of the National Parliament. The information on possible performance of such a work by economic institutions of the country is inaccessible, at the same time the long-term forecasts are not published. Accordingly, results of the analysis of influence

of various internal and external factors on the state budget long-term stability are not published too.

At the same time the problems faced by other countries are topical for Kazakhstan as well. The population ageing tendency development is registered in Kazakhstan - a common trait all over the world. The Republic of Kazakhstan's Ministry of Health and Social Development in its own strategic plan⁸ notices that an increase in a share of the population older than the working age is predicted till 2020 in Kazakhstan. The population ageing tendency will continue to exist during the forthcoming years too. In compliance with calculations of the Committee on Statistics of the Republic's National Economy Ministry, the share of elderly people will increase up to 11.1-11.3 % by 2030, by 2050 - up to 14.7-15 %. In compliance with the scale of demographic ageing of the United Nations it means that the Kazakhstani population is on the cusp of the old age. In turn, a population ageing will have different consequences for the economic growth, savings and investments, supply of labour and employment, pension plan programs, public health services and social services, and the taxation.

Already today up to 46 % of the state budget expenditures are directed to the social sphere. During the period of Years 2003-2014 volume of the budgetary funds allocated for financing the public health services, education, social security and population's social protection has increased on the average by 20.8 % annually and the state budget expenditures directed to these spheres made up 9.4 % of GDP in 2014.

The appraisal of the natural resources use influence on the public finances in the long-term prospect, the country's entry into the WTO in 2015, the climate change and other issues are topical too for Kazakhstan. Administrative decisions being adopted now in various branches also should be appraised from the viewpoint of influence on the budget in the long-term prospect. For example, about a realisation of the decision on the social-medical insurance introduction⁹.

In the State Planning System Improvement Concept focused on results,¹⁰ a problem of a poor risk management by the central state bodies is brought up, but only in the framework of elaboration and implementation of strategic plans by the bodies, at the same time one can easily note a formalist approach as to the work.

However, for Kazakhstan it is important also introduction of a complex controlling system regarding the budgetary risks and estimations of the long-term stability of the public finances as a whole that will be an important addition to the applied strategic planning. Use of the aforementioned mechanisms will allow to improve understanding of the future budgetary expenditures, including a decrease in receipt of revenues which are connected with an adoption of current political decisions, and raise an efficiency and productivity of the government in the public funds management matters also.

⁸ The Decree of the Minister of Health and Social Development of Republic of Kazakhstan No.299 issued on December 5, 2014.

⁹ The-State-of-the-Nation Address of the President of Republic of Kazakhstan on January 17, 2014.

¹⁰ The Republic of Kazakhstan President Decree No. 625 issued on August 28, 2013.

⁷ <http://www.treasury.govt.nz/government/longterm/fiscalposition/2013>

How to ensure a reliability of budgetary prognoses

For introduction of such mechanisms as management of budgetary risks into budgetary management and elaboration of reports on long-term stability of public finances it is necessary to have a qualitative and reliable budgetary forecasts.

Inexact budgetary forecasts do not allow to use it in the subsequent budgetary cycles and also reduce the members of Parliament, control bodies and the general public’s trust level regarding it considerably.

There is a number of the systemic problems connected with a quality of budgetary forecasts in Kazakhstan today.

Firstly, an increase in the republican budget expenditures within a year in relation to the approved budget (the so-called additional budget) makes up a considerable volume. Restrictions on a quantity of possible corrections of the republican budget are not specified in the legislation, but during the last years the aforesaid procedures were conducted twice a year that corresponds to the international practice in whole. However the expenditures’ increase volumes in the course of year in relation to the approved budget surpass the increase in expenditures taking place in other countries. In spite of the fact that the government on the average up to 1.5 % of budget revenues puts aside in the form of a reserve on unforeseen expenditures annually, during the period of Years 2009-2014 expenditures of the republican budget exceeded volumes originally approved by the Parliament by 6.5 % on the average (in 2011 by 11.3 %). For comparison, the same indicator during Years 2000-2012 amounted to 1 % in Germany, in Australia – 1.2 %, in Korea - 2 %, in Japan – 2.1 % on the average.

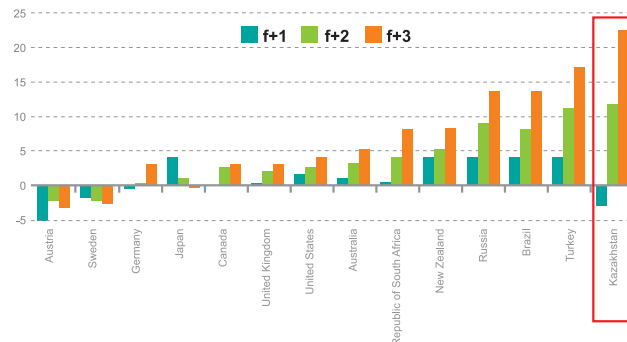
Secondly, the forecasts of budgetary parametres prepared for the medium-term period are reconsidered considerably during the following years and accordingly it can’t serve as a basis for budgeting in the course of the subsequent budgetary cycles.

The Kazakhstani National Economy Ministry prepares annually two medium-term macroeconomic and budgetary forecasts in the framework of elaborating the Social and Economic Development Forecast and two forecasts in the framework of the republican budget’s adjustment.

The republican budget is planned for the three-year period and approved annually on a sliding basis. However look-ahead indicators of the second and third years of ‘the triennial period’ are not a base for planning of the following cycle budget. For example, in the period of Years 2012-2014 actual expenditures of the budget exceeded by 11.7 % their initial estimations as to the second year and by 22.2 % as to the third year on the average. The aforesaid level of an error of forecasting considerably exceeds the level in other countries applying the medium-term budgetary parametres (fig. 3). For comparison, during the period of Years 2000-2012 these indicators amounted to 2.5 % and 3 % accordingly in Canada, in the the UK - 2 % and 3 %, in the USA – 3.5 % and 4 %, in New Zealand – 5.1 % and 8.2 %.

An average difference between medium-term appraisals and real budget expenditures, Years 2000-2012

Figure 3

A source: No.6, the calculations of the author
Note: Kazakhstan – data for the period of Years 2012-2014.

The Accounts Committee for Control over Execution of the Republican Budget (hereinafter referred to as the Accounts Committee) and deputies of Parliament too bring up on a regular basis an issue of a poor quality of budgetary planning during the consideration of the Government of Kazakhstan’s annual report on an execution of the republican budget.

The international experience demonstrates that a presence of an independent evaluation of macroeconomic and budgetary prognoses in the budgetary process is one of the mechanisms promoting the improvement of a quality of the budgetary forecasts and plans, building a confidence regarding it and also prognosis making potential’s development.

OECD recommends that they ought to attract independent fiscal institutions for ensuring the unbiased and sound consideration of budgetary decisions and introduction of proposals on the state budget.

The OECD Council on Budgetary Governance adopted the Recommendation on Principles for Independent Fiscal Institutions (IFI)¹¹ in February, 2014. The following things belong to the Principles list: an absence of political influence (a non-partisanship) and independence of IFI, the legislature accountability to a legislative body, a transparency in work and a publication of all information, a presence of an independent external auditing of activity of such establishments.

Some IFIs are well-known in the world and have existed for decades in countries such as Belgium (High Council of Finance, founded in 1936), the Netherlands (Bureau for Economic Policy Analysis, 1945), Denmark (Economic Council, 1962), Austria (Government Debt Committee, 1970), and the United States (Congressional Budget Office, 1974).

Today, IFIs are considered among the most important innovations in the emerging architecture of public financial management. A clear trend towards establishing IFIs is evident in the OECD Member countries.

IFI are extremely various as to their roles in the budgetary process, a structure and availability of resources. Besides the analysis of a fiscal policy and budgetary proposals, IFI functions include a certain role in the prognosis making

¹¹ OECD. The Recommendation of the Council on Principles for Independent Fiscal Institutions, 2014

field, a control over observance of budgetary rules and legislative norms, an analysis of the budget's long-term financial stability, a cost of political proposals estimation.

E.g. the Netherlands CPB (Bureau for Economic Policy Analysis) and the United Kingdom's Office for Budget Responsibility (OBR) have been tasked with producing the official forecasts. IFI produce alternative forecasts in the United States and Canada. While in other countries IFI provide an opinion on the government's forecasts (e.g. in France, Ireland and Sweden). The vast majority of IFI also provide analysis of the public finances' long-term fiscal sustainability.

In addition, IFIs of the Netherlands and Australia (Parliamentary Budget Officer) are also tasked with costing election platforms of political parties during election campaigns.

In number of countries, for example, in Canada, Korea, the Netherlands and USA IFIs prepare a quantitative evaluation of risks connected with concrete legislative proposals and conduct an analysis of budgetary and economic consequences of introduction of an each tax proposed by the government or measures that require allocation of expenditures from the budget.

There is a diversity in the structure and resources of IFIs, i.e. in volumes of staff and budgets. The US IFI have the most voluminous budget amounting to USD 45 mln. and a staff of 250 employees. At the same time Ireland's Fiscal Advisory Council has a budget of Eur 800 000 and a staff of 5 employees of the secretariat.

Some IFIs are under the statutory authority of the executive bodies, while in Australia, Canada, Italy and the United States they are founded under the legislature bodies. In Finland and France IFIs were established as autonomous units within the national audit institution.

They propose as one of measures of improvement of quality of the budget planning to vest the Accounts Committee with the authority to carry out a tentative appraisal of the draft republican budget on the basic directions of expenditures in Kazakhstan. Corresponding norms are provided in the bill of the state audit and financial control. However having analyzed the aforesaid initiative it is possible to propose a more complex and systemic approach.

Firstly, it is necessary to carry out a budget appraisal not only regarding the expenditures of it part. The appraisal

should cover forecasts of macroeconomic indicators, such as the oil prices, GDP, inflation and the exchange rate, including a comparison with forecasts of independent experts. The appraisal should be carried out concerning a fiscal policy and fiscal expenditures.¹²

Secondly, according to the bill the appraisal results will be represented only to the Government and have a recommendatory character. A practice of the budgetary management in Kazakhstan shows that such an approach will fall short of expectations. Results of the appraisal should be given to Parliament, at the same time the bill should provide its obligatory publication. In turn, an awareness of interested parties about results of the appraisal will allow to put timely and necessary pressure on the executive power as to the public finances efficient control matters.

Thirdly, taking into consideration that finds transferred from the republican budget make up 60 % of revenues of local budgets and funds transfer from the National Fund makes up 20-30 % of revenues of the republican budget, a carried out appraisal should cover not only the republican budget but also all levels of the budgetary system.

In conclusion, it is necessary to notice that the recommendations elaborated by the Council on Budgetary Governance of the OECD on various aspects of budgetary management provide accurate guidelines for perfection of national budgetary systems and are a useful handbook in matters of the modern government administration not only for countries which are members of this organisation, but for other nations too.

Carrying out of the recommendations guarantees that the public resources planning, management and use are carried out by national governments effectively and have a positive impact on a life of citizens.

Though the OECD recommendations are not of a binding character, however compliance with the principles provided in it is considered by the international community as an observance of the best practice standards in the budgetary management sphere.

¹² The revenues which have not been received by the budget as a result of action of certain regulations of the Tax code, for example, tax privileges and allowances, withdrawals from taxation base, a postponing of tax payments etc.

The Sources:

1. OECD, The Recommendation of the council on budgetary governance, 2015.
2. OECD, The Recommendation of the council on principles for Independent Fiscal Institutions, 2014.
3. OECD, Government at a Glance 2013, OECD Publishing, 2013.
4. The Manual on fiscal transparency, IMF, 2007, www.imf.org
5. The Republic of Kazakhstan's Budgetary Code.
6. Russian Federation: Fiscal Transparency Evaluation; IMF, 2014, www.imf.org
7. IMF, Carlo Cottarelli, «Fiscal Transparency, Accountability, and Risk», 2012
8. IMF, «Fiscal Risks: Disclosure, and Management. International Experience», 2009

С. МУСАБАЕВА

магистрант 1 курса Казахского университета экономики, финансов и международной торговли

АНАЛИЗ ОСНОВНЫХ ПОКАЗАТЕЛЕЙ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ СЧЕТНОГО КОМИТЕТА И ОРГАНИЗАЦИЯ КОНТРОЛЯ ЭФФЕКТИВНОСТИ В РЕСПУБЛИКЕ КАЗАХСТАН ЗА 2010-2014 ГОДЫ

Счетный комитет по контролю за исполнением республиканского бюджета (далее – Счетный комитет) является высшим органом государственного финансового контроля, непосредственно подчиненным и подотчетным Президенту Республики Казахстан.

Деятельность Счетного комитета направлена на осуществление внешнего государственного финансового контроля за расходованием средств республиканского бюджета и Национального фонда, повышение эффективности управления государственными активами, обеспечение полноты и своевременности поступлений в республиканский бюджет, укрепление финансовой дисциплины. Счетный комитет ежеквартально в соответствии с законодательством Республики Казахстан

информирует Главу государства о ходе реализации программных документов, вносит на рассмотрение отдельные вопросы по серьезным недостаткам в работе государственных органов и субъектов квазигосударственного сектора.

Основное внимание Счетного комитета за период 2010-2014 годов уделялось оценке полноты и качества отработки в государственных органах программных документов и степени их исполнения. Контрольными мероприятиями были охвачены государственные органы и субъекты квазигосударственного сектора.

По итогам пяти лет Счетный комитетом проделана большая работа: все основные показатели его деятельности имеют положительную тенденцию. (см. Таблицу 1).

Таблица 1. Основные показатели деятельности Счетного комитета за 2010-2014 годы

Наименование показателей	Ед. изм.	2010	2011	2012	2013	2014
1	2	3	4	5	6	7
Проведено контрольных мероприятий	ед.	65	45	44	26	25
Количество объектов контроля	ед.	385	274	433	472	298
Выявлено нарушений, всего, из них по:	млрд. тенге	221,4	296,2	395,2	808,4	716,6
Расходам		97,4	245,8	333,8	726,5	367,3
Доходам		29,9	22,5	4,5	2,2	2,5
Активам		86,5	0,9	38,1	65,1	31,3
государственным закупкам		7,7	26,9	18,7	14,5	26,3
Восстановлено средств объектами контроля	млрд. тенге	7,3	8,8	35,1	34,3	75,5

1	2	3	4	5	6	7
Объем средств, охваченных контролем	млрд. тенге	3 407,90	3 564,50	1 535,9	5 741,8	3 137,4
Передано материалов в правоохранительные органы для принятия процессуальных решений		46	39	39	24	20
Привлечено должностных лиц к ответственности: административной	чел.	60	68	172	194	206
дисциплинарной	чел.	0	0	4	55	30
Количество сотрудников Счетного комитета	чел.	60	68	168	139	176
Доля восстановленных средств в сумме выявленных нарушений	в %	110	110	95	130	132
		3,9	2,9	8,8	4,2	10,5

Примечание - составлено по данным источника [1]

В соответствии с данными Отчетов Счетного комитета, количество проведенных контрольных мероприятий, количество объектов контроля, а также сумма средств восстановленных в бюджет по итогам проверок имеет динамику увеличения данных показателей. В рамках контрольно – аналитической работы Счетного комитета за анализируемый период проведено 205 контрольных мероприятий на 1862 объектах с общей суммой охвата бюджетных средств 17 387,5 млрд.тенге.

Наглядно итоги контрольных мероприятий за 2010-2014 годы представлены на рисунке 1.

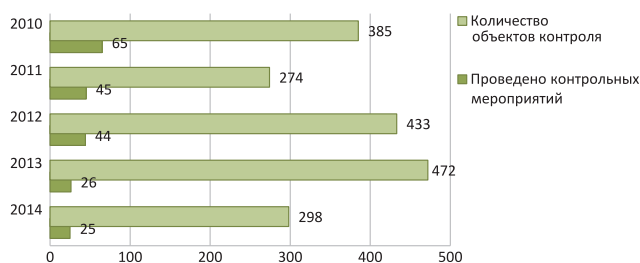

Рисунок 1. Итоги контрольных мероприятий Счетного комитета за 2010-2014 годы

Примечание - составлено по данным источника [1]

Общая сумма выявленных нарушений за анализируемый период составила 2 427,8 млрд.тенге, за 2010 – 2014 годы в бюджет было восстановлено более 161 млрд.тенге. Причем за 2010-2014 годы основную долю нарушений составляют нарушения по расходам. В 2010 году 97,4 млрд.тенге или 43,9 % от всех выявленных нарушений, в 2011 – 245,8 млрд.тенге или 83%, в 2012 – 333,8 млрд.тенге или 84,4%, в 2013 – 726,5 млрд.тенге или 90%, в 2014 году – 367,3 млрд.тенге или 85,9 %. [1]

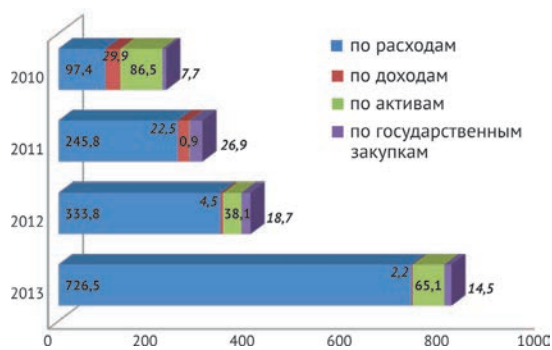

Рисунок 2. Динамика структуры нарушений, выявленных Счетным комитетом за 2010- 2014 годы (млрд.тенге)

Примечание - составлено по данным источника [1]

Сумма восстановленных средств в бюджет по итогам контрольных мероприятий за 2010-2014 годы составила 161 млрд. тенге, при этом основная доля средств (75,5 млрд.тенге или 46,8%) была восстановлена по итогам контроля, проведенного в 2014 году.

Следует отметить, что за 2014 год по отдельным показателям контрольных мероприятий по сравнению с прошлым годом наблюдается снижение по причине объявления моратория на проверку субъектов малого и среднего бизнеса. При этом контрольные мероприятия акцентированы не только на оценке эффективности использования бюджетных средств, но и в целом на деятельности государственных органов и качественном исполнении ими своих функций.

Вместе с тем, следует отметить, что по итогам 2014 года сумма выявленных финансовых нарушений на 1 объект контроля по сравнению с 2013 годом выросла на 15,8% и составила 1,4 млрд. тенге.

Как показал мониторинг, за 2014 год из общего объема финансовых нарушений 35,6%, или 152,1 млрд. тенге приходится на несоблюдение норм Бюджетного кодекса Республики Казахстан. При этом, отмечается незначительное уменьшение доли нарушений по несоблюдению норм Бюджетного кодекса Республики Казахстан по сравнению с аналогичным периодом прошлого года на 7,8%. Значительная доля приходится на нарушения законодательства по государственным закупкам (26,3 млрд. тенге или 6,2%) и об архитектурной, градостроительной и строительной деятельности (82,4 млрд. тенге, или 19,3%).[1]

В 2009 году, в связи с увеличением лимита штатной численности до 110 единиц, объем бюджетных средств, охваченных контрольными мероприятиями, увеличился на 21%, а в 2011 году значение показателя уровня охвата контрольными мероприятиями расходов республиканского бюджета стало равным 77,4%.

Однако, в 2007 и 2008 годах отмечалась недостаточность штатной численности государственного органа (70 единиц), что негативно сказалась на показателе уровня охвата контрольными мероприятиями расходов республиканского бюджета, которые составили 11,8% и 24,2% соответственно. Счетный комитет должен располагать достаточным собственным штатом с тем, чтобы повысить эффективность контрольно-аналитических мероприятий в современных условиях [3].

Среди характерных нарушений можно отметить завышение нормативов стоимости отдельных проектов, нарушение правил проведения государственных закупок, не соблюдение принципа адресности и целевого использования бюджетных средств, неэффективный менеджмент при управлении активами государства, что, по нашему мнению, связано с недостаточным уровнем финансовой дисциплины и отсутствием адекватной ответственности за допущенные нарушения.

В общем, итоги деятельности Счетного комитета в 2010-2014 годах свидетельствуют об эффективности его работы по выявлению потерь финансовых ресурсов государства, возврату незаконно израсходованных средств, подготовке предложений по устранению причин существующих недостатков. Это позволяет сделать вывод о том, что Счетный комитет стал инструментом, с помощью которого общество реально осуществляет пристрастный аудит своего государства.

Анализ количественного результата контроля эффективности, проведенного Счетным комитетом с того момента как контроль эффективности начал впервые практиковаться в 2005 году, показал, что из общего количества проведенных проверок, на долю контроля эффективности приходилось только 8,3% (Таблица 2), тогда как доля контроля эффективности в общем количестве проверок высших органов финансового контроля, в ряде развитых стран достигает 50-60% [4, с.42].

В 2005 году 91,7% всех контрольных мероприятий, проводимых Счетным комитетом, в основном были направлены на контроль соответствия нормам законодательства Республики Казахстан, достоверности финансовой отчетности, полноты и своевременности поступлений в бюджет, целевого и эффективного использования средств и другие.

Таблица 2

Количество проведенных контрольных мероприятий за период 2005-2014 годы

Показатели	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	Всего за 2005-2014
ВСЕГО проведенных контрольных мероприятий из них:	48	60	38	35	47	65	45	44	26	25	433
Другие типы контроля (контроль на соответствие/целевого и эффективного использования средств/ контроль финансовой отчетности)	44	49	32	23	22	49	19	25	17	15	295
Удельный вес в общем количестве проверок, %	91,7	81,7	84,2	65,7	46,8	75,4	42,2	55,8	66,5	66,0	
Контроль эффективности	4	11	6	12	25	16	26	19	9	10	138
Удельный вес в общем количестве проверок, %	8,3	18,3	15,8	34,3	53,2	24,6	57,8	43,2	33,4	44,0	

Примечание - составлено по данным источника [5]

Из 48 проведенных контрольных мероприятий за 2005 год, по контролю эффективности было проведено 4 проверки. В 2006 году эта цифра резко возросла до 11 из 60 проверок за год, и составляет 18,3% в общем количестве проведенных контрольных мероприятий. Этот показатель уменьшается до 15,8% в 2007 году, составляя 6 проверок по контролю эффективности из 38. В 2008 году процент проведенного контроля эффективности вырос вдвое до 34,3% или 12 из 35. В 2009 году из 47 проведенных контрольных мероприятий было проведено 25 проверок контроля эффективности или 53,2%, то есть большинство всех проверок составлял контроль эффективности, что говорит о начале постепенной переориентации Счетного комитета на контроль эффективности. В 2011 году из 45 проведенных Счетным комитетом контрольных мероприятий 26 приходились на контроль эффективности, и составили почти 60%, что достигает показателя в развитых странах, в 2012 году удельный вес контроля эффективности в общем количестве проверок составил 43,2%.

Всего за 2005 - 2014 годы Счетным комитетом было проведено 433 контрольных мероприятий, из них 295 – это мероприятия по контролю на соответствие деятельности объекта контроля требованиям бюджетного и иного законодательства, целевого и эффективного использования бюджетных средств, а также контроль финансовой отчетности, и только 138 контрольных мероприятий по контролю эффективности.

Для сравнения изменения доли контроля эффективности и других типов проверок в динамике приводится Рисунок 3.

Рисунок 3. Сравнение доли контроля эффективности и остальных типов контроля в общем количестве проведенных мероприятий за 2005 - 2014 годы.

Примечание - составлено по данным источника [5]

Определение контроля эффективности в старой редакции Бюджетного кодекса (от 24 апреля 2004 г.), не отвечает требованиям ИНТОСАИ, тем самым проверки, проведенные до вступления нового Бюджетного кодекса (от 4 декабря 2008 г.), то есть до 2009 не являются тем контролем эффективности, который осуществляется в международной практике. Вместе с тем, и последующие проверки, носящие название контроля эффективности, не могут расцениваться как таковые.

По этой же причине контроль эффективности и контроль целевого и эффективного использования средств (который, по сути, является контролем на соответствие), проводимый Счетным комитетом с 2005 по 2008 год, зачастую ни чем друг от друга не отличался.

В результате анализа, можно сделать вывод, что итоги деятельности Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета в целом показывают положительную тенденцию.

В ходе контрольных мероприятий выявлено нарушений законодательства в финансово-бюджетной сфере на сумму 2 427,8 млрд. тенге, из них восстановлено в доход бюджета более 161 млрд.тенге, объем средств, охваченных контролем составил 17 387,5 млрд. тенге. По выявленным фактам нарушения законодательства в 2010 - 2014 годах 168 материалов были направлены в правоохранительные органы Республики Казахстан, к ответственности привлечены 611 должностных лиц. [1]

Проводимый Счетным комитетом контроль эффективности призван обеспечить оценку организации управленческой деятельности в проверяемом объекте, то есть, включает не только контроль за использованием вверенных объекту контроля ресурсов, но и оценку качества управления/менеджмента вверенными ресурсами.

Основываясь на вышеизложенном, можно говорить о безусловной эффективности работы Счетного

комитета, а также острой необходимости увеличения штатной численности комитета, с целью увеличения охвата числа проверок, тем самым увеличивая объем средств, подлежащих контролю.

При определении критериев эффективности и вынесении заключения важную роль играет проведение оценки влияния других факторов, в нашем случае необходимо принять к сведению начальную стадию развития контроля эффективности.

Контроль эффективности должен не только гарантировать, что для достижения установленных целей использовались (или предполагается использовать) наиболее рациональные пути, но и оказывать помощь государственным органам эффективнее достигать намеченных целей, обеспечивать хорошо управляемые действия, наглядно демонстрировать обществу свою ответственность за качественное выполнение социально значимых задач. Принимая во внимание данный аспект, можно оценить применение контроля эффективности как развивающийся и имеющий перспективу к полномасштабному внедрению и использованию.

Список использованных источников:

1. Отчеты Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета за 2010-2014 годы
2. Статистические бюллетени Министерства финансов РК за 2010-2014 годы
3. Внешняя комплексная оценка эффективности деятельности Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета, Питер Армстронг, Советник ЮСАИД; Аналитик NICD/HPI, Денис Манкин, Сертифицированный специалист по оценке потребностей организации, ведущий аналитик, Астана, 2005
4. Нурумов, А.А Актуальные проблемы государственного финансового контроля //«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит» - выпуск №4, сентябрь 2009, 42 с
5. Бюллетени Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета РК за 2005-2014 годы

В ПОМОЩЬ АУДИТОРУ-КОНТРОЛЕРУ

Ситуация: Государственным учреждением 05.05.2014 г. на корпоративную карту перечислены денежные средства в размере 120 000 тенге. Данная сумма согласно приказу была предоставлена в подотчет начальнику отдела ГУ № 1 А.Иванову. 06.05.2014 г. им были приобретены материалы на сумму 115 000 тенге. Он рассчитался платежной картой.

Вопрос: Как данные операции необходимо отразить в бухгалтерском учете?

Решение:

1. 05.05.2014 г. Перечисление сумм на текущий счет на пополнение корпоративной платежной карточки

Дебет 1020 «Текущий счет»	120 000 тенге
Кредит 1091 «Плановые назначения на принятие обязательств по индивидуальному плану финансирования»	120 000 тенге

2. 05.05.2014 г. Выдача в подотчет платежной карты

Дебет 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	120 000 тенге
Кредит 1020 «Текущий счет»	120 000 тенге

3. 06.05.2014 г. Представлен отчет на сумму 120 000 тенге.

Дебет 1310 «Материалы»	115 000 тенге
Дебет 1020 «Текущий счет»	5 000 тенге
Кредит 1261 «Краткосрочная дебиторская задолженность работников по подотчетным суммам»	120 000 тенге

РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ
ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ ПРИ СЧЕТНОМ
КОМИТЕТЕ ПО КОНТРОЛЮ ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ
РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА»

СПЕКТР НАШИХ УСЛУГ

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Исследование актуальных вопросов государственного финансового контроля и аудита

Повышение квалификации работников органов государственного финансового контроля

Проведение исследований в области экономики и финансов

Проведение тематических семинаров и тренингов

Выпуск финансово-экономического журнала «МЕМЛЕКЕТТИК АУДИТ-ГОСУДАРСТВЕННЫЙ АУДИТ»

Подробная информация на сайте www.cifn.kz

ПРИГЛАШАЕМ К СОТРУДНИЧЕСТВУ

- научно-исследовательские институты
- консалтинговые и аудиторские компании
- общественные профессиональные организации
- независимых исследователей, ученых
- преподавателей ВУЗов
- магистрантов

РЕСПУБЛИКА КАЗАХСТАН
010000, г. Астана, Левый берег, ул. Орынбор,
дом №8, «Дом министерств»

Тел./факс: 8 (7172) 74 19 31,
74 16 90, 74 17 33
www.cifn.kz

**ГРАФИК СЕМИНАРОВ-ТРЕНИНГОВ ПО ПОВЫШЕНИЮ КВАЛИФИКАЦИИ РАБОТНИКОВ
В Г.АСТАНЕ НА III-IV КВАРТАЛЫ 2015 ГОДА
РГП «ЦЕНТР ПО ИССЛЕДОВАНИЮ ФИНАНСОВЫХ НАРУШЕНИЙ»
СЧЁТНОГО КОМИТЕТА ПО КОНТРОЛЮ ЗА ИСПОЛНЕНИЕМ РЕСПУБЛИКАНСКОГО БЮДЖЕТА**

№ п/п	Наименование семинара	Начало	Продолжительность (кол-во дней)	Завершение	Стоимость (с НДС)
ИЮЛЬ					
1	Финансы для нефинансовых менеджеров - 24 ч.	01.07.2015	3	03.07.2015	40 000,00
2	Финансовый анализ – 16 ч.	07.07.2015	2	08.07.2015	45 000,00
3	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	13.07.2015	2	14.07.2015	35 000,00
4	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	16.07.2015	2	17.07.2015	35 000,00
5	Составление отчета по итогам контроля (аудита) финансовой отчетности государственных учреждений - 40 ч.	20.07.2015	5	24.07.2015	65 000,00
6	Управление проектами (Практика управления проектами на основе стандарта PMI)	22.07.2014	4	25.07.2014	85 000,00
7	Тайм-менеджмент для руководителей и сотрудников аппарата управления - 24 ч.	27.07.2015	3	29.07.2015	40 000,00
8	Соблюдение законодательства в ревизионных комиссиях - 24 ч.	27.07.2015	3	29.07.2015	53 000,00
АВГУСТ					
1	Финансовый анализ – 16 ч.	04.08.2015	2	05.08.2015	45 000,00
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также особенности его корректировки и внесения изменений - 16 ч.	10.08.2015	2	11.08.2015	35 000,00
3	Ведение бухгалтерского учёта в детских садах (ясли) в соответствии с МСФО для МСБ - 16 ч.	10.08.2015	2	11.08.2015	45 000,00
4	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	13.08.2015	2	14.08.2015	35 000,00
5	Ведение бухгалтерского учёта в лечебных учреждениях в соответствии с МСФО для МСБ - 16 ч.	13.08.2015	2	14.08.2015	45 000,00
6	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	17.08.2015	5	21.08.2015	65 000,00
7	Ведение бухгалтерского учёта в образовательных учреждениях в соответствии с МСФО для МСБ - 16 ч.	24.08.2015	2	25.08.2015	45 000,00
8	Официальный казахский язык в сфере государственного финансового контроля - 36 ч.	24.08.2015	5	28.08.2015	80 000,00
СЕНТЯБРЬ					
1	Составление отчета по исполнению плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП на основе финансовой отчетности - 16 ч.	03.09.2015	2	04.09.2015	35 000,00
2	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	07.09.2015	5	11.09.2015	65 000,00
3	Официальный казахский язык в сфере государственного финансового контроля - 36 ч.	07.09.2015	5	11.09.2015	80 000,00
4	Составление отчета по итогам контроля (аудита) финансовой отчетности государственных учреждений - 40 ч.	14.09.2015	5	18.09.2015	65 000,00
5	Эффективное управление в ревизионных комиссиях - 36 ч.	14.09.2015	5	18.09.2015	80 000,00
6	ДипИФР (рус.): подготовка к квалификационному экзамену - 100 ч.*	15.09.2015	10	29.10.2015	230 000,00
ОКТАБРЬ					
1	Повышение качества работы в ревизионных комиссиях - 24 ч.	05.10.2015	3	07.10.2015	53 000,00
2	Разработка плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП, а также особенности его корректировки и внесения изменений - 16 ч.	12.10.2015	2	13.10.2015	35 000,00
3	Разработка плана развития национальных управляющих холдингов, национальных холдингов, национальных компаний, акционером которых является государство, за исключением акционерного общества «ФНБ»Самрук-Казына» - 16 ч.	15.10.2015	2	16.10.2015	35 000,00
4	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	19.10.2015	5	23.10.2015	65 000,00
5	МСФО для МСБ - 40 ч.	26.10.2015	5	30.10.2015	55 000,00
НОЯБРЬ					
1	Обзор и изучение изменений в законодательстве о государственных закупках в Республике Казахстан – 16 ч.	09.11.2015	2	10.11.2015	35 000,00
2	Бюджетное законодательство и его применение – 16 ч.	12.11.2015	2	13.11.2015	35 000,00
3	МСФООС по методу начисления и их практическое применение с учетом изменений в законодательстве – 40 ч.	16.11.2015	5	20.11.2015	65 000,00
4	Теория и практика управления рисками в государственных и негосударственных организациях - 16 ч.	23.11.2015	2	24.11.2015	70 000,00
5	Новое в МСФО – 8 ч.	27.11.2015	1	27.11.2015	55 000,00
6	Составление отчета по исполнению плана развития контролируемых государством АО, ТОО и ГП на основе финансовой отчетности - 16 ч.	30.11.2015	2	01.12.2015	35 000,00

ЖУРНАЛДЫҢ РЕДАКЦИЯЛЫҚ КЕҢЕСІ:

ҚОЗЫКӨРПЕШ ЕСІМҰЛЫ ЖАҢБЫРШИН
Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің Төрағасы, э.ғ.д.,
Редакциялық кеңес төрағасы

АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ ГОРЯИНОВ
Есеп комитетінің мүшесі

ГҮЛЖАН ЖАНПЕЙІСҚЫЗЫ ҚАРАҒҰСОВА
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
Қаржы және бюджет бойынша Комитет Төрағасы, э.ғ.д.,
профессор

ОМАРХАН НҰРТАЙҰЛЫ ӨКСІКБАЕВ
Қазақстан Республикасы Парламенті Мәжілісінің депутаты,
э.ғ.д.

ЕРҚАРА БАЛҚАРАҰЛЫ АЙМАҒАМБЕТОВ
Қазтұтынуодағы Қарағанды экономикалық университетінің
ректоры, ХҒА ЖМ корреспондент-мүшесі, Еуразия ХЭА
академигі, э.ғ.д., профессор

АМАНЖОЛ ҚОШАНҰЛЫ ҚОШАНОВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

НҰРЫМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНҒАЛИҰЛЫ
Еуразия ХЭА академигі және ҚҰЖҒА академигі,
Салық қызметінің екінші дәрежелі Мемлекеттік кеңесшісі,
э.ғ.д., профессор

КЕНЖЕҒАЛИ ӘБЕНҰЛЫ САҒАДИЕВ
Қазақстан Республикасы ҰҒА академигі,
э.ғ.д., профессор

РАХМАН АЛШАНҰЛЫ АЛШАНОВ
«Тұран» университетінің ректоры, э.ғ.д., профессор

АЛТАЙ БОЛТАЙХАНҰЛЫ ЗЕЙНЕЛҒАБДИН
э.ғ.д., профессор

КӨШКІМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНҰЛЫ
«Қазақстан Республикасы аудиторлар палатасы»
КАҰ президенті, э.ғ.к.

ЗИНАИДА ПЕТРОВНА ЗАГОСКИНА
Қазақстан Республикасы Аудиторлары Коллегиясының
және Қазақстанның ішкі Аудиторлар Институты басқарма
кеңесінің мүшесі, Ішкі аудитор дипломының иесі, Қазақстан
Республикасының аудиторы, э.ғ.к.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫҚҰЛЫ
«ҚБЗО» РМК директоры, э.ғ.к.,
Бас редактор

РЕДАКЦИОННЫЙ СОВЕТ ЖУРНАЛА:

ДЖАНБУРЧИН КОЗЫ-КОРПЕШ ЕСИМОВИЧ
Председатель Счетного комитета по контролю за исполнением
республиканского бюджета, д.э.н.,
Председатель редакционного совета

ГОРЯИНОВ АЛЕКСАНДР ВИКТОРОВИЧ
Член Счетного комитета

КАРАГУСОВА ГУЛЬЖАН ДЖАНПЕИСОВНА
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
Председатель Комитета по финансам
и бюджету, д.э.н., профессор

ОКСИКБАЕВ ОМАРХАН НУРТАЕВИЧ
Депутат Мажилиса Парламента Республики Казахстан,
д.э.н.

АЙМАГАМБЕТОВ ЕРҚАРА БАЛКАРАЕВИЧ
Ректор Карагандинского экономического университета
Казпотребсоюза, член-корреспондент МАН ВШ,
академик МЭА Евразии, д.э.н., профессор

КОШАНОВ АМАНЖОЛ КОШАНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

НУРУМОВ АЛДАНЫШ АРЫСТАНГАЛИЕВИЧ
академик МЭА Евразии, академик КНАЕН,
Государственный советник налоговой службы второго ранга,
д.э.н., профессор

САГАДИЕВ КЕНЖЕҒАЛИ АБЕНОВИЧ
академик НАН Республики Казахстан,
д.э.н., профессор

АЛШАНОВ РАХМАН АЛШАНОВИЧ
Ректор университета «Тұран», д.э.н., профессор

ЗЕЙНЕЛҒАБДИН АЛТАЙ БОЛТАЙХАНОВИЧ
д.э.н., профессор

КОШКИМБАЕВ САПАР ХАЙСАХАНОВИЧ
Президент ПАО «Палата аудиторів
Республики Казахстан», к.э.н.

ЗАГОСКИНА ЗИНАИДА ПЕТРОВНА
Аудитор Республики Казахстан, Дипломированный внутренний
аудитор, Член совета Института внутреннего аудита и Коллегии
аудиторов Республики Казахстан, к.э.н.

МУРЗИН АЛМАТ ЗАРЛЫКОВИЧ
Директор РГП «ЦИФН», к.э.н.,
Главный редактор

EDITORIAL BOARD OF THE JOURNAL:

DZHANBURCHIN KOZY-KORPESH ESIMOVICH
Chairman of the Account Committee for Control
over Execution of the Republican Budget, D.Sc. Economics,
Prolocutor of the Editorial Board

GORYAINOV ALEXANDER VICTOROVICH
Member of the Accounts Committee

KARAGUSOVA GULZHAN DJHANPEISOVNA
the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of
Kazakhstan, Chairlady of The Budget & Finance
Committee, D.Sc. Economics, Professor

OXIBAYEV OMARKHAN NURTAYEVICH
the Parliament's Majilis Deputy of the Republic of
Kazakhstan, D.Sc. Economics

AIMAGAMBETOV ERKARA BALKARAYEVITCH
President of the Karaganda Economical University of Kazakh
Consumers Unions, Corresponding Member of the IAS of HE,
Academician of the IAS in Eurasia, D.Sc. Economics, Professor

KOSHANOV AMANZHOL KOSHANOVITCH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc.
Economics, Professor

NURUMOV ALDANYSH ARYSTANGALIEVICH
academician of the IEA of Eurasia, academician and the KNA
of NS, second rank National Tax Counselor, D.Sc. Economics,
Professor

SAGADIYEV KENZHEGALI ABENOVICH
Academician NAS of the Republic of Kazakhstan, D.Sc.
Economics, Professor

ALSHANOV RAKHMAN ALSHANOVICH
President of the «Turan» University, D.Sc. Economics, Professor

ZEYNELGABDIN ALTAI BOLTAYKHANOVICH
D.Sc. Economics, Professor

KOSHKIMBAYEV SAPAR CHAISACHANOVITCH
President of the PJSC "Chamber of Auditors of the Republic of
Kazakhstan", Candidate of Economics

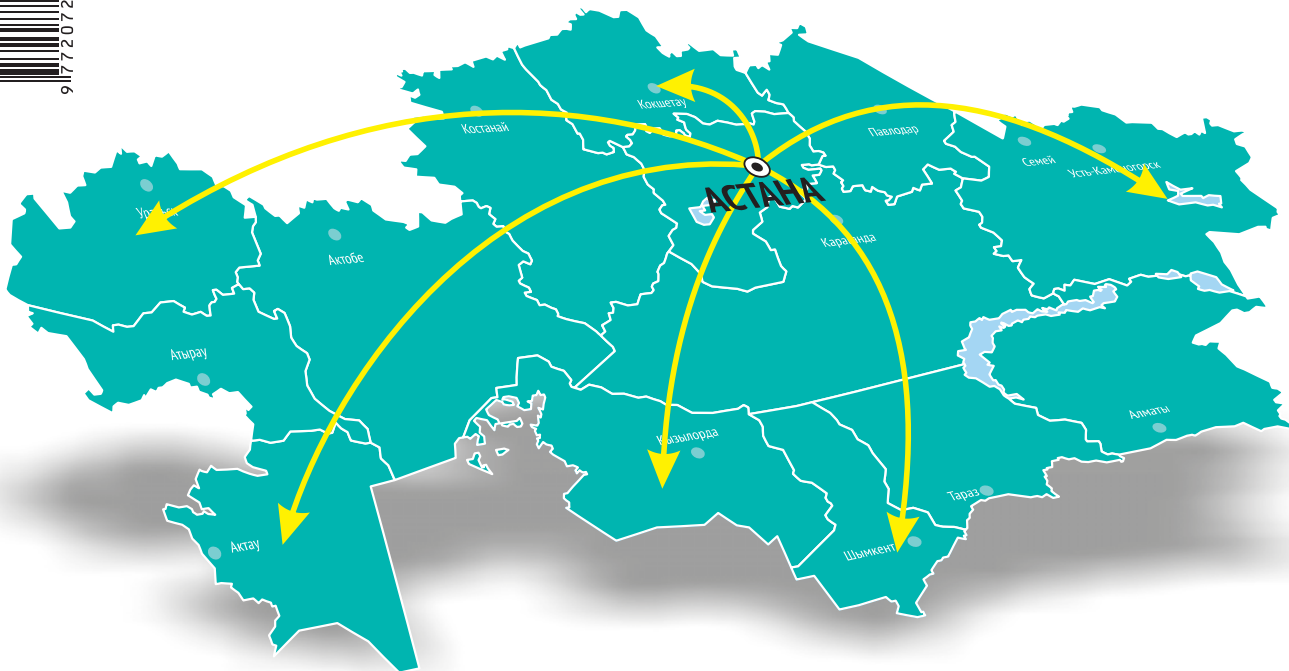
ZAGOSKINA ZINAIDA PETROVNA
Auditor of the Republic of Kazakhstan, Certified Internal
Auditor, Board Member of Internal Audit Institute and Member
of Auditor's Council of the Republic of Kazakhstan, Candidate
of Economics

MURZIN ALMAT ZARLYKOVICH
Director of the RSE "CFVR", Candidate of Economics,
Editor in chief

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
қаржы-экономикалық журнал
Меншік иесі: Республикалық бюджеттің атқарылуын бақылау жөніндегі
есеп комитетінің «Қаржылық бұзушылықтарды зерттеу жөніндегі
орталық» РМК
Бас редактор: А. З. Мурзин
Шығарушы редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, беттеу: Е. А. Иманғалиев
Қазақ тіліндегі нұсқасы: Ж.Ә. Ақыпбекова
Ағылшын тіліндегі нұсқасы: Ю.К. Алибекова
Корректорлар: Н.П. Гусак, Д.Ф. Әбішева
Журнал 2010 жылғы 28 маусымда Қазақстан Республикасы Байланыс
және ақпарат министрлігінде қайта тіркеліп, № 11020-Ж кәулігі
берілген. Алғашқы есепке қою кезіндегі нөмірі мен мерзімі № 9582-Ж
15.10.2008 ж.
Тоқсанына бір рет шығады.
Қазақстан Республикасы және ТМД аумақтарына тарайды.
Материалдарды қайта басу кезінде журналға сілтеме жасалуы шарт.
Редакция пікірі мақала авторларының пікірімен сәйкес келмеуі
мүмкін.
Редакцияның мекен-жайы: 010000, Қазақстан Республикасы, Астана
қаласы, Орынбор көшесі, № 8, «Министрліктер үйі».
Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
«LITERA» ЖШС баспаханасында басылған.
Қарағанда қ., Садоводов көш., 14,
тел/ф. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Таралымы: 500 дана.
Жазылу индексі - 74167

«Мемлекеттік аудит - Государственный аудит»
финансово-экономический журнал
Собственник: РГП «Центр по исследованию финансовых нарушений»
Счетного комитета по контролю за исполнением республиканского бюджета
Главный редактор: А.З. Мурзин
Выпускающий редактор: Н.К. Аширова
Дизайн, верстка: Е.А. Иманғалиев
Казакский вариант: Ж.А. Ақыпбекова
Английский вариант: Ю.К. Алибекова
Корректоры: Н.П. Гусак, Д.Ф. Абишева
Журнал перерегистрирован Министерством связи и информации
Республики Казахстан 28.06.2010 года, свидетельство №11020-Ж.
Номер и дата первичной постановки на учет №9582-Ж.
15.10.2008 г.
Выходит один раз в квартал.
Распространяется на территории Республики Казахстан и СНГ.
При распечатке материалов ссылка на журнал обязательна.
Мнение редакции может не совпадать с точкой зрения авторов
статей.
Адрес редакции: 010000, Республика Казахстан, г. Астана,
ул. Орынбор, №8, «Дом министерств». Тел: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Отпечатано в типографии ТОО «LITERA»,
г. Караганда, ул. Садоводов, 14,
тел/ф. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Тираж: 500 экземпляров.
Подписной индекс - 74167

«Memlekettik Audit – State Audit» Journal of Finance and Economics
Owner: RSE «Center for Financial Violations Research» of Accounts
Committee for Control over Execution of the Republican Budget
Chief Editor: A. Murzin
Copy Editor: N. Ashirova
Design, layout: E. Imangaliev
Kazakh version: Z. Akypbekova
English version: U. Alibekova
Correctors: N.P. Gusak, D.G. Abisheva
Journal was re-registered by the Ministry of Communications and
Information of the Republic of Kazakhstan on June 28, 2010, certificate
No.11020-Zh. Number and date of initial registration No. 9582-Zh.,
October 15, 2008
Published quarterly.
Distributed on the territory of the Republic of Kazakhstan and CIS.
When printing materials reference to the journal is required.
Editorial staff opinion may not reflect views of the author.
Editorial office address: «House of Ministries», Astana, 010000,
the Republic of Kazakhstan
Tel: + 7 (7172) 74-16-55. <http://www.cifn.kz>
Printed in printing office of LLP «LITERA»,
14, Sadovodov str., Karaganda,
tel/fax. 8 (7212) 44 23 68, 99 63 39.
Circulation: 500 copies.
Subscription index - 74167

ВО ВСЕХ ГОРОДАХ КАЗАХСТАНА

ГОСУДАРСТВЕННЫЙ
МЕМЛЕКЕТТИК
Аудит

Финансово-экономический журнал по вопросам социально-экономического развития, управления государственными финансами, государственного финансового контроля и аудита

ЖУРНАЛ ВЫХОДИТ ЕЖЕКВАРТАЛЬНО

**Подписку на печатную версию журнала
вы можете оформить**
через отделения АО «Казпочта»
подписной индекс **74167**

Приглашаем к сотрудничеству!

Тел.: 8 (7272) 74 17 33, 74 22 58
факс 8 (7172) 74 19 31

www.cifn.kz